

Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri Cilt-I

Doç. Dr. Yıldray ÖZBEK
Yrd. Doç. Dr. Celil ARSLAN

Kayseri 2008

Takım No: 978-975-8046-66-9
ISBN:978-975-8046-67-6

Grafik Tasarım ve Baskı: Aydoğdu Ofset Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 21. Cad. 598. Sok. No: 20
06370 Yenimahalle/ANKARA
Tel : 0 312 395 81 44 Fax : 395 81 45
www.aydogduofset.com - aydogdu@aydogduofset.com

ÖNSÖZ

Kayseri, beşbin yıla yakın tarihi geçmişi ve dünya medeniyet tarihine sunduğu, Asur, Hitit, Kapodokya, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait yüzlerce tarihi eserleri ile Anadolu coğrafyasının önemli kavşak noktalarından biridir. Kayseri'nin ilk kurulduğu mekan olan Kultepe Kaniş/Karum'u göz ardı ederek Anadolu tarihini yazabilmek mümkün değildir.

Şehrimizin sahip olduğu bu birikimi, günümüze değin nasıl taşıdığımız, gerekli ve yeterli özeni gösterip gösteremediğimiz; tarihi değerlerimizle övündüğümüz kadar, onların yaşatılması noktasında bugüne kadar neler yaptığımız gibi öz eleştiri kapısını aralayan soruları sormamız elbette meşrudur.

Geldiğimiz nokta itibarıyla hayıflanma, günah çıkarma, dövünme aşamasını geçmiş bulunmaktayız. Artık tarihi ve kültürel değerlerimizi, çağdaş standartlar seviyesinde ele alıp, gereken gayreti göstermek vaktidir; Bu tarihi ve kültürel değerlerimiz ister taşınmaz olsun ister taşınır olsun; ister somut miras olsun, ister somut olmayan miras olsun fark etmiyor. Bu, şehrimize, tarihimize ve geleceğimize karşı ihmal edemeyeceğimiz, başkasına ihale edemeyeceğimiz bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu taşımak ve yaygınlaştırarak bu konuda bir duyarlılık halesi oluşturmak, bir insan için, bir kurum için gururla övünülebilecek, en kıymetli miras olacaktır.

İşte bu bilinçten hareketle Kayseri Büyükşehir Belediyesi şehrimize ait Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın envanterini çıkarmayı; kaçınamayacağı, başkasına devredemeyeceği zevkli bir görev bildi.

Çalışmayı gerçekleştiren ve şehrimize ait kültür varlıklarını toplu olarak, titiz bir çalışma ile bize sunan değerli hocalarıma ve mesai arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilir; şehrimiz ve ülkemiz adına daha nice faydalı eserleri kazandıracaklarına olan inancımı ifade etmek isterim.

Av. Mehmet ÖZHASEKİ
Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

SUNUŞ

Bu envanter çalışmasına, Türkiye Tarihi Kentler Birliği başkanlığını yapan Kayseri Büyükşehir Belediyesinin isteği üzerine 2006 yılı Haziran ayında başlanmıştır. Belediye tarafından ilk etapta Büyükşehir hinterlandında yer alan kültür varlıklarının tespiti ve bu çalışmanın 2006 yılı Ekim ayı sonunda teslimi istenmiştir. Çalışmanın belirlenen tarihte tesliminden sonra ilçe, belde ve köyleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi istenmiş ve nihayet Kayseri'nin tüm ilçe ve beldelerini kapsayan bu çalışma 2007 yılının Eylülünde belediyeye teslim edilmiştir. Çalışmamızda Kayseri Müze Müdürlüğü, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü envanter kayıtlarından yararlanılmıştır. Ancak arazi çalışmalarında henüz tespit ve tescili yapılmamış eserler olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, pek çoğunun sahiplerinin Kayseri'de olmamasından dolayı kapalı olmaları ve açık olanların da mahremiyet endişesiyle içine girilememesi nedeniyle evler ele alınmamıştır. Ayrıca yöreye özgü bir mimari birim olan güvercinlikler de çalışma kapsamına alınmamıştır. Ev ve güvercinlikler dışında tüm kültür varlıklarının belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada toplam 439 eser incelenmiştir. Bunların 129 tanesini cami ve mescitler, 111'ini çeşmeler, 45'ini türbeler, 36'sını kiliseler, 27'sini medrese ve okullar, 21'ini hamamlar, 13'ünü arkeolojik sit alanları ve kaya anıtları, Roma anıtları, 10'unu kütüphane, hastane, hükümet konağı, jandarma binası, saat kulesi gibi sivil yapılar, 8'ini han ve kervansaraylar, 9'unu köprüler, 6'sını tekke ve zaviyeler, 6'sını seten ve bezirhaneler, 5'ini bedesten, arasta gibi ticari yapılar, 4'ünü köşk ve saraylar, 4'ünü sarnıçlar, 2'sini su kemerleri, 2'sini namazgah ve 1 tanesini de kuyu oluşturmaktadır. Her eser tanıtılırken ana hatları ile yeri, tarihi, plan ve mimari özellikleri, malzeme ve teknik, süsleme, kitabe, tarihlendirme ve kaynakça gibi alt başlıklar altında değerlendirmeye gidilmiştir. Çok sayıda fotoğraf çekilmesine rağmen kitabın hacmine göre eseri tanıtacak kadar fotoğrafa yer verilmiştir. Kitaptaki fotoğrafların tamamı Celil Arslan tarafından çekilmiştir. Kitaptaki yapılar Büyükşehir hinterlandına giren merkezlerden çevre ilçe ve beldelere doğru ele alınmıştır. Kronolojik bir yapı içinde Türk döneminden önceki eserler (kaya anıtları, sit bölgeleri, surlar, mezar yapıları vs), Türk döneminde yapılanlar ise cami ve mescitler, medreseler-okullar, türbeler, zaviye-tekkeler, hamamlar, çeşmeler, köprüler, su kemerleri, saraylar-köşkler, ticaret yapıları, sivil yapılar, kiliseler olarak gruplanarak ele alınmıştır.

Bu çalışma içinde Develi ilçe merkezindeki yapılar Araştırma Görevlisi Sultan Topçu tarafından yazılmıştır. Develi ilçe merkezinin dışında kalan kültür varlıklarından sit alanları, kale, sur ve kaya anıtları, cami ve mescitler, hamamlar, zaviye ve tekkeler, han ve kervansaraylar, köprüler, sarnıçlar, su kemerleri, kuyu ve namazgahlar Yrd.Doç.Dr. Celil Arslan tarafından yazılmıştır. Medrese ve okul yapıları, türbeler, kiliseler, çeşmeler, köşk ve saraylar, bedesten ve ticari yapılar, kütüphane, hükümet konağı, hastane gibi sivil yapılar, seten ve bezirhane yapıları Doç.Dr.Yıldırım Özbek tarafından yazılmıştır.

Eserin hazırlanması esnasında Kayseri'deki kültür varlıklarına, özellikle mimari eserlere ilişkin olarak Prof.Dr.Mustafa Denктаş, Prof.İlhan Özkeçeci, Prof.Dr.Alev Çakmakoğlu, Prof. Dr.Hakkı Önkal, Prof.Dr.Kerim Türkmen, Doç.Dr.Osman Eravşar, Yrd.Doç.Dr. Saim Cirtil, Yrd.Doç.Dr.Nilay Karakaya, Dr.Şeyda Güngör Açıkgöz, Nazım Şanlı ve Mehmet Çayırdağ'ın çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu kadar çok sayıda kültür varlığının kısa sürede hazırlanması

esnasında yararlanıp ta kaynakça kısmında gösterilmemiş yayınlarda hiçbir art niyetimizin olmadığını özellikle vurgulamak isteriz. Sonunda kaynak belirtilmemiş eserlerin ilk defa yayınlandığını, ancak bu çalışmada ortaya konulan kültür varlıklarının büyük çoğunluğunun yayınlanmış olduğunu da belirtebiliriz.

Şüphesiz tüm eserleri belgelediğimiz iddiasında değiliz. Ancak tespit ettiğimiz eserlerin % 90'ının Kayseri'nin Türk hakimiyetine girmesinden sonra inşa edilmiş olduğu sonucunu ortaya koyabiliriz.

Bu çalışmayla tespit edilen eserlerin çeşitli sebeplerle yapılış amaçlarına uygun olarak kullanılmadıkları, onarıma muhtaç oldukları ve bazılarının da kazılar yapıp restitüsyon projeleri hazırlanarak onarılmaları gerektiğini belirtebiliriz. Örneğin teknolojik ve sosyal gelişmelerden dolayı kullanılmayıp harap olmaya yüz tutan çeşme ve hamamlar, özel mülkiyette olduğu için besi ahırı olarak kullanılan hamamlar, cami olarak kullanılan birkaçı dışında işlevselleştirilememiş ve define arayıcılarının tahribine uğramış onlarca kilise, göçle nüfusu azalan köy ve beldelerdeki harap mescitler, yapılacak kazılarla gerçek plânları ortaya çıkarılarak ayağa kaldırılması gereken Keykubadiye Sarayı, Hoca Hasan Medresesi, Kızılköşk, Cırgalan Hanı, İspile Hanı (Başakpınar) gibi yapılar, barındırdıkları dinî mimari dışında konut, bezirhane, seten gibi yapılarla kentsel ölçekte sit alanı olarak korunması gerekli Germir, Tavlusun, Taşhan, Büyük Bürüngüz gibi köy, mahalle ve beldeler dikkatimizi çekmiştir. Yukarıda belirtilen manzaraların pozitif bir görünüme kavuşması için gerekli olan bilgi ve mali birikimin Kayseri'de yeterince var olduğuna inanmaktayız. Bu tespitin ardından vakit kaybetmeden onarıma ve ayağa kaldırılmaya muhtaç yapıların bir an önce orijinal görünümlerine kavuşturulması en büyük dileğimizdir. Bu çalışmanın yanı sıra Türk dönemi etnografik malzemelerin belgelenmesi, envanterinin çıkarılması yararlı olacaktır. Kayseri kültür envanteri verileri için bir veritabanı hazırlanmalı ve toplanan verilere dijital ortamda kolayca erişilebilme imkânı sağlanmalıdır.

Bu çalışmanın bir an önce bitirilip kitaplaştırılması ve hiç olmazsa bu yapıların bazılarının onarılarak kullanılması yönünde çaba ve heyecanını gördüğümüz Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhaseki'ye, Genel Sekreter Yardımcısı Kemalettin Tekinsoy'a, tarihçi Mehmet Çayırdağ'a ve Yusuf Eken'e sağladıkları desteklerden dolayı müteşekkirimiz. Ayrıca kitabelerin çoğunda yardımcı olan Prof.Dr.Kerim Türkmen'e, bazı kaynakları görmemizi sağlayan Prof. Dr.Mustafa Denктаş'a, Yrd.Doç.Dr. Nilay Karakaya'ya ve öğrencilerimiz Samet Erdoğan ile Reşit Bertan Tok'a, Tavlusun'daki pek çok yapıyı görmemizi sağlayarak çevreyle ilgili gönüllü rehberimiz olan, yüksekokul, üniversite bitirmeden de aydın olunabileceğini gösteren dost Osman Sondoğan'a teşekkür ederiz. Öte yandan bu çalışmanın kitaplaşmasında bizim kadar titizlik gösteren Aydoğdu Matbaacılıktan Grafiker Semra Yıldız'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Yıldırım Özbek-Celil Arslan
Kayseri 2008

İÇİNDEKİLER

1. CİLT

Önsöz	1-9
Kaniş Karum	10-11
Eskişehir Surları	12-13
Taşlıburun Surları	14-15
Kayseri Roma Mezarı	16-17
Tavlusun Roma Mezarı	18-31
Kayseri Kalesi	32-36
Battalgazi Sur Kalıntısı	37-45
Ulu Cami (Cami-i Kebir)	46-52
Lala Cami(Lala Muslihiddin Camisi)	53-63
Gülük Camisi	64-67
Han Camisi	68-77
Hunad Camisi	78-85
Hacı Kılıç Camisi	86-90
Yazır Köyü Camisi	91-95
Hatiroğlu (Toprak Minare) Camisi	96-99
Gubaroğlu Camisi	100-102
Hacı Veled Camisi	103-104
Güngörmez Minareli Mescid	105-107
Emir Sultan Mescidi	108-111
Şeyh Camisi	112-114
Fatih Camisi	115-119
Yeşilyurt Melik Arslan Camisi	120-123
İsa Kümbet Camisi	124-125
Peynirli Camisi	126-127
Barsama Camisi	128-131
Kurşunlu (Ahmet Paşa Camisi)	132-135
Cıncıklı (Çiğdeli) Camisi	136-138
Çukurlu Camisi	139-142
Tavlusun Orta Mahalle Camisi	143-146
Gesi Hacı Haydar Camisi	147-149
Karaimam Camisi	150-152
Yenî Cami	153-156
Yanıkoglu Camisi	157-159
Bozatlıpaşa Narlı Mescidi	160-162
Erkilet/Taşhan Köyü Büyük Cami	163-165
Kalaycıoğlu Mescidi	166-170
Çandır Camisi	171-173
Ali Hoca Camisi	174-176
Güneşli Camisi	177-179
Cürcürük Mescidi	180-182
Helvacıdede Şih Mescidi	183-188
Hasinli Camisi	189-190
Gesi Orta Mahalle Camisi	191-194
Kalemkırkı Mescidi	195-196
Germir Yukarı Mahalle Camisi	197-198
Saçanoğlu Hasan Camisi	199-200
Müftü Camisi	

Bağpınar Camisi.....	201-204
Molu Köyü Camisi.....	205-209
Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi	210-211
Battal Camisi.....	212-217
Hilmipaşa Mescidi	218-220
Hakırdaklı Cami.....	221-222
Karacaoğlu Camisi.....	223-225
Tepecik Mescidi	226-227
Çifteönü Camisi	228-230
Tavlusun Yukarı Mahalle Camisi	231-235
Germir Aşağı Camisi.....	236-239
Çivici Bektaş Camisi.....	240-241
Tasmakıran Camisi.....	242-244
Bozatlıpaşa Camisi.....	245-246
Selaldı Mescidi.....	247-248
Tavlusun Aşağı Mahalle Camisi	249-251
Tavlusun Mıstık Camisi	252-254
Erkilet Yukarı Mahalle Camisi.....	255-257
Kabasakal Camisi.....	258-260
Yazı Camisi	261-263
Keklikoğlu (Abdullah Şih) Camisi	264-265
Erkilet Erzade Mescidi.....	266-267
Erkilet Arabıdın Mescidi.....	268-270
Molu Hacı Hasanoğulları Camisi.....	271-274
Molu Kasımoğulları Camisi.....	275-276
Deliklitaş Camisi.....	277-279
Asmalı Mescid	280-283
Konukboğan Mescidi	284-286
Hasbekkümbet Camisi	287-288
Seyitgazi Camisi	289-291
Hacı Saki Camisi.....	292-294
Hoca Hasan Camisi.....	295-298
Çakalız Camisi	299-301
Efendi Ağa Camisi	302-304
Ayakcaklı Camisi	305-306
Erkilet/Taşhan Köyü Küçük Cami	307-309
Kayseri Namazgahı.....	310-311
Tavlusun Namazgahı.....	312-313
Hoca Hasan Medresesi.....	314-315
Gülük Medresesi	316-320
Çifte Medrese.....	321-327
Hunat Medresesi	328-333
Avgunlu Medresesi	334-337
Seraceddin (Küçük Hunat) Medresesi	338-341
Hacı Kılıç Medresesi.....	342-347
Sahabiye (Sahip Ata) Medresesi	348-354
Hatuniye Medresesi	355-359
Raşit Efendi Kütüphanesi	360-361
Tavlusun Rum Okulu	362-363
Kayseri Lisesi.....	364-367
Tavlusun Köyü Mektebi.....	368-370

Ağırnas İttihat ve Terakki Mektebi	371-375
Germir Mektebi.....	376-378
Gazi İlkokulu	379-382
Mehmet Gazi Türbesi.....	383-384
Battal Türbesi.....	385-387
Hasbek (Kadı Mesud Gülzar) Kümbeti	388-389
Emir Cemaleddin Tanrıvermiş (Han Camisi) Kümbeti	390-391
Çifte Medrese Gevher Nesibe Hatun Türbesi	392-395
Hacip Çavlı Kümbeti	396-397
Anonim 1 Türbe (İkizkümbetler 2)	398-399
Anonim 2 Türbe (İkizkümbetler 1).....	400-401
Lala Muslihiddin Kümbeti.....	402-403
Çifte Kümbet (Melike Adile Kümbeti)	404-407
Avgunlu Medrese Türbesi.....	408-409
Mahperi (Hunat) Hatun Kümbeti.....	410-414
Şah Cihan Hatun Türbesi	415-417
Beşparmak Türbesi	418-419
Emir Şahab Türbesi.....	420-422
Köşk (Sülü Paşa) Türbesi.....	423-425
Mehmet Zengi Türbesi.....	426-428
Erdoğan Türbesi.....	429-430
Şah Kutlu Hatun Türbesi	431-433
Emir Ali Türbesi	434-435
Ali Cafer Türbesi	436-438
Dört Ayaklı Türbe	439-441
Emir Sultan Türbesi	442-443
Ulu Hatun Türbesi.....	444-445
Babük Bey Mekanı	446-448
Sırçalı Kümbet	449-451
Suya Kanmış Hatun Türbesi	452-453
Molu Köyü Baldaken Türbesi.....	454
Alaca Kümbet	455-457
Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi	458-460
Taceddin Türbesi.....	461
Şeyh Seyfullah Türbesi	462
Zeynelabidin Türbesi	463-466
Seyyid Burhaneddin Türbesi.....	467-469

2. CİLT

Kayseri Köşk Hanekahı	471-474
Tekgöz Zaviyesi	475-476
Ahi Evren Zaviyesi	477-479
Gülük Hamamı.....	480-484
Sultan Hamamı.....	485-488
Hunat Hatun Hamamı	489-492
Selahattin Hamamı.....	493-497
Caferbey Hamamı	498-501
Kadı Hamamı	502-506
Setenönü Hamam	507-511
Deveci Hamamı	512-515
Molu Köyü Hamamı	516-517

Gesi Hamamı	518-520
Tavlusun Bektaşoğlu Konağı Hamamı	521-524
Germir Sadık Çelen Konağı Hamamı	525-526
Osman Çetin Konağı Hamamı	527-528
Tekgöz Kaplıcası	529-531
Sahabiye Çeşmesi	532-533
Ağırnas Meydan Çeşmesi	534
Güpgüpoğlu Konağı Çeşmesi	535
Kadı Çeşmesi	536-537
Göllü Çeşme	538-540
Ağırnas Sinan Çeşmesi	541
Kurşunlu Cami Şadırvanı	542-543
Pir Ahmet (Gavremoğlu) Çeşmesi	544-545
Oduncu (Çakaloz) Camisi Çeşmesi	546-547
Paşa Pınarı Çeşmesi	548-549
Büyük Bürüngüz Meydan Çeşmesi	550-551
Çukurlu Cami Çeşmesi	552-554
Gevher Nesibe Çeşmesi	555-557
Tavlusun Orta Mahalle Çeşmesi	558
Erkilet İkiz Çeşme	559-560
Erkilet Taşhan Köyü Büyük Cami Çeşmesi	561
Hasinli Camii Çeşmesi	562
Bezirhanoğlu Çeşmesi	563-564
Kayseri Ulu Camisi Çeşmesi	565-566
Lalezade Sokak Çeşmesi	567
Hacı Kasım Çeşmesi	568-569
Büyük Çeşme Sokağı Çeşmesi	570-571
Karaimam Çeşmesi	572-573
Gesi-Bahçeli Yukarı Çeşme	574
Bağpınar (İsbıdın) Camii Çeşmesi	575
Mihlım I Çeşmesi	576-577
Matra Sokağı Çeşmesi	578-580
Kabasakal Müftü Çeşmesi	581-583
Hasbektici Çeşmesi	5884-585
Akçakaya Köyü Aşağı Cami Çeşmesi	586-587
Deveci Çeşmesi	588-589
Çifteönü Çeşmesi	590-592
Gesi Köprübaşı Çeşmesi	593-594
Subaşı Mahallesi Meydan Çeşmesi	595-597
Subaşı Mahallesi Mimar Mehmet Ağa Çeşmesi	598-599
Bağpıran (İsbıdın) Aşağı Çeşme	600-601
Büyük Bürüngüz Yazıcı Çeşmesi	602-603
Mihlım II Çeşmesi	604-605
Erkilet Hasan Bey Çeşmesi	606
Büyük Bürüngüz Meyre Çeşmesi	607
Çandır Cami Çeşmesi	608
O.Çayır'ın Onardığı Çeşme	609-610
Peynirli Cami Çeşmesi	611
Asmalı Çeşme	612-614
Tavukçu Mahallesi Çeşmesi	615-616
Gülük Çeşmesi	617-618

Sivas Caddesi Çeşmesi	619-620
Gesi Adsız Çeşme 1	621
Tavlusun Çanlı Çeşme	622
Tavlusun Dökmecioğlu Çeşmesi.....	623-624
Tutak Mahallesi Çeşmesi.....	625
Kemer Köyü Çeşmesi	626
Akçaya Köyü Yatak Çeşme.....	627-628
Sağlık Sokağı Çeşmesi.....	629-630
Cıncıklı Çeşmesi	631-632
Tavlusun Abdullah Efendi Çeşmesi	633-634
Tavlusun Meydan Çeşmesi	635-636
Tavlusun Hacı Rüştü Paşa Çeşmesi	637-638
Bağpınar (Isbıdın) Ağa Çeşmesi	639-640
Büyük Bürüngüz Mütevelli Çeşmesi.....	641-642
Erkilet/Taşhan Köyü Küçük Cami Çeşmesi	643-644
Baldöktü Çeşmesi	645-646
Erkilet/Taşhan Köyü Dutlu Çeşme	647-648
Büyük Bürüngüz Anonim Çeşme	649
Hacı Kasım Cami Çeşmesi	650
Hasbülbul Sokağı Çeşmesi	651
Tasmakıran Cami Çeşmesi.....	652
Karacaoğlu Cami Çeşmesi.....	653
Sokubaşı Çeşmesi	654
Seyitgazi Çeşmesi	655-656
Kurum Sokağı Çeşmesi.....	657
Cürcürük Çeşmesi	658
Çukur Çeşme.....	659
Gesi Hacı Haydar Cami Çeşmesi.....	660
Gesi Adsız Çeşme 2	661
Atpazarı Sokağı Çeşmesi.....	662
Subaşı Mahallesi Çeşmesi.....	663
Hasbek Kümbet Çeşmesi	664-665
Zincidere Kadri Bey Çeşmesi	666
Akçakaya Çeşme 1.....	667
Lise (Şefika Hanım) Çeşmesi.....	668-669
Şeyh İbrahim Tennuri Çeşmesi.....	670-672
Germir Yukarı Mahalle Çeşmesi.....	673-674
Tavlusun Karagöz Çeşmesi.....	675-676
Yazır Köyü Çeşmesi.....	677-678
Tekgöz Köprüsü	679-681
Bağpınar Yukarı Köprü	682-683
Bağpınar Aşağı Köprü.....	684
Subaşı Köprüsü	685
Germir Köprüsü	686
Tavlusun Aşağı Köprü.....	687-688
Tavlusun Mezarlık Köprüsü.....	689-690
Endürlük Karasu Köprüsü.....	691-692
Zincidere Sarnıcı.....	693
Kızılköşk Sarnıcı.....	694
Tavlusun Su Kemerı.....	695-696
Tavlusun Su Kuyusu	697-698

Keykubadiye Sarayı	699-703
Erkilet Hızır İlyas Köşkü	704-707
Kızılköşk	708-711
Haydarbey Köşkü	712-714
Cırgalan Hanı	715-717
Kayseri Bedesteni	718-721
Barsama Hanı	722-723
Vezir Hanı	724-731
Pamuk Hanı	732-735
Kapalı Çarşısı	736-738
Tavlusun Seteni	739-740
Ağırnas Seten 1	741-742
Ağırnas Seten 2	743-744
Taşhan Köyü Bezirhanesi	745-746
Germir Bezirhanesi	747-748
Kemer Köyü Bezirhanesi	749-751
Güneşli Hükümet Konağı	752-753
Kayseri Jandarma Binası	754-756
Askerlik Dairesi Kapısı	757
Kayseri Memleket Hastanesi	758-761
Kayseri Saat Kulesi	762-763
Ağırnas Yer altı Kilisesi	764-765
Bağpınar (Isbıdın) Aşağı Kilise	766-767
Gesi Surp Stepanos Kilisesi	768-771
Gesi-Bahçebaşı Surp Kevork Kaya Kilisesi	772-773
Gesi Kayabağ Rum Kilisesi	774-778
Vekse (Özlüce) Rum Kilisesi	779-782
Ağırnas Kilisesi	783-785
Kayseri Surp Lusavoriç Kilisesi	786-788
Güneşli Kilisesi	789-790
Tavlusun Ermeni Kilisesi	791-794
Tavlusun Rum Kilisesi	795-798
Kayseri Meryem Ana Kilisesi	799-801
Germir Aşağı Mahalle Rum Kilisesi	802-804
Germir Yukarı Mahalle Rum Kilisesi	805-808
Gesi-Kayabağ Küçük Kilise	809-810
Germir Ermeni Kilisesi	811-813
Çiftlik Kasabası Ulu Cami	814-815
Çiftlik Kasabası Köy Odası	816-819
Akkışla Cumhuriyet İlkokulu	820-822
Bünyan Ulu Camisi	823-828
Büyük Bürüngüz Alaüddevle Camisi	829-831
Büyük Bürüngüz Danış Ali Bey Camisi	832-839
Büyük Bürüngüz Müteveli Camisi	840-842
Bünyan-Karakaya Seyit Halil Türbesi	843-845
Bünyan Eski Hamam	846-851
Karatay Hanı	852-864
Tuzhisar Sultan Hanı	865-877
Karakaya Köyü Çeşmesi	878
Bünyan Adsız Çeşme	879
Develi Fraktın Kaya Anıtı	880-882

Develi Gereme Harabeleri	883-886
Develi Kalesi.....	887-888
Develi Sarnıcı.....	889-890
Develi Sivasi Hatun Camisi	891-899
Kopçullu (Karabey) Camisi	900-903
Everek Cami-i Kebiri	904-910
İniler Camisi.....	911-914
Zile Kasabası Ulu Camisi	915-917
Köşkerli Camisi	918-921
Zile Kasabası Hanönü Camisi.....	922-923
Zile Kasabası Efendiaga Camisi	924-926
Zile Kasabası Hocalar Camisi.....	927-929
Yedek Camisi	930-932
Meteris Camisi	933-936
Tirem Camisi.....	937-939
Dedeman (Çay) Camisi.....	940-944
Kayaaltı Camisi.....	945-948
Nalbant Camisi.....	949-951
Reşadiye Camisi.....	952-956
Dev Ali Türbesi	957-960
Hızır İlyas Türbesi	961-966
Seyit Şerif Türbesi	967-971
Epçe Sultan Türbesi	972-973
Şıhlı Kasabası Hamidiye Medresesi	974-977
Havadan Köyü Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi	978-982
Seyrani (Eski) Hamamı.....	983-986
Cami-i Kebir Çeşmesi.....	987-988
Güney Mahallesi Çeşmesi.....	989-990
Zile Kasabası Hocalar Camii Çeşmesi.....	991-992
Zile Kasabası Yenipınar Çeşmesi.....	993-994
Zile Kasabası Efendiaga Çeşmesi.....	995-996
Zile Kasabası Melede Çeşmesi	997-998
Aygösten Çeşmesi	999
Yedek Mahallesi Çeşmesi	1000-1001
Develi Lisesi	1002-1005
Develi Askerlik Şubesi.....	1006-1007
Askerlik Şubesi Lojmanı.....	1008-1010

3.CİLT

Felahiye/Kepiç Köyü Roma Mezarı	1011-1013
Felahiye Merkez Kale Cami	1014-1015
Felahiye Beyler Camisi.....	1016-1018
İncesu Viranşehir Roma Mezarı.....	1019-1020
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi.....	1021-1025
Süksün Aşağı Mahalle Camisi	1026-1027
İncesu Bulgurcu Camisi.....	1028-1030
İncesu Karakoyunlu Camisi.....	1031-1033
İncesu Yeni Cami	1034-1035
Süksün Mescit.....	1036-1037
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi	1038-1041
İncesu Sıbyan Mektebi.....	1042

İncesu Şeyh Turesan Zaviyesi.....	1043-1047
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Hamamı	1048-1051
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı.....	1052-1058
Süksün Han	1059-1060
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Arastası	1061-1063
Süksün Sarnıç.....	1064-1065
İncesu Osmanoğlu Çeşmesi	1066
İncesu Yeni Cami Mahallesi Kilisesi	1067-1069
Taşlık Köyü Agios Georgios Kilisesi.....	1070-1073
Kavaklı Köyü Aziz Basileos Kilisesi	1074-1079
Panlı Köyü Roma Mezarı.....	1080-1081
Pınarbaşı Mehmet Ali Bey Camisi.....	1082-1084
Pınarbaşı Methiye Köyü Camisi	1085-1087
Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisi	1088-1091
Pınarbaşı Aziziye Camisi	1092-1095
Pınarbaşı Altıkese Köyü Camisi	1096-1098
Melikgazi Türbesi	1099-1101
Süleyman Bey Türbesi	1102-1104
Sancaktar Türbesi.....	1105-1106
Pınarbaşı Reşit Akif Paşa Kütüphanesi.....	1107-1109
Pınarbaşı Barbaros İlkokulu.....	1110-1112
Kaynar Köyü İlköğretim Okulu	1113-1114
Pınarbaşı Eski Hamam	1115-1118
Pınarbaşı Yeni Hamam	1119-1121
Pınarbaşı Kırkpınar Köyü Çeşmesi.....	1122
Sarıoğlu Karaözü Şahruh Köprüsü.....	1123-1125
Kuruköprü Su Kemerı.....	1126-1127
Akçakaya Köyü Şeyh Hamit Camisi	1128-1131
Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Camisi.....	1132-1134
Talas Kıkıköy Camisi	1135-1136
Akçakaya Köyü Aşağı Mahalle Camisi	1137-1139
Talas Harman Camisi	1140-1146
Talas Ali Saib Paşa Camisi	1147-1149
Talas Han Camisi	1150-1152
Gürpınar (Salkuma) Camisi	1153-1156
Talas/Reşadiye Aşağı Mahalle Camisi.....	1157-1161
Talas/Reşadiye YukarıMahalle Camisi	1162-1166
Talas Esma Hanım Türbesi	1167-1168
Başakpınar (İspile) Hanı	1169-1170
Talas Harman Mahallesi Hanı.....	1171-1173
Talas Ali Saib Paşa Hamamı	1174-1177
Talas Rüştüye Mektebi.....	1178-1180
Talas Amerikan Koleji	1181-1184
Talas Deliçay Köprüsü	1185
Kuruköprü Köprüsü	1186
Talas Ahmet Efendi Çeşmesi	1187-1188
Talas Ali Saib Paşa Çeşmesi	1189-1190
Talas Esma Hanım Çeşmesi.....	1191-1192
Talas Meydan Çeşmesi	1193-1194
Endürlük Tirem Başı Çeşmesi	1195
Endürlük Karasu Çeşmesi.....	1196-1197

Talas Harman Camisi Çeşmesi	1198-1199
Talas Salih Ağa Çeşmesi	1200-1201
Endürlük Abustol Çeşmesi	1202-1203
Endürlük Kayalar Çeşmesi	1204-1205
Endürlük Üç Bent Çeşmesi	1206-1207
Zincidere Vaftizci Yahya Kilisesi	1208-1210
Talas Endürlük Kilisesi	1211-1215
Talas/Reşadiye Stefana Rum Kilisesi	1216-1218
Talas Rum Kilisesi (Yaman Dede Camii)	1219-1222
Zincidere Protestan Okulu	1223-1224
Tomarza İmamkulu Köyü Kaya Anıtı	1225-1226
Koşcağız Köyü Eski Cami	1227-1229
Tomarza Merkez Camisi	1230-1233
Kamber Köyü İlköğretim Okulu	1234-1236
Tomarza Müftülük Binası	1237-1239
Tomarza Ermeni Kilisesi	1240-1242
Yahyalı Ulu Camisi	1243-1245
Yahyalı Seyid Ali Türbesi	1246-1247
Yahyalı Yahya Gazi Türbesi	1248-1249
Yahyalı Akçakoca Zaviyesi	1250-1252
Yeşilhisar Başköy Meryem Ana Manastırı	1253-1255
Soğanlı Kiliseleri	1256
Soğanlı Kubbeli Kilise	1257-1260
Soğanlı Tahtalı Kilise	1261-1265
Soğanlı Karabaş Kilisesi	1266-1272
Soğanlı Geyikli Kilise	1273-1274
Soğanlı Yılanlı Kilise	1275-1278
Güzelöz Haç Kilisesi	1279-1282
Güzelöz Köyü Kilisesi	1283-1285
Yeşilhisar/Erdemli Köyündeki Kaya Kiliseleri	1286-1293
Yeşilhisar Ulu Cami	1294-1297
Yeşilhisar Hamza Paşa Camisi	1298-1300
Yeşilhisar İdris Camisi	1301-1303
Yeşilhisar Keşlik Köyü Camisi	1304-1306
Yeşilhisar Hasanefendi Camisi	1307-1309
Yeşilhisar Güzelöz Köyü Camisi	1310-1311
Yeşilhisar Başköy Mektebi	1312-1315
Yeşilhisar Hamamı	1316-1318
Yeşilhisar Keşlik Köyü Çeşmesi	1319
Yeşilhisar Keşlik Köyü Yukarı Mahalle Çeşmesi	1320-1321
Yeşilhisar Başköy Kilisesi	1322-1324
Kaynakça	1325-1366
Haritalar	1367-1428

KANIŞ KARUM

Kanesh, Kayseri'nin 21 km. kuzey-doğusunda eski Kayseri-Sivas karayolunun 20. km.sinde yolun 2 km. kuzeyinde; Karahüyük Köyü'nün sınırları içindedir. Kültepe, biri yerlilerin oturduğu höyükten, öteki aşağı şehir veya Asur'lu tüccarların yerleştiği Karum alanından oluşmuştur. Höyüğün çapı 500 m., ova seviyesinden yüksekliği 20 m. dir. Tepeyi dört yanından aşağı şehir, Karum çevirmiştir. Karum, üç yönünde düz ova şeklinde görülmekle beraber, doğu yönü ova seviyesinden 1.5-2.5 m. lik bir yüksekliğe sahiptir. Çapı 2 km.yi bulan Karum, höyük ve ortasındaki kalesi birer sur ile çevrilidir.

Kültepe, araştırmacıların dikkatini 1881'den sonra çekmiştir. O zamana kadar benzerlerine rastlanmamış olan çivi yazılı tabletler ele geçiriliyordu. 1893 ve 1894'de E. Chantre, 1906'da H. Wickler, H. Grothe yaptıkları kazılarda tabletlerin bulunduğu yeri tespit edememişlerdir. B. Hrozný 1925'te rastlantı sonucu bazı tabletlerle karşılaşmıştır. Bu tabletlerin incelenmesi sonucunda burasının Asur Ticaret Koloni merkezi Karum olduğu anlaşılmıştır.

Karum'da 1948 yılından itibaren Prof. Dr. Tahsin Özgüç başkanlığındaki heyet tarafından sistemli olarak kazı yapılmıştır. Kazılarda höyükteki en eski yerleşimin Geç Katolik Çağ (M.Ö.300-2500) olduğu, onu Eski Tunç çağı, Hitit, Frig, Hellenistik ve Roma çağlarının birbirini izlediği ortaya çıkan kalıntı ve buluntulardan anlaşılmıştır.

Tarihi devirler yazı ile başlar. Mısır, Mezopotamya ve Anadolu gibi üç bölgede gelişen eski Önasya medeniyetlerinden ilk iki ülkede M.Ö. 4. Bin yıl sonlarında (3200'lerde) yazı başladığı halde, Anadolu ancak 2. Bin yıl başlarında yazıya erişir, ilk yazılı vesikalar da Kültepe'de bulunmuştur. Kültepe tabletleri denilen vesikalar, Asurlu tüccarlara ait vesikalar olup, eski Asur lehçesi ve çivi yazısı ile yazılmıştır.

M.Ö. 1900-1750 yılları arasındaki Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Kültepe'de canlı bir ticaret hayatı vardı. Höyükte, Hitit Çağı (M.Ö. 1800-1200), Geç Hitit Çağı (M.Ö. 1200-700) ve Frig Çağı'nı (M.Ö.800-650) ihtiva eden katlar bulunmuştur.

Kaniş, Koloni Çağı'ndan sonra, kronolojik sıralamaya göre, önce Eski Hitit Devleti, sonra da Büyük Hitit Devleti Dönemi'nde de yerleşme görmüştür. Şehrin yerleşmesindeki ilk uzun kesinti, Hitit Devleti'nin ortadan kalkmasından, Frig iskanına kadar geçen zamanda görülür.

Friglerden sonra aralıklı da olsa yerleşme Roma Çağı'na kadar izlenebilmektedir. Höyükte Frig katının üzerinde 75 cm. kalınlığında bir toprak yığını vardır. Bundan, pek uzun olmasa da, şehrin bir süre terkedilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Hellenistik Çağ'da Mazaka'nın (Kayseri) önem kazanması sonucu. Kaniş eski önemini kaybetmişse de burada oturmaya devam edilmiştir. Roma Çağı'nda şehir duvarı yeniden onararak kullanılmıştır. Bu dönemde yerleşme oldukça sıkı, nekropol şehrin dışında, Karum alanındaydı. Gerek şehirde ve gerekse nekropolde bulunan sikkeler, Kaniş'de Geç Roma Çağı'na kadar oturulduğunu ortaya koymaktadır.

Tarihi boyunca, bazı göçler ve savaşlar sonucu kesintiler olmakla beraber, höyükte sürekli bir yerleşmenin var olduğu şüphe götürmez.

Kültepe'de yapılan kazılar sonucunda bol miktarda çivi yazılı tabletler, seramik buluntular, mimari kalıntılar ele geçmiştir. Höyükte yapılan kazılarda geniş binalar, tek vücutlu fakat çok başlı idoller, çıplak heykeller ve özellikle boyalı seramiği, Kültepe'nin Eski Bronz Çağı'nda Anadolu'nun en önemli şehirlerinden olduğunu gösterir. Ancak çevrede yapılan yüzey araştırmaları sonucu, yörede Kalkolitik, hatta Neolitik yerleşmesi olabileceği yolunda ipuçları elde edilmiştir.

M.Ö. 1950-1650 yıllarında Anadolu'da Asurlular önemli ticaret kolonileri ve yerleşim alanları kurmuşlardır. Burada ortaya çıkan Höyük ve Karum'da dinsel ve yönetim yapıları, evler, dükkanlar ve atölyelere ait mimari kalıntılar, günümüzde açık hava müzesi olarak sergilenmektedir.

Yerli halk ile Asurlu tüccarların birlikte oturdukları karum adı verilen bu yerleşme yeri, şehircilik bakımından önem arz etmektedir. Koloni Devri'nde henüz Anadolu'da bu şekli almış bir sivil şehir örneği bulunmamıştır. Karumun her dört tabakası özellikle, Koloni Devrim

oluşturan II. tabakaları tam teşekküllü bir ticaret şehri için tipik bir örnek teşkil etmektedir. II. tabaka adı verdirilen şehir bir arabanın geçebileceği genişlikteki sokaklar ile çeşitli mahallelere ayrılmış ve bu mahallelerin arasında küçük meydanlar bırakılmıştır. Asurlu tüccarlar daha çok bir arada oturmayı tercih ederken yerli halkla karışık oturanlar da bulunmaktaydı. II. tabakada Asurluların daha çok şehrin orta ve kuzey kesiminde yerlilerin ise, güney bölgesinde oturdukları anlaşılmıştır. Büyük atölyeler, tamirhaneler, dökümcüler şehrin orta kısmında bulunmaktaydılar.

Ib katı adı verilen şehir ise, II. tabaka şehrinde daha geniş bir sahayı kapsamakta olup, şehrin evleri daha büyük ve iç teşkilatı da daha geniştir. Yazılı belgelerin bu katta az bulunmasına rağmen, Ib şehri de en az II. tabaka kadar zengin ve mamur bir beldedir. Asur ile Anadolu arasındaki ticaret bu dönemde önemini sürdürmüş olduğu gibi, arkeoloji bakımından bir şey yitirmemiştir. II- Ib katı binalarının yapı teknikleri ve planları birbirine benzerdir. II-Ib katı yapılarının temelleri taştır, andezit kolay kırıldığından yapı ustaları düz taşlar kullanmışlardır. Üstüne kerpiç duvarın bastığı taşların düzgün olmasına özen gösterilmiştir. Harç her zaman olduğu gibi çamurdur. II. kat yapılarında taş direk kullanılmamıştır. Ağaç dikmeler dam örtüsünü taşıyan ahşap kirişlere kaide görevi yapmıştır. Evler sıvalı olup, odaların tabanları sıkıştırılmış topraktır. Evlerden bazılarının dar ve uzun odaları veya merkezî salonu yansı taş döşemelidir. Evlerin planları dikdörtgendir. Üst katta bir oda bulunup, hayatın önemli bir kısmı zemin katta ocaklı, fırınlı ve tandırlı odada geçiyordu. Asurlular karum'un sınırlı bir bölümüne topluca yerleşmişlerdir. Asurlularla teması olan yerli tüccarların da onlara yakın mahallelerde oturdukları bilinir. Yerli halkın büyük kısmı karumun geniş mahallelerinde oturuyorlardı. Nüfusun büyük kısmını yerliler, tüccarların çoğunluğunu da Asurlular oluşturuyordu.

Karum'un II. ve I. katlarında ele geçen eski Asur dilinde yazılmış çivi yazılı tabletler, Anadolu ile Asur arasında sürdürülen ticaret ilişkileri konusunda ayrıntılı bilgiler vermektedir. Bunlara dayanarak, o dönemde tüccarların birbirlerinden borç alıp verdikleri, faiz işlemleri-

nin yapıldığı, evlenme ve boşanma gibi detaylı bilgilerin yanı sıra, veraset, esir ticareti, mahkeme kararları ile ilgili yazışmaları içeren bilgiler öğrenilmiştir. Bunların yanı sıra arasında sayıları az da olsa edebi metinlere ve eğitimle ilgili bilgileri içeren tabletlere de rastlanmıştır. Ele geçen bu çivi yazılı tabletler Anadolu'nun günümüze ulaşan en eski yazılı belgeleridir. Bu tabletlere dayanılarak Kültepe-Kaniş'in Anadolu'daki ticaret kolonilerinin merkezi olduğu da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kaniş, bu Krallığın da merkezidir.

Kültepe'de topraktan hayvan şeklinde içki kapları ortaya çıkarılmış ve bunların son derece ustalikle yapıldığı da görülmüştür. Ayakta duran, yatan, diz çökmüş durumda tasvir edilmiş bu içki kaplarının yanında, hayvan başı şeklinde olanları da vardır. Bu kutsal hayvan biçimli kaplar, kıymetli madenlerden yapılmış olanların taklididir. En çok rastlanan ritonlar; aslan, boğa, antilop, kartal biçimli olanlardır, içine tabletlerin konulduğu pişmiş topraktan, mühür baskılı binlerce zarf bulunmuştur. Mühür ve baskıları sosyal yapıya uygun olarak çeşitli üsluplardadır. Her iki katta da üslupların gelişimini izlemek ve bunları kronolojik biçimde göstermek mümkündür. Silindir baskıların büyük çoğunluğu ikinci kattadır. Bu çağda Mezopotamya ile kurulan sıkı ilişkiler, Anadolu'da da silindir mühür kullanımını yaygınlaştırmıştır. Damga şeklindeki eski Hitit mühürlerinin konularını dini sahneler, karışık varlıklar, kartallar, hayvanlar ve yıldızlı simgeler oluşturmaktadır. Bu çağda Asur ile ticaret bağları çok zayıflamış; yerli özellikler artmış ve yerli krallar güçlenmiştir. Anadolu birliğe doğru gitmektedir. II. Kat M.Ö. 1920-1840; I. katı 1798-1740 yılları arasında tarihlenmiştir. II. ile I. arasında 50-60 yıllık bir boşluk vardır. Kültepe Höyüğü'nün Roma- Hellenistik, Greco-Pers ve özellikle Tabal ülkesinin bir şehri olarak önemini Geç-Hitit Döneminde de koruduğu anlaşılmıştır.

Kalede Kaniş Kralı Varşama'nın sarayının kalıntılara rastlanmıştır. Sarayın büyük bir kısmı tahrip edilmiş olmasına rağmen zemin katın 50 odası ve arşiv vesikalarından bir kısmı açığa çıkarılmıştır. I. katı ile çağdaş olan saray, altındaki II. kat sarayının enkazı üstüne kurulmuştur. Saray eski Babil mimarisine göre yapılmıştır. Te-

pede bu çağın altındaki Eski Tunç Çağının son ve orta safhaları da incelenmiştir. Kültepe'nin bu dönemi Sümer, Akad sonrası, Akad çağları ile çağdaştır. Kuzey Suriye ve Mezopotamya'dan bölgenin tipik seramiği, altın, mücevherat, Akad sonrasına özgü silindir mühürler ithal edilmiştir. Bunlar Anadolu Mezopotamya ilişkilerinin Asur Ticaret Kolonileri Çağından çok daha önceleri başladığını kanıtlamaktadır.

Kaniş Karumunun Evleri: Asurlu tüccarlar yılın büyük bir kısmını alış-veriş yapmak ve alacaklarını toplamak maksadıyla Anadolu'da seyahatle geçiriyorlardı. Bu yüzden yaz mevsiminde evlerde oturanların sayısı azalmaktaydı. Oda sayısına, evlerin zengin envanterine bakılarak, alilelerin kalabalık oldukları görülmektedir. Düzdamlı zengin evlerin oluşturduğu renkli mahalleler, taş döşeli sokaklar küçük meydanlar Kaniş karumunda çok canlı bir hayatın sürdüğünü göstermektedir.

Arşivlerin hem zemin, bodrum, hem de üst katlarda muhafaza olundukları görülmüştür. Ağaç raflar üstünde küp çömlekler içinde ağaç sandıklarda ve hasıra sarılı olarak saklandıkları gibi odanın bir köşesine yerleştirildikleri de görülmüştür. Ev eşyaları bol ve çeşitlidir. Günlük olarak kullanılan çanak-çömlek odalarda bulunurken kullanılmamış olanların da depolara yerleştirildiği gözlenmiştir. Çanak-çömleğin mutfakta fırının, ocağın yanında ve koridorda özellikle kilerde bulunduğu görülmüştür. Zemin katın odalarındaki çanak-çömleğin bol oluşu da dikkat çekmektedir.

İb katı tabletleri, çoğunlukla çok odalı büyük salonlu, geniş teşkilatlı evlerde bulunmuştur. Bu evlerin ocak ve fırınları, mutfak, kiler, depo odalarındaki seramiği güzel zahire küpleri sağlam ve in-sutu durumda bulunmuştur.

Kültepe metinlerinde madenlerle ilgili malumatın bolluğuna rağmen, kazılarda madeni eşyanın az miktarda bulunmasını anlamak oldukça zordur. Bu dönemde altın sermayenin aslını teşkil etmekteydi. Gümüş en geçerli para durumunda idi. Bakır ise, Anadolu içerisinde para olarak kullanılıyordu. Ancak, bakır ile Asur'dan getirilen kalayın karışımından bronz imal edilerek kap-kacak yapılmıyordu. Höyükte yapılan kazılarda, bakır, gümüş ve kurşun kap-

lar bulunmuştur. Yine de Kaniş şehri M.Ö. II. bin yılda madeni eserlerin en fazla bulunduğu şehir olarak bilinmektedir.

Kaynakça:

E. Bilgiç-H. Sever-C. Günbattı-S. Bayram, **Ankara Kültepe Tabletleri I**, Ankara 1990.

E. Bilgiç-S. Bayram, **Ankara Kültepe Tabletleri II**, Ankara 1995.

E. Bilgiç-C. Günbattı, **Ankaraner Kültepe-tafein**, (FAOS B-3) Stuttgart 1995.

R. Alexander, "Native Group Clindir-Seal Engravers of Karum-Kanish Level, 11", **Belle-ten**, C: XLIII S: 172, (1979), s. 573, 618.

S.Alp, "Kanis-Ani-ya-Ne-ya, Erken Hitit Çağı'nın Başkenti", **Belleten**, C. XXVIII, S.107, (1963) s. 367-376,

S. Alp, "Libasyon Kapları", **Belleten**, C. XXXI, S.124,(1967), s. 513-530,531-549.

S. Alp, **Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürler**, Ankara 1972.

K. Balkan, **Kaniş Karumu'nun Kronoloji Problemleri Hakkında Bazı Müşahedeler**, Ankara 1955.

N. Baydur, **Kültepe ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, 1970.

S. Bayram, "Kültepe Metinlerinde Geçen Yeni Bir Vade İfadesi ve Çıkan Neticeler", **X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri**, (Ankara 1990), s. 53-63.

S. Bayram-K.Veenhof, "Unpublished Kültepe Texts on Real Estate"; **JEOL** 32, 1991-1992, s. 87-100, Leiden 1993.

S. Bayram-S. Çeçen, "6 Neue Urkunden Über Heirat und Scheidung aus Kaniş", **Archivum Anatolicum**, S. I, 1995, s. 1-12.

R. Biggs, "An Old Assyrian Text" **NABU** (1987), s. 96.

E. Bilgiç, "Etilerden Önce Anadolu'da Madenin Ekonomisi", **Sümeroloji Araştırmaları**, (1940-41), s. 915,950.

E. Bilgiç, "Kültepe Tabletleri Üzerinde Çalışmalar ve İki Evlilik Vesikası", **X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri**, C. II, (1990), s. 423-427.

S. Çeçen, “Yeni Delillere Göre Kültepe’de Kan Parası”, **XXXIV. Uluslararası Assirioloji**

Kongresi 6-10 Temmuz 1987 İstanbul, Bildiriler, Ankara 1998, s.291-296.

S. Çeçen, “Kültepe Metinlerinde Bulunan Waklum Mektupları”, **AÜDTCFD**, C. XXXIV. S:1-2,s. 35-51.

M.Ali, Dinçol, “Ein Hurro-Hettitisches Festritual (FDiyuv^”, **Belleten**, C. LIII, S. 206, (1989),s. 1-50.

C. Günbattı/Asur Ticaret Kolonileri Devri’nde Anadolu Kralları ile Asurlu Tüccarlar Arasındaki İlişkilere Işık Tutan İki Yeni Belge”, **XII. Türk Tarih Kongresi 12-16 Eylül 1994**, Bildiriler Ankara 2000.

C. Günbattı, “Asur Ticaret Kolonileri Devrine Bir Bakış”, **IV Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri 2003, s. 257-260.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kaniş Karum, Höyük ve Karum alanı.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kaniş Karum.

Kayseri Kan iş Karum kazılarında ele geçen buluntulardan bazıları.

Kayseri Kan iş Karum kazılarında ele geçen buluntulardan bazıları.

ESERİN ADI : ESKİŞEHİR SURLARI

İnceleme Tarihi : Ekim 2006

Yeri: Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Karacaoğlu Mahallesi, Uluyol Sokağı ile Örentepe Sokağı arasındaki yamaçta bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Büyük oranda yıkık ve haraptır.

Tarihi : Bilinmemektedir.

Plan ve mimari özellikleri : Kalıntılar yamaçtaki kaya kütesine bitişik olarak batısına yapılmıştır. Bir tepe üzerinde kısmen günümüze ulaşan bu kalıntılar burada bulunması muhtemel olan bir gözetleme veya kontrol kulesinin parçası olabilir. Zira bu kalıntılarla bağlantılı herhangi bir duvar kalıntısı görülmemektedir. Kalıntılardaki taşların çoğu çevre sakinleri tarafından sökülüştür. Çevrede yapılacak bir

kazıdan sonra kalıntıların etrafının tel örgülerle çevrilerek korunmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Süslemesi : Bezeme yoktur.

Malzeme ve teknik : Ağırlıklı olarak kaba yonu moloz taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Kitabe yoktur.

Tarihlendirme : 2-3.yüzyılda şehrin ilk yerleşimi esnasında yapılmış olabilir.

Taşlıburun sur kalıntısı.

Taşlıburun sur kalıntısı.

ESERİN ADI : TAŞLIBURUN SURLARI

İnceleme Tarihi : Ekim 2006

Yeri: Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Beştepeler Mevkiinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Büyük oranda yıkık ve haraptır.

Tarihi : Bu surların ilk yerleşim döneminden 2-3.yüzyıldan kalmış olduğu söylenebilir.

Plan ve mimari özellikleri : Kalıntılar muhtemelen bir surun parçalarıdır. Zira bugün görülen kalıntılar biri güneyde diğeri kuzeyde ve aralarında bir duvarla birbirine bağlanmış iki burç mahiyetindedirler. Kuzeydeki burcun kuzey ucunda duvarın devam ettiğini gösteren kalıntılar vardır. Duvarların kalınlığı 1,5-2 m. arasındadır. Güneyde daha yüksek olarak inşa edilen veya günümüze ulaşabilen surların iç düzenlemesinde, üst örtü veya merdiven gibi öğeler görülmemektedir. Kalıntılar çevresinde yapılacak bir kazının duvarların nereye kadar devam ettiğini gösterebileceği ve burç olarak

tanımladığımız bu mekanların gerçekten ne olabileceğini daha iyi aydınlatacaktır. Bu kalıntıları koruyup, çevresinde kazı yaparak bütünü öğrenilmesi gerekmektedir.

Süslemesi : Bezeme yoktur.

Malzeme ve teknik : Köşelerdeki kesme taşların yanısıra surun büyük çoğunluğunda moloz taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Kitabe yoktur.

Tarihlendirme : 2-3.yüzyılda şehrin ilk yerleşimi esnasında yapılmış olabilirler.

Eskişehir sur kalıntıları.

Eskişehir sur kalıntıları.

Eskişehir sur kalıntıları.

ESERİN ADI : KAYSERİ ROMA MEZARI

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri ili, Kocasinan ilçesi, Sahabiye Mahallesi, Sahabiye Medresesinin kuzeyinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Yapı günümüzde sağlamdır.

Tarihi : 4.yüzyılda yapılmış olabilir.

Plan ve mimari özellikleri : Mezar yapısı doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir plâna sahiptir. Yapı 1956 yılında ortaya çıkarılarak restore edilmiştir. Doğu ve batı yüzü üçgen alınlıklı olarak yapılmıştır. Yapıya kuzey cephenin batı ucuna kaydırılmış bir kapıdan girilmektedir. Üst örtüye geçiş bölgesinde iki sıra düz silmeyle saçağın hareketlendirilmiş olduğu gözlenir. Bunun üzerinde üçgen alınlıklı çatıyı taşıyan duvarın iki sıra taşla dışa doğru bombeli olarak yapılmış olduğu dikkati çeker. Köşelerdeki taşlar silmelerle başlık biçiminde düzenlenmiştir. Doğu ve batı cephelerinde ikişer

havalandırma penceresi yer alır. Üçgen alınlık yüzeylerinde herhangi bir süsleme yoktur. Yapının içine girilememiş olmakla birlikte, üst örtüsünün sivri tonoz olduğu düşünülmektedir. İçinden İslamî döneme ait 1317 –1318 tarihli mezartaşları çıkarılmıştır.

Süslemesi : Mezar yapısında herhangi bir süsleme yoktur.

Malzeme ve teknik : Yapı düzgün kesme taşla yapılmıştır.

Kitabesi : Eserin kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : Eserin Roma döneminde muhtemelen 4.yüzyılda yaptırılmış olduğu söylenebilir.

Kayseri Roma Mezarı.

Kayseri Roma Mezarı.

Kayseri Roma Mezarı.

ESERİN ADI : TAVLUSUN ROMA MEZARI

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Tavlusun Mahallesi, Rum Kilisesinin güney doğusundaki alanda bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Nispeten sağlamdır.

Tarihi : 4.yüzyılda yapılmış olabilir.

Plan ve mimari özellikleri : Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir mekan olarak düzenlenen yapının batı tarafı kapalıdır. Doğu yönü açık bırakılarak bir eyvan şeklinde düzenlenmiştir. Yapının üzeri beşik tonozla örtülmüştür.

Süslemesi : Mezar yapısında herhangi bir süsleme yoktur.

Malzeme ve teknik : Yapı düzgün kesme taşla yapılmıştır.

Kitabesi : Eserin kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : 4.yüzyılda yapılmış olabilir.

Tavlusun Roma Mezarı.

Tavlusun Roma Mezarı.

Tavlusun Roma Mezarı.

ESERİN ADI : KAYSERİ KALESİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri Cumhuriyet
Meydanı

Bugünkü durumu : Büyük ölçüde sağlam

Tarihi : Kayseri Kalesinin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Çeşitli tarihlerde bakım ve onarımlar geçirmiştir.

Plan ve mimari özellikleri : Kayseri Kalesi iç ve dış kale olmak üzere iki ayrı bölüm olarak tasarlanmıştır. İç kale yamuk bir dikdörtgen biçiminde olup, dış kalenin kuzey surlarına bitişiktir. Dış kale şehri güney ve batıdan kuşatarak çevrelemektedir. İç kalenin kuzeyinde de zamanında surlar varmış ancak günümüze ulaşmamıştır. Kayseri İç Kalesinin Ahmedek'i yoktur.

Dış kale surları iç kaleyi merkez alarak güney ve batı yöne doğru uzanmaktadır. İç kaleden batıya doğru yönelen kuzey surları Kapalı Çarşının girişinden başlar. Buradan batıya doğru ilerlenince bir Roma mezarını içine alır ve Düvenönü semtine ulaşır. Bu bölümde sur duvarlarının kare plânlı iki burçla desteklenmiş olduğu görülür. Ancak bu burçlar bütünüyle günümüze gelememiştir. Surlar, Düvenönünden güneye doğru dönüş yapmaktadır. Ancak bu bölümün surlarından hiçbir bakiye günümüze ulaşmamıştır. Tarihi kaynaklardan öğrenildiğine göre surların batı duvarında iki kapı bulunmaktaydı. Surların Hatiroğlu Camisinin doğusuna rastgelen bölümünde Boyacı Kapısının bulunduğu bilinmektedir. Kayseri Lisesinin doğusuna isabet eden bölümünde de Kışıkapı veya Aya Vasil kapısı bulunmaktaydı. Aya Vasil kapısından doğuya dönüş yapan surlar şehrin güney tarafını çevreleyerek güney doğu köşedeki Yoğunburç'a ulaşır. Yoğunburç'un İzzeddin Keykavus tarafından yaptırılmış olduğu bilinmektedir. Doğu cepheden iç kaleye ulaşan surlarda biri Sivas diğeri Yeni kapı olmak üzere iki kapı açıklığı bulunmaktadır. İç kalenin kuzeydoğuya doğru uzanan bir surla kuşatılmış olduğu buradaki kalıntılardan

anlaşılmaktadır. Nitekim buradaki burçlardan biri Aleaddin Keykubad tarafından yaptırılmış olduğu bilinen Ok Burcu'dur.

Dış kale surlarında duvarların inşa teknikleri birbirinden farklılık gösterir. Kuzey ve doğu yöndeki duvarlar birbirlerine benzerlik göstermektedir. Duvarların alt seviyelerinde yan yanayuvarlakkemerlerle biçimlendirildiği, üstte bu kemerlerin üzerinde daha alçak kemerlerin bulunduğu görülmektedir. Surlar en üstte seyirdim yolu ve dendanlarla tamamlanmıştır. Güney taraftaki surlar ise düz duvar olarak inşa edilmiş olup, üçgen biçimli payandalarla desteklenmiştir. A. Gabriel üçgen payandaların içinde oda olduğunu ileri sürer. Surlar üzerinde bugün iki burç bulunmaktadır. Bunlardan biri ve diğerine göre daha büyüğü olan Yoğunburç kitabesine göre İzzeddin Keykavus tarafından inşa ettirilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen burç yarım daire plânlıdır. Her iki katıda sivri tonozla örtülmüş olan Yoğunburç'un güneydeki surla bağlantısı günümüze gelememiştir. 16. Yüzyılda Yoğunburç'un hapishane ve hükümet dairesi olarak kullanılmış olduğu bilinmektedir.

İçkalenin kuzeydoğusunda bulunan ve şehir surlarıyla bağlantısı olmayan Ok Burcu duvarında bulunan kitabeye göre Aleaddin Keykubad tarafından 1224 yılında iki katlı olarak yaptırılmış ancak ikinci katı günümüze gelememiştir. Burcun haçvari plânda dört eyvandan oluşan ve çapraz tonozla örtülü mekan düzenlemesi vardır.

İçkale sur duvarlarının kuzeyinde konumlandırılmış olup, duvarları sur duvarlarından hem yüksek hem de farklı bir teknikle yapılmıştır. İç kalede 18 burç bulunmaktadır. İç kale surlarında Selçuklu yapılarından alınmış devşirme parçalar dikkati çeker. İç kalenin iki kapısı vardır. Doğuda düzenlenen Dizdar Kapısı, güneyde ise Altın Kapı bulunmaktadır. Altın kapıyı iç kaleye bağlayan koridor ve hisarpeçe üzerinde biri Arapça diğeri Farsça iki kitabe vardır.

İçkalenin içine sonradan bir çarşı yapılmıştır. Kale içinde herhangi bir kazı yada hafriyat yapılmadan inşa edilmişlerdir ve kalenin tarihi dokusunu bozmaktadır. Kale içinde bugün sadece Fatih Camisi vardır.

Ancak eski fotoğraflarda bir çeşme ve köşk minareli bir mescit olduğu anlaşılmaktadır. İçkaledeki kitabelerden Selçuklu döneminde, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları tarafından onarım kitabeleri mevcuttur.

Süslemesi : Kale duvarlarının bazı bölümlerinde, İslâmi dönem yapılarından alınmış bezemeli devşirme malzeme görülmektedir. Altın kapıdaki arslan heykelleri de (biri orijinal değildir) bezemeli öğelerden biri olarak kabul edilebilir.

Malzeme ve teknik : Kalenin tamamında kesme taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Kalede 13.yüzyıldan başlayarak 15 ve 16.yüzyıllara tarihlenen onarım kitabeleri vardır.

Tarihlendirme : Kalenin ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir.

Kaynakça:

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D'Anatolie**, I Paris, 1931.

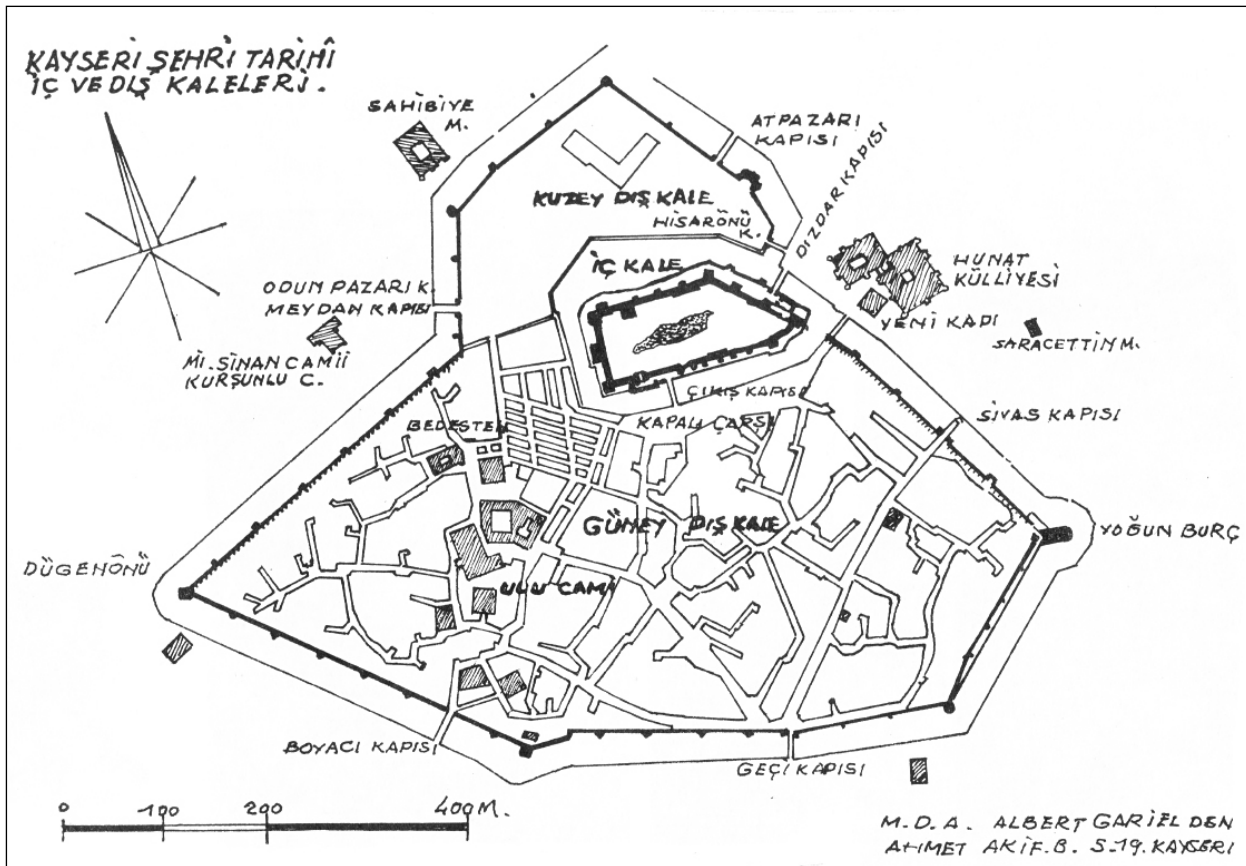
Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**,

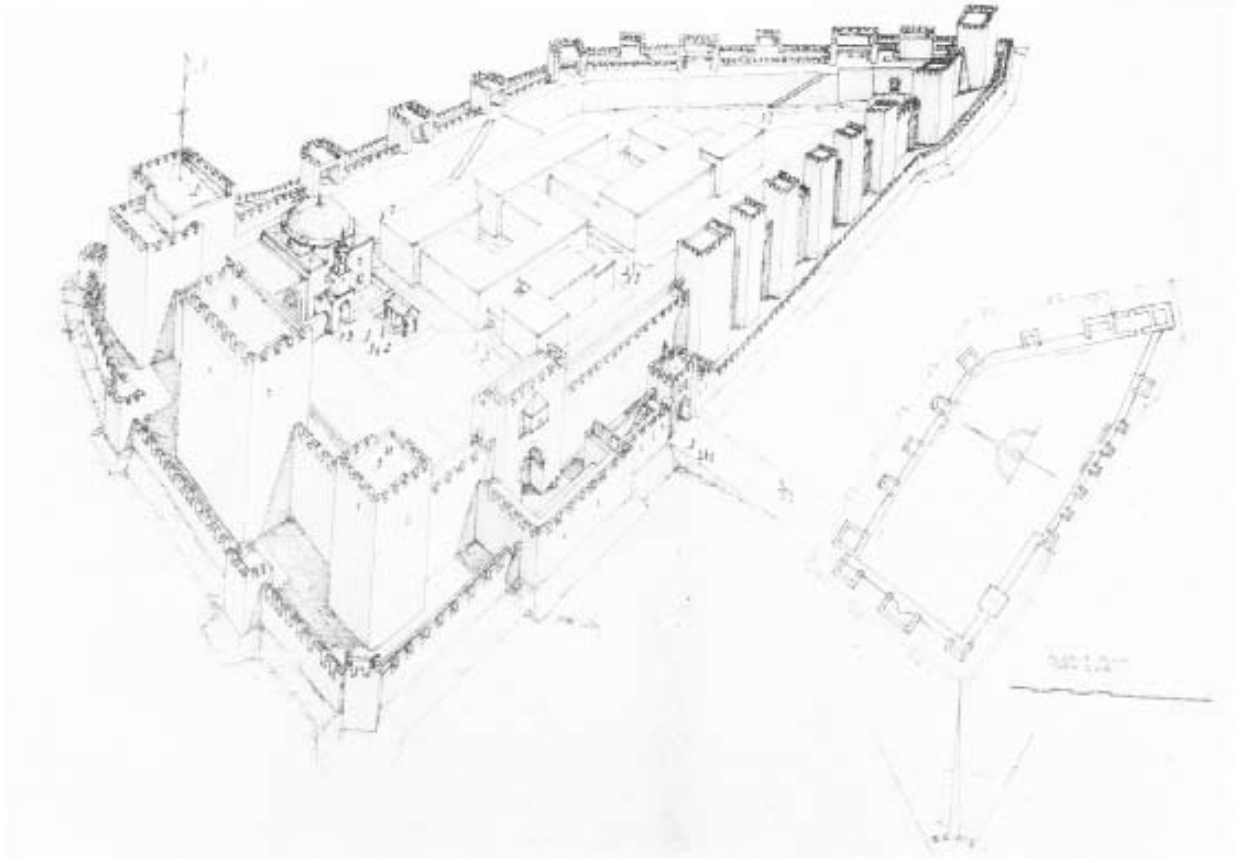
Çeviren : Ahmet Akif Tütenk, Ankara, 1954.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

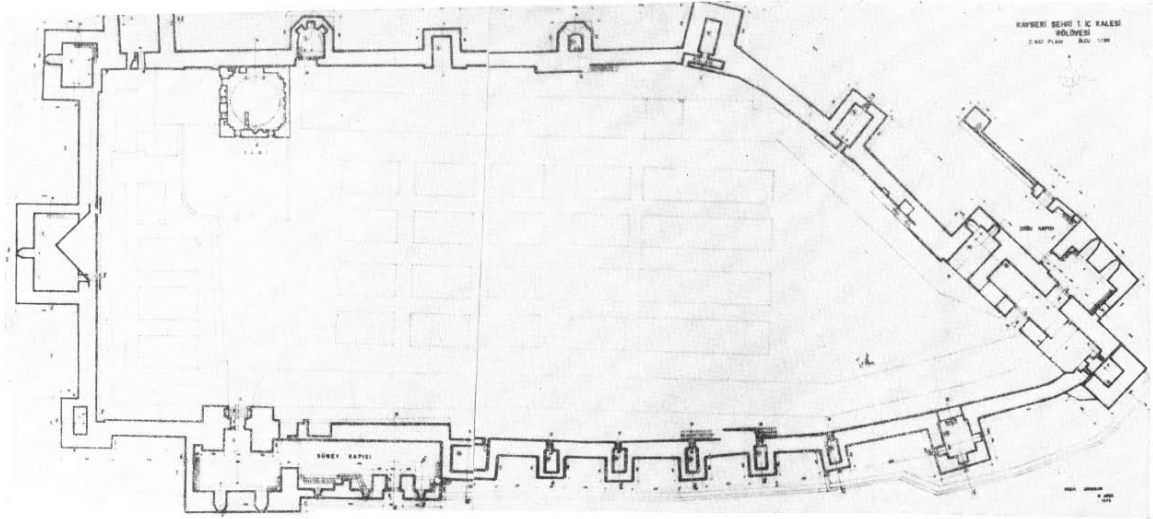
Mehmet Çayırdağ, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri 2001.

Osman Eravşar, **Ortaçağ'da Kayseri Kent Dokusunun Gelişimi**, (S.Ü. Sosyal Bilimler Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya 1998.

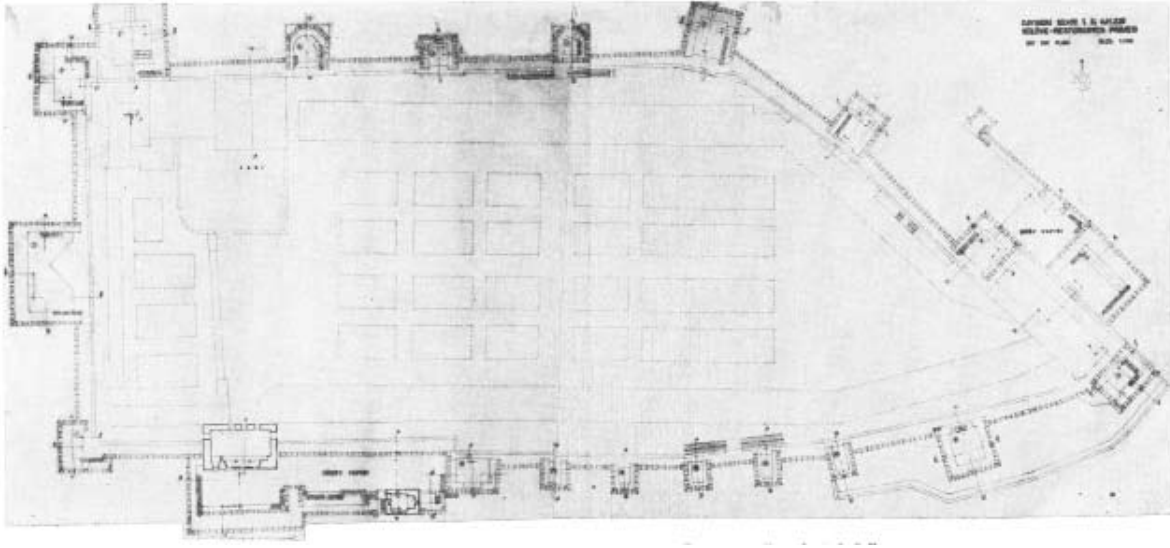

Mahmut Akok'tan

KAYSERİ ŞEHİRİ TARİHİ İÇ KALESİ

Mahmut Akok'tan

MAHMUT AKOK

Mahmut Akok'tan

Kayseri Kalesi, genel görünüş.

Kayseri Kalesi, genel görünüş.

Kayseri Kalesi, burçlar.

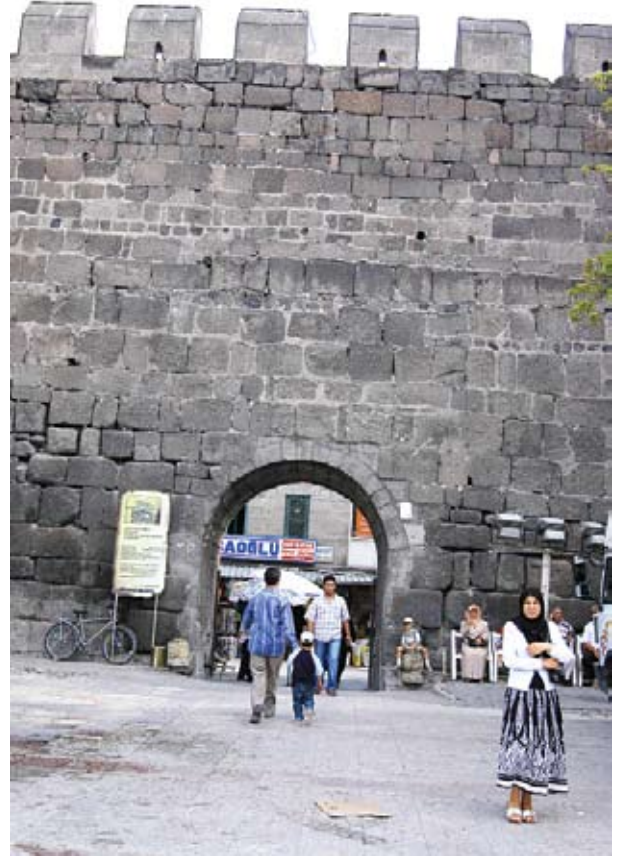
Kayseri Kalesi, burçlar.

Kayseri Kalesi, Ahmedek ve içkale giriş kapısı.

Kayseri Kalesi, içkale batı kapı.

Kayseri Kalesi,

Kayseri Kalesi, içkale.

Kayseri Kalesi, içkale doğu kapı.

Kayseri Kalesi, içkaleden görünüş.

Kayseri Kalesi, içkaleden görünüş.

Kayseri Kalesi, içkaleinin genel görünüşü.

Kayseri Kalesi, mazgallara ulaşan merdiven.

Kayseri Kalesi, kitabe.

Kayseri Kalesi, onarım kitabesi.

Kayseri Kalesi, onarım kitabesi.

Kayseri Kalesi, kitabe.

Kayseri Kalesi, kitabe.

Kayseri Kalesi, kitabe.

Kayseri Kalesi, sur duvarları.

Kayseri Kalesi, roma mezarı.

Kayseri Kalesi, roma mezarı kapısından detay.

ESERİN ADI : BATTALGAZİ SUR KALINTISI

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri: Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Karacaoğlu Mahallesi, Dinlenmiş Sokakta bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Büyük bölümü harabe halindedir. Harabelerin üzerlerinde ve çevresinde evler bulunmaktadır.

Tarihi : Surların Kayseri'nin ilk yerleşim döneminden Roma zamanından kalmış olduğu kabul edilebilir.

Plan ve mimari özellikleri: Dinlenmiş sokakta yer alan bu kalıntılar yol seviyesinin üzerinde höyük gibi bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Kalıntılar birkaç kütle halindedir. Kalıntıların çoğunun üzerinde ve çevresinde evler bulunmaktadır. Batı taraftaki yüksek duvarın dışındakiler yıkılmıştır. Yıkılmış olan kalıntıların bazılarındaki duvar bakiyelerinde görülen eğrisel örtüler bunların bir tonozun parçaları olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla bir tepe üzerindeki bu kalıntılar şehri dıştan kuşatan surlar üzerinde bulunan burçlardan biri olabilirler. Çevrede yapılacak kamulaştırmalardan sonra bölgede yapılacak bir sondaj kazısının daha sağlıklı sonuçlar

vereceği muhakkaktır. Hatta kalıntılardaki dolgu harçlarının ODTÜ Mimarlık Fakültesinde tahlilleri yaptırılarak hangi dönemden oldukları da kesin olarak belirlenebilir.

Süslemesi : Kalıntılarda herhangi bir süsleme yoktur.

Malzeme ve teknik : Sur duvarlarının içinde moloz taş ve kireç harç dolgu malzemesi bulunmaktadır. Yer yer aralarda ahşap hatıllar bulunur. Dolgu malzemesinin üzeri düzgün kesme taşla kaplanmıştır.

Kitabesi : Kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : Kalıntıların bulunduğu bölge Mazaka'da denilen eski şehrin çevresinde kalmaktadır. Dolayısıyla eski şehri çevreleyen surlardan bir bölümü olacak bu kalıntıların Roma döneminden kalmış, 3-4.yüzyıl örnekler olması muhtemeldir.

Battal Gazi Sur Kalıntısı, genel görünüş.

Battal Gazi Sur Kalıntısı, sur duvarlarından görünüş.

Battal Gazi Sur Kalıntısı, sur duvarlarından görünüş.

Battal Gazi Sur Kalıntısı, sur duvarlarından görünüş.

**ESERİN ADI : KİLİSE
KALINTISI**

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Caferbey Mahallesi, Marta Sokak.

Bugünkü durumu : Kaderine terkedilmiş durumdadır.

Tarihi : Bilinmiyor.

Plan ve mimari özellikleri : Doğu batı doğrultusunda uzanan ve üç sahnalı olarak düzenlendiği üst örtü sisteminden anlaşılan yapı kaplama taşları sökülüş harap vaziyettedir.

Batı yönde giriş açıklığı olarak düzenlendiği düşünülen üzeri tonoz örtülü mekan bulunmaktadır. Ayrıca bu cephenin kuzey yönünde duvara açılmış niş girintisi görülmektedir.

Yapının güney ve kuzey cephelerine bitişik olarak evler yapılması nedeniyle bu cepheler kapalı durumdadır.

Doğu cephede ise orta sahnın kuzey duvarı kemer başlangıcına kadar ayakta. Burada kesme taş kaplama yapıldığını gösteren kalıntılar mevcuttur.

Yapının iç mekanı ise düzenlemesi hakkında fikir vermekten uzaktır. Ayrıca yapının yüksek duvarları ve iç mekanları taşların sökülmesi ve üst örtünün yıkılmış olması nedeniyle yapının bütünü hakkında fikir belirtme imkanı bulunmamaktadır.

Bu yapının Erciyesten künklerle getirilen suyun çeşmelere taksimimin yapıldığı masken olduğu belirtilmektedir.

Eserin mahiyetinin anlaşılması ve planının açıklık kazanması için bir sondaj yapılması, etrafının sonradan yapılan binalardan temizlenmesi gerekmektedir.

Süslemesi : Süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Yapının moloz taş örgü üzerine kesme taş kaplamalı olduğu görülmektedir.

Kitabesi : Yoktur.

Tarihlendirme : Mevcut haliyle eserin yapım tarihi hakkında fikir belirtme imkanı bulunmamaktadır.

Kilise Kalıntısı, genel görünüş.

Kilise Kalıntısı, mekanlardan biri.

Kilise Kalıntısı, görünüş.

Kilise Kalıntısı, duvar yapısının görünüşü.

ESERİN ADI : ULU CAMİ (SULTAN CAMİSİ)

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri merkez, kapalı çarşının yakınındadır.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

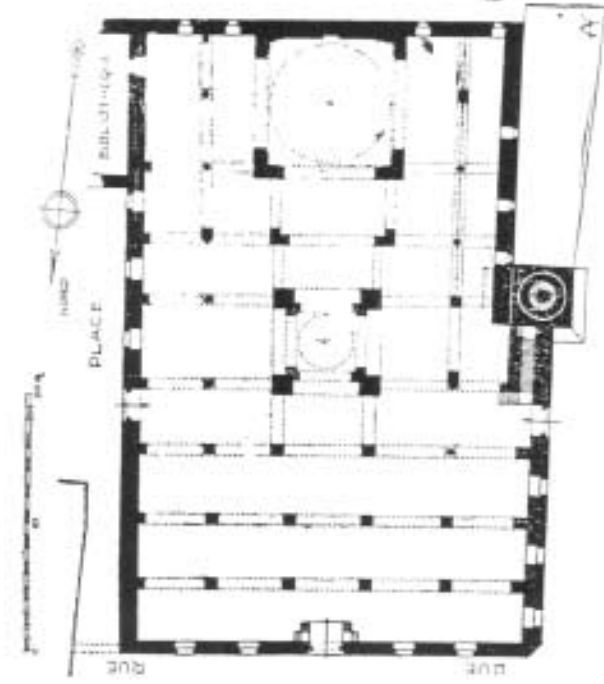
Tarihi : XII. Yüz yıl ikinci çeyreği.

Plan ve mimari özellikleri : Düzgün olmayan dikdörtgen şeklindeki cami, genel olarak ayak ve sütunların belirlediği, kible duvarına paralel sekiz sahndan meydana gelmiştir.

Yapının batı duvarının kuzeybatı köşesi pahlanmıştır. Minare kaidesinin çıkıntısından sonra tekrar güneye doğru biraz daha fazla girintili olarak güney yönde devam etmektedir. Minarenin kuzey tarafında üç pencere ve harime giriş kapısı, güneyinde bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

Bu yöndeki kapı; doğu kapısı ile karşılıklıdır. Minare kaidesinin güneydoğu köşesine bitişik kapıdan sonra günümüzde kullanılan kapı bulunmaktadır. Sivrikemerli fazladerin olmayan bir niş içerisinde. Kilit taşı dışa taşkın basık kemerinin üzerinde yatık dikdörtgen şeklinde bir pencere ve onun üstünde de dikdörtgen şeklinde bir kitabe yer almaktadır. Taş söveli kapıdan harime merdivenle inilmektedir.

Bu cephenin yaklaşık ortasında duvara bitişik vaziyette yer alan minarenin 1205 yılındaki tamir sırasında eklenmiş olduğu sanılmaktadır. Minarenin kaidesi, alttan duvar seviyesinin üstüne çıkacak şekilde bir silmeyle sınırlandırılan kesme taştandır. Pabuç kısmı tuğla örgülüdür. Tuğladan kirpi şeklinde oluşturulan silme ile tuğladan örülen gövdeye geçilmektedir. Şerefeye doğru incelen gövde üzerinde mazgal pencereler vardır. Şerefeye yakın yerde çini mozaik tekniğinde, firuze renkli çini ve tuğladan kufi yazı kuşağı yer almaktadır. Beş basamaklı bir silme ile şerefeye geçilmektedir. Şerefe altında tuğladan balıksırtı dekorasyonlu süsleme bulunmaktadır. Tuğla örgülü şerefe korkuluğu orijinal değildir. Kesme taştan, silindirik olarak yapılan petek kısmı tamir sırasında yenilenmiştir. Külâhı ise sac ile kaplanmıştır.

Ulu Cami Plan (Albert Gabriel'den)

Ulu Cami Kesit (Albert Gabriel'den)

Minarenin güneyinde, çukurda kalan, ahşap kapı kanatlarına sahip olan kapı iç kısmında kapatılmıştır. Kapı basık kemerli, kesme taş söveler üzerinde düz tablalara sahip basit bir açıklık şeklindedir.

Mihrabın bulunduğu güney duvarı iki yanında ikişer pencere yer almakta, pencerelerin altında duvar dışı doğru bir çıkıntı yapmaktadır.

Bu cephede, mihrab önü kubbesinin önünde, duvara bitişik olarak, zemin seviyesinden aşağıya merdivenlerle inilen Melik Mehmet

Gazi'nin türbesi yer almaktadır.

Caminin doğu cephesinde, doğu duvarına güneydoğu köşeden 2.50-3.00 metre mesafede camiye bitişik vaziyette Raşit Efendi Kütüphanesi yer almaktadır. Kütüphanenin camiye açılan kapısı sonradan kapatılmıştır. Kütüphanenin kuzeyinde cephenin kütüphane dışında kalan bölümünün ortasına denk gelen kapının iki yanındaki duvar bölümlerinde üçer pencere bulunmaktadır. Duvar üst kısmında dışa taşarak bir korniş şeklinde biçimlendirilmiştir. Doğü kapısı harimin beşinci sahnına açılmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki kapıyı dört adet düz ve kaval silme çevrelemektedir. Kapı nişinin üstünde yatık dikdörtgen şeklinde bir pencere, basık kemer silmesinin üzerinde de küçük bir kitabe yer almaktadır. Kapı ve giriş düzenlemesi batı kapısı ile benzerlik göstermektedir.

Kuzey cephe ortasında dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış kapı, kapının iki yanında ikişer pencere yer almaktadır. Kapı yanlarda kaval silmelerle çerçeveli, kaş kemerli bir niş içerisinde, kilit taşının ortasında bir rozet bulunan basık kemerli taş sövelidir. Basık kemerin üstünde dikdörtgen şeklinde biri daha büyük olmak üzere iki kitabe bulunmaktadır. Kapı iç mekanda basık kemerli bir niş içerisinde. Kapının kuzeydoğusundaki pencerenin üstünde dikdörtgen şeklinde bir kitabe bulunmaktadır.

Kuzey cephede duvar kuzeybatı köşede pahlanmıştır. Kible duvarına paralel sekiz sahndan meydana gelen caminin harim kısmında, Sahnları ayaklar, aralarında devşirme olanları da görülen sütunlar üzerine oturan kesme taştan çift merkezli sivri kemerler ayırmakta ve örtü sistemini desteklemektedir. Kesme taş örgülü ayaklar, taş veya mermer sütunlar harimde farklı şekillerde yer almaktadır. Sütun başlıkları farklılık göstermektedir. Ayrıca caminin doğu duvarında ve batı duvarının minareye kadar olan kısmında gömme ayaklar yer almaktadır. Bu sahnları orta aks üzerinde, Büyük Selçuklulardan başlayarak Türk cami mimarisinde uygulanan eyvan geleneğini yaşatan mihrap önü kubbesi, eyvan uygulaması görülen mekan ile kubbeli avluya tekabül eden mekanı belirleyen ayaklar üzerinde yükselen kemerler kesmektedir. Mihrap önü kubbesinin

doğusunda kible duvarına dik uzanan üç kemerle iki sahn, batıda ise beş kemerle iki sahn, batıda ise beş kemerle dört sahn kesilmektedir.

Mihrab önü kubbesi ve orta mekanı örten kubbeli bölüm dışında caminin bütün sahnları ahşap tavanlıdır. Mihrab önü kubbesine dört yönde dikdörtgen şeklinde pencereler açılmıştır. İki kubbeye de geçiş pandantiflerle sağlanmış olup, kubbeler çift merkezli sivri kemer tarafında taşınmaktadır.

Kible duvarının ortasında yer alan beyaz mermerden mihrap üstü tavanlar latala taşlandırılan dikdörtgen bir şekil oluşturmaktadır. Üzerindeki kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre, H. 1253/ M. 1837 yılında Kayseri naibi Nuri efendi tarafından camiye ilave edildiği anlaşılmaktadır. Mihrab duvarına sonrada yerleştirilen XVIII. Yüzyıl Kütahya çinileri müzeye kaldırılmıştır.

Caminin minberi, ahşaptan, çift kanatlı bir kapısı, korkuluk, yan aynalıklar ve köşk kısmıyla klasik bir görünüştedir. XIII. Yüz yıl özelliklerini taşımaktadır.

Taklit künde kari tekniğinde yapılmıştır. Kapı kanatları üzerinde ortada altı köşeli yıldızlardan gelişen geometrik örgüler birer daire içerisinde yer almaktadır. Geometrik parçaların üzerleri Rumilerle bezenmiştir.

Minberin kapı kanatlarını kıvrık dallı bitkisel bezemenin yer aldığı bordür çevrelemektedir.

Merdiven ve şerefe korkulukları altı köşeli yıldızların meydana getirdiği şebekeler halindedir. Aynalıklarında sekizgenlerin meydana getirdiği geometrik ağ içerisinde Rumiler yer almaktadır. Üçgen şeklindeki aynalıkların etrafını bir yazı kuşağı çevrelemektedir. Üzerinde tarih kitabesi olmayan minberdeki yazıların çoğu Kur'an-Kerim'den alınmıştır.

Şerefe altındaki dikdörtgen şeklindeki panolarda oniki kenarlı geometrik şekiller, iç içe geçmiş vaziyette düzenlenmiştir.

Şerefenin dört ayak üzerindeki köşkü ve külahı sade bir şekilde süslemesizdir. Şerefe korkuluğunun altında birer yazı bordürü yer almaktadır.

Minberin merdiven ve şerefe korkuluklarında kafes işçiliği görülmektedir.

Süslemesi : Cami ana hatlarıyla çok sadedir. Sadece kapılarında ve orijinal taş mihrabında bazı süslemelerin dönemine ait olabileceği kabul edilmektedir. Tarihi süreç içerisinde birçok onarım geçiren eserde orijinal halinden çok şey kaybettiği, günümüzde görülen birçok unsurların onarımlar sırasında yapıya ilave edildiği anlaşılmaktadır.

Yapıda ahşap süsleme olarak görülen kuzey kapı kanatları Ankara Etnoğrafya Müzesine götürülmüştür. Bu kapı kanatlarının 1205 yılında Muzafferuddin Mahmut tarafından yapılan tamir sırasında konulduğu kabul edilmektedir. Bu kapı kanatları tamamen rölyefli sahte künde-kari tekniğinde yapılmıştır.

Caminin mevcut minberi taklid künde-kari tekniğinde yapılmıştır.

Çini süsleme tuğla minarenin şerefe altında ve kible duvarında uygulanmıştır.

Malzeme ve teknik : Yapının planında ve malzemesinde de farklı dönemlerde yapılan onarımlar neticesinde değişiklikler olmuştur. Caminin duvar örgüsünün kaba yonu taştan yapıldığı, kalın harç tabakalarının olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yapılan onarımlar esnasında bunların yerini düzgün kesme taş kaplamalar almıştır.

Caminin duvarları dışta iç kısma göre daha düzgün bir işçilik göstermektedir. Devşirme sütunlar, taş ve mermer gövdeli olarak değişmektedir. Sonradan yenilenen mihrabda ise beyaz mermer kullanılmıştır. Kubbeler dışında düz toprak damlı olan üst örtünün tüm cephelerine çörtenler yerleştirilmiştir.

Camiye sonradan ilave edilen minarenin kaidesinde kesme taş, papuç ve gövde kısmında tuğla, petek de ise kesme taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Caminin en eski kitabesi; kuzey duvarında, kapının solunda, üstte yer almaktadır. Dikdörtgen şeklinde beyaz mermer üzerindeki kalın sülüs ile yazılı dört satırlık kitabe araştırmacılar tarafından, “Bu cami Kılıçarslan oğlu, büyük sultan Keyhüsrev devrinde -Allah onun yardımı yüceltsin- 602 /1206 yılında Yağbasanoğlu Muzafferiddin Mahmut onartmıştır ve “Ulu Sultan Keyhüsrev hmed Kılıçarslan devrinde yardımı aziz olsun, Bağban oğlu Muzafferuddin Mahmud

tarafından 602/1205 senesinde yapılmıştır” şeklinde okunmuştur.

Caminin kuzey kapısı üzerindeki biri büyük diğeri küçük olan üst üste iki kitabe “yalnız Matbah Emmini değil, Sultan suru Eminidir”, “Malın çoğunu hayra yöneltmek herkesce malum itiyadı. O temiz müstesna kişi cümle alemin Halilidir, dostudur. Serviazadi hayrın gül bahçesi denilse layıktır. Arşı asa alan bu ibadet yeri zelzeleden yıkık halde iken en iyi onarımla bu harabe binayı yepyeni yaptı. Güzel kubbesinin üst örtüsü yıkılmıştı. Yine eski şekil üzerine binası ortaya çıktı. Yüce kabenin nuru, Mescidi Aksanın izzeti hürmetine vaad edilen günün azabını Mevla ona göstermesin, imar edilmiş bu eve şöyle yeni bir tarih yazılsın, (Halilin Ulu camisinin binası Kabe gibi oldu” yazılıdır.

Tarihlendirme : Ulu cami, uzunlamasına dikdörtgen plan şekli, mihrab önü kubbesi, eyvan uygulamasını devam ettirme anlayışı sergileyen mekanı ve avluya tekabül eden orta mekanı ile Büyük Selçukluların cami geleneğini Anadolu’da yaşatan ilk örneklerden olmaktadır.

Yapının kitabeleri, plan şemasının benzer örneklerle karşılaştırılması, dönem içerisindeki imar faaliyetleri dikkate alındığında Melik Muhammed Gazi (1235-42) zamanında ve onun tarafından yaptırılmış olmalıdır. Ulu cami için XII. Yüz yılın ikinci çeyreği uygun görülmektedir.

Kaynakça:

Gönül Öney, “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Antik Devir Malzemesi”, **Anadolu**, Sayı: 12, Ankara, 1970.

Gönül Öney, “Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, İstanbul, 1969.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri Ulu Cami Ahşap Minberi”, **Türk Etnoğrafya Dergisi**, Ankara, 1976.

Ömür Bakırer, “Anadolu’da XIII. Yüz yıl Tuğla Minarelerin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı : IX, Ankara, 1971.

Ömür Bakırer, “Anadolu Selçuklularında

Tuğla İşçiliği” **Malazgirt Armağanı**, Ankara, 1972.

Bahattin Ögel, “Selçuklu Devri Anadolu Ağaç İşçiliği Hakkında Notlar”, **Yıllık Araştırmalar Dergisi I**, Sayı : 5, Ankara, 1956.

Halil Edhem, Kayseri Şehri, (Sadeleştiren: Kemal Göde) **1000 Temel Eser**, No : 93, Ankara, 1982.

Alev Çakmakoglu, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri’deki Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D’Anatolie**, I Paris, 1931.

Kara Mehmet Ağazade Kemaleddin, **Erciyes Kayserisi ve Tarihine Bir Bakış**, Kayseri, 1934.

Oktay Aslanapa-E. Diez, **Türk Sanatı**, İstanbul, 1955.

Doğan Kuban, **Türk Sanatının Kaynak ve Sorunları**, İstanbul, 1965.

Suut Kemal Yetkin, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1965.

Kayseri Ulu Cami Minaresi,

Kayseri Ulu Cami, kuzey cephe.

Kayseri Ulu Cami, genel görünüş.

Kayseri Ulu Cami, kitabe.

Kayseri Ulu Cami, kitabe.

Kayseri Ulu Cami, iç mekandan görünüş.

Kayseri Ulu Cami, iç mekandan görünüş.

Kayseri Ulu Cami, iç mekandan görünüş.

Kayseri Ulu Cami, iç mekandan görünüş.

Kayseri Ulu Cami, iç mekandan görüntü.

Kayseri Ulu Cami, mihrap.

Kayseri Ulu Cami, minber doğu cephe.

Kayseri Ulu Cami, minber batı cephe.

**ESERİN ADI : LAL PAŞA
(LALA
MUSLİHİDDİN)
CAMİSİ**

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Lala Paşa Mahallesindedir.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

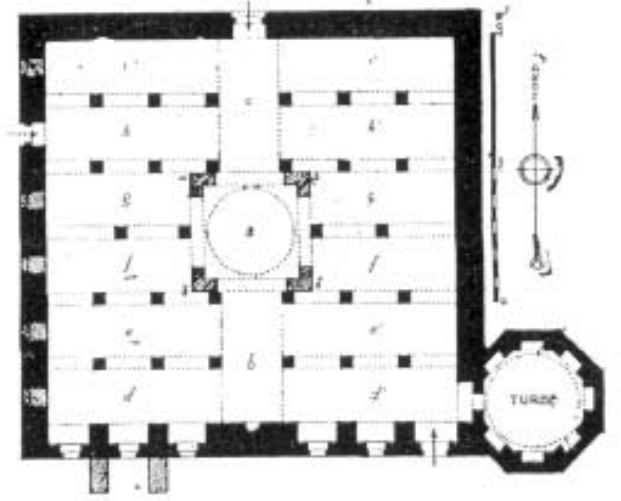
Tarihi : XII. Yüz yıl ilk çeyreği.

Plan ve mimari özellikleri : Doğu duvarına sekizgen bir kümbet bitişik olan Cami kesme taştan dikdörtgen şeklinde bir yapıdır. Harime girişi, batı ve kuzey yönde bulunan iki kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Mihrab önü kubbesi ile başlayan ve kible duvarına dik olarak uzanan beşik tonozla, kubbeye örtülü orta mekanına dik olarak beşik tonozla, kubbeye örtülü orta mekanına açılan ve buradan kuzey kapısına kadar dik uzanan beşik tonozlu devam eden orta sahnın, bunun iki yanında doğu-batı doğrultusunda beşik tonozların örttüğü yedişer sahnadan ibarettir. Bu sahnlar birbirlerine ayaklar üzerine oturan kemerlerle açılmaktadır. Batıda yer alan sahnların ilkinde birinci ayağın hizasına gelecek şekilde ortada kalmış kare şeklinde bir minare kaidesi örtüyü delerek üst kısma çıkmaktadır. Doğuda ilk paralel sahnının doğu duvarında yer alan bir kapıyla kümbete geçilmektedir.

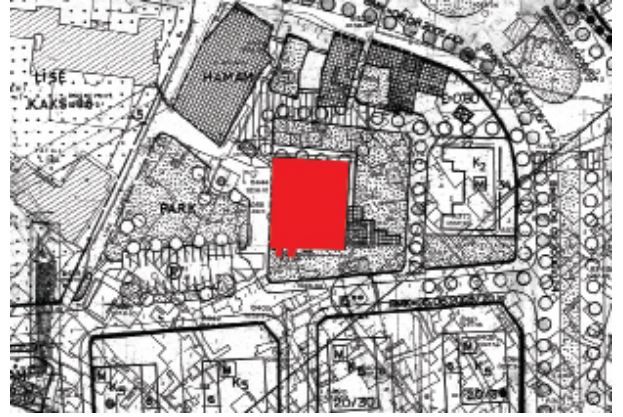
Caminin H. 1239/ M. 1823 ve H.1273/M.1856 tarihlerinde tamir edildiği, ayrıca caminin yeniden tamire ihtiyaç duyması sebebiyle H. 1318/ M.1903 tarihinde Evkaf idaresi tarafından onarıldığı, bitişğinde bir sıbyan mektebi ile çeşme olduğundan bahsedilmektedir. Bu yapılardan sadece çeşme günümüze gelebilmiştir. Yapı 1938 yılında da bir onarım geçirmiş ve bazı mimari elemanları yenilenmiştir.

Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğünce 1968 yılında yapılan sondaj neticesinde bulunan temel izleri üzerine yeniden inşa edilmiştir. Bazı mimari elemanlarında değişiklikler yapılmıştır.

Caminin bütün duvarlarını üstte sınırlayan korniş bulunmaktadır. Pencerelerin aralarına gelecek şekilde çötenler yerleştirilmiştir. Dış cephe düzenlemelerine bakıldığında; Yapının

(Albert Gabriel'den)

kuzey cephesinin ortasında, kapı ve üzerinde pencerenin yer aldığı dikdörtgen çerçeveli bölüm halindedir. Kapı caminin orta sahnına açılmaktadır. Bir düz, bir kaval, iki konveks bordür zeminden, duvar kornişinin bir taş dizisi altına kadar dikdörtgen şeklinde bir çerçeve yapmaktadır. Üstteki dikdörtgen pencerenin altında silmelerin sınırladığı yatık dikdörtgen şeklinde bir kitabe yeri bulunmaktadır.

Duvar yüzeyinde, kapının iki yanında üçer pencere bulunmaktadır.

Güney cephesi, 1968 yılı onarımları esnasında yenilenmiştir. Cephe ortasında yer alan mihrabın iki yanında yere yakın seviyede üçer pencere bulunmaktadır.

Doğu cephesinde yer alan kümbet caminin ikinci sahnına açılmaktadır. Buradan itibaren duvarın geri kalan kısmında alt sırada altı, üst sırada dört pencere yer almaktadır.

Batı cephesinin kuzey tarafına doğru caminin altıncı sahnına açılan bir kapı ve üstündeki pencere silmelerle çevrelenen dikdörtgen bir alan içerisinde yer almaktadır. Caminin

altıncı sahnına açılmaktadır. İkisi oluklu, ikisi düz olan silmeler, sövelerin orta hizasında içe dönerek kapıyı dışta çerçevelemektedir. Üstteki pencerenin altında sonradan yerleştirildiği düşünülen beyaz mermerden dikdörtgen şeklinde bir kitabe bulunmaktadır.

Ayrıca kapının sol tarafında yedinci sahna açılan pencereden başka sağ tarafta, üstte yer alan dört penceresi daha vardır. Bu pencerelerin Osmanlı dönemindeki tamirlere ait olduğu kabul edilmektedir. Sivri kemerli, demir parmaklıklı olan pencerelerin söveleri ve dikdörtgen şeklindeki alınlık kısımları sıvanmış durumdadır.

Caminin minaresi sonradan yapılmıştır. Minarenin kaidesi, caminin kible duvarına paralel sahnlarından birincisinin ortasına tekabül etmektedir. Minareye çıkış kaidesinin kuzeyinde yer alan kapıyla gerçekleşmektedir.

Harimde diğer sahnlarla aynı genişliğe sahip olan orta sahn mihrap önünde kubbe ile örtülmektedir. Üçgenlerle çokgen bir kasnağa oradan da bir kornişin sıraladığı kubbeye geçilmektedir. Kasnağın üç yönünde sivri kemerli, şebekeli pencereler bulunmaktadır. Kubbe dıştan kare şeklindeki gövdesi, köşelerde üçgenlerle pahlanarak meydana getirilen oniki yüzlü bir kasnak üzerinde yükselen piramidal bir külahla örtülüdür. Mihrap önü kubbesinden orta kubbeye kadar dikine uzanan beşik tonoz kible duvarına paralel sahnları keserek ilerlemektedir.

Orta kubbe, yer aldığı bölümün biraz genişletilmesi ile oluşturulan kare alana yerleştirilen “L” şeklinde kalın ayakların üzerinde yükselen profilli kemerler ve pandantiflerle geçilmektedir. Etek kısmına beş dikdörtgen pencere açılmış olan kubbe, dıştan çokgen bir kasnak üzerinde taş blokların basamaklar halinde dizildiği piramidal örtüye sahiptir. Kible duvarına paralel olarak uzanan yedişer sahn beşik tonozla örtülüdür.

Güney duvarının ortasında yer alan mihrabı, 1968 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan onarım sırasında Hacı Kılıç Camisi mihrabından kalıp alınarak yapıldığı belirtilmektedir. Mihrab, yedi dilimli kavsaralı, beş yüzeyli nişi olan taştan basit görünümündedir.

Caminin ahşap minberi künde-kari tekniğinde yapılmıştır. Minberin dikdörtgen şeklindeki kapısı teğet kemerlerle açılmaktadır. Tarih kitabesi olmayan minberdeki yazılar Kur'an-ı Kerimden alınan ayetleri ihtiva etmektedir.

Aynalık kısmındaki sekizgen geçmelerin aralarındaki bezemelerin büyük kısmı dökülmüştür. Aynalığı yanda ve geometrik şebekeli korkuluk boyunca kufi yazılar çevrelemektedir. Köşkün alt kısımları da aynalıktaki bezemelere sahiptir. Köşkün yan kısımlarında geometrik şebekeli bir pano bulunmaktadır. Köşk ahşap sütuncelere dayanan dilimli sivri kemerlere sahiptir. Yine ahşap petek kısmıyla sona ermektedir.

Yazı şekli ve yan satırlardaki geçmelerle Hunad camisi minberi arasında benzerlik kurulmakta ve minberin XIII. Yüzyıla ait olduğu kabul edilmektedir.

Süslemesi : Cami içerisinde tek tezyinatlı eleman ahşap minberdir. Künde-kari tekniğinde yapılan minberin aynalıkları, korkulukları, köşk kısmının yanları geometrik geçmeli süslemelere sahiptir. Aynalıkta ve köşkün alt kısımlarında yer yer harap olsa da geometrik geçmeler arasındaki bölümlerde rölyef olarak meydana getirilen bitkisel bezemelere yer verilmiştir. Kapıda, köşkün alt bölümünün yan bordürlerinde oyma olarak tamamen bitkisel süsleme görülmektedir. Köşkün alt bölümlerinde, aynalığı yanda ve korkuluğu altta takip eden bordürlerde yine bitkisel kıvrımlı zemin üzerinde kufi yazılar yer almaktadır.

Malzeme ve teknik : Yapılan tamirler sırasında çok değişikliğe uğramış olan caminin bütünüyle moloz taş dolgulu, kesme taş kaplamalı duvar örgüsüne sahip olduğu görülmektedir. Örtü sistemini meydana getiren tonoz ve kubbeler, kemer ve ayaklarda da durum aynıdır. Mevcut haliyle yapıda düzgün işçilik görülmemektedir. Derz araları oldukça belirgindir.

Taşın dışında ahşap malzemenin itinalı bir işçilikle kullanıldığı tek eleman minberdir.

Kitabesi : Yapı üzerindeki tek kitabe, batı kapısının üzerinde sonradan yerleştirildiği belli olan beyaz mermerden, dikdörtgen şeklindedir. Kitabede; “Esirgeyen, bağışlayan Allah'ın

adıyla. Ancak Allah’a ve ahiret gününe inananlar, Allah’ın mescitlerini imar ederler, sene 1319, 27 N.” (Kur’an-ı Kerim IX-18. ayet) yazılıdır.

Tarihlendirme : Cami ve kümbetin birlikte yapıldığı düşüncesinden hareketle, Kümbetin mimari özellikleri diğer kümbetlerle karşılaştırılarak XII. Ve XIII. Yüz yıl kümbetleri ile benzerliği görülmektedir. Sahip olduğu özelliklere bakılarak kümbet XII. Yüz yıl son çeyreğine veya XIII. Yüz yıl başlarına tarihlendirilmektedir. Kümbetten sonra yapılan Camiyi de XII. Yüz yıl ilk çeyreğine tarihlendirmek mümkün görünmektedir.

Kaynakça :

Kara Mehmet Ağazade Kemaleddin, **Erciyes Kayserisi ve Tarihine Bir Bakış**, Kayseri, 1934.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

M. Zeki Oral, “Anadolu’da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri”,

Vakıflar Dergisi, Sayı : V, Ankara, 1962.

Yasemin Demircan (Özırmak), **Tahrir ve Evkaf Defterlerine Göre Kayseri Vakıfları**, Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 2, Kayseri, 1992.

Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, (Sadeleştiren : Kemal Göde) 1000 Temel Eser, No : 93, Ankara, 1982.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D’Anatolie**, I Paris, 1931.

Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**, Çeviren : Ahmet Akif Tütenk, Ankara, 1954.

Oktay Aslanapa-E. Diez, **Türk Sanatı**, İstanbul, 1955.

Oktay Aslanapa; **Türk Sanatı**, İstanbul, 1973.

Çayırdağ, M., **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Selçuklu ve Beylikler Devrine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları”, **Tarih Dergisi**, S: XXXIV, İstanbul, 1984.

Alev Çakmakoglu, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri’deki Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

Lalapaşa Cami, genel görünüş.

Lalapaşa Cami, genel görünüş.

Lalapaşa Cami, batı cephe.

Lalapaşa Cami, doğu cephe.

Lalapaşa Cami, giriş kapısı.

Lalapaşa Cami, iç mekan.

Lalapaşa Cami, iç mekan.

Lalapaşa Cami, iç mekan.

Lalapaşa Cami, iç mekan.

Lalapaşa Cami, minber.

Lalapaşa Cami, minber kapısı.

Lalapaşa Cami, mihrap.

ESERİN ADI : GÜLÜK CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Ağustos 2006

Yeri : Kayseri merkez, Melikgazi İlçesi, Kölük Mahallesiinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

Tarihi : XII. Yüz yılın ilk yarısı.

Plan ve mimari özellikleri : Düzgün olmayan dikdörtgen şeklindeki yapı, doğu bölümündeki cami ve batısındaki medrese ile bir bütünlük gösterir. Bu yapı hemen kuzeyinde yer alan ve Kölük Şemseddin tarafından yaptırılan hamam ile birlikte bir külliye teşkil eder.

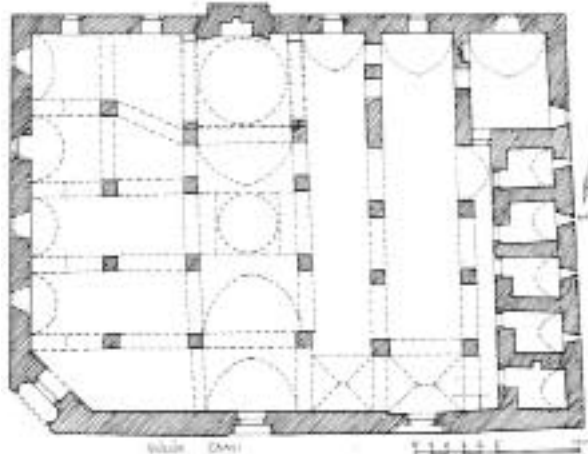
Medrese ve cami organik olarak birbiriyle mükemmel bir biçimde bütünleşmiş ve aynı tarihte inşa edilmişlerdir. Cami ve medresenin taç kapıları birbirinden ayrı olarak kuzey cephesinde yapılmıştır. Cami ve medresenin girişleri her ne kadar ayrı ise de içeride harim ile medresenin avlusunu birbirine bağlayan geniş bir açıklık bulunmaktadır.

Cami derinlemesine yönelen bir plan sisteminde inşa edilmiştir. Orijinalinde mihraba dik olarak uzanan sahnlar, bir çok onarım sonucunda değişikliklere uğramıştır. Fakat mihrab önü kubbesi ve devamındaki küçük bir açıklıktan oluşan iç avlu plan şemasını korumuştur. Bu plan şeması Kayseri'deki camilerde yaygın olarak uygulanmıştır.

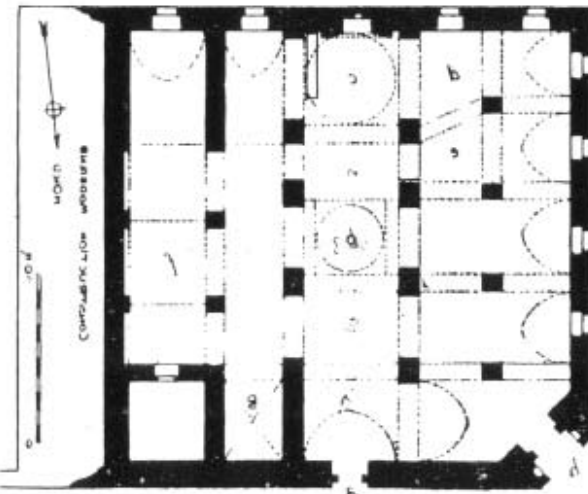
Yapının orijinal planı hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Medresenin camiye sonradan eklendiği ifade edilmektedir. Güney duvarının doğu kısmındaki eğimi, duvar dışında yapılan hafriyatta temelde kot bakımından farklılıklar olduğu, duvarın doğu köşesine yakın kısmının temelini daha yukarıda başladığı, doğu duvarı ile kuzey duvarın cami kapısına kadar kısmının malzeme ve işçilik yönünden benzerliği ve diğer duvarların farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir. Bütün bunlardan hareketle caminin doğu tarafına bir ilave yapıldığı düşünülmektedir. Bu ilaveye köşe kapısı ve kible duvarına paralel sahnlar dahil olmaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde çinili mihrabın altında orijinal taş mihrab çıkarılmıştır.

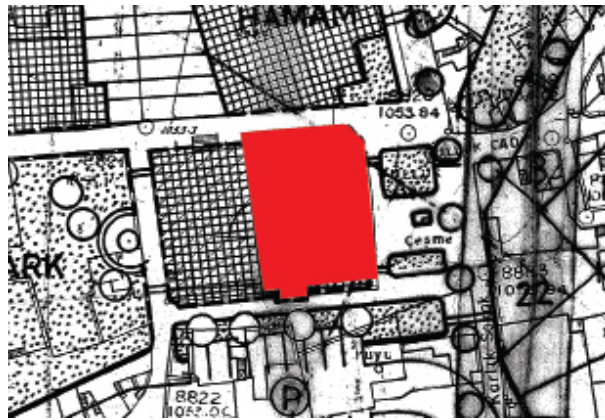
Caminin beden duvarları orijinal olmasına karşın medresenin kuzey duvarı yenilenmiştir. Yapının cephelerine bakıldığında; bütün duvar-

(Oktay Aslanapa'dan)

(Albert Gabriel'den)

larını üstte çevreleyen "S" profilli kornişten bir taş dizisi dikkati çekmektedir.

Doğu cephesi; duvarın üst kısmında dikdörtgen dört pencere yer almaktadır. Pencere-lerin her biri bir sahna açılmaktadır. Pencere-lerin her biri bir sahna açılmaktadır. Pencere-lerin her biri bir sahna açılmaktadır. Pencere-lerin her biri bir sahna açılmaktadır. Kornişin alt kısmında iki çörtlen bulunmaktadır.

Güney cephesinde; duvarın doğusunda, taş söveli dikdörtgen iki alt pencere, cephenin

medrese bölümünü teşkil eden güney batı tarafında ise camiye açılan bir alt ve bir üst, medreseye açılan bir alt iki üst şeklinde, iki sıra halinde pencereler bulunmaktadır. Bu pencereler dikdörtgen nişler içerisinde. Güney cephe orasında dikdörtgen şeklinde duvardan çıkıntı yapan payandalı mihrap görülmektedir.

Batı cephesi duvarında alt katta üç mazgal pencere, üstte tamirler sırasında genişleyen ilki kareye yakın dikdörtgen küçük bir pencere ve üç mazgal pencere sıralanmıştır.

Külliyenin kuzey cephesi, aynı zamanda cami ve medresenin ön cephe duvarını oluşturmaktadır. Cami ve medresenin giriş kapıları bu cephe üzerindedir. Kuzey cephesinde; eski cami kapısının sivri kemerinin üzerinde yatık dikdörtgen şeklinde bir penceresi bulunmaktadır. Bu cephede, kuzey duvarının batı köşesinde yenilendiği anlaşılan sivri kemerli bir niş içerisinde medrese kapısı yer almaktadır. Kapının üstünde doğuya doğru bir çörtten bulunmaktadır. Duvarın kuzey batı köşesine yakın yerde dikdörtgen şeklinde beyaz mermerden bir tamir kitabesi bulunmaktadır. Bu kapının doğusunda hemen hemen aynı özellikleri taşıyan, eşiği diğerinden daha yüksek seviyede bulunan caminin kapısı yer almaktadır. Sivri kemerli kapı nişinin üzerinde yatık dikdörtgen şeklinde bir pencere vardır. Bu kapının da üstünde ikinci bir çörtten yer almaktadır. Bu kapı çok oynanmakla birlikte cami kapısıyla büyük benzerlikler göstermektedir. Medrese kapısı sivri kemerli bir niş içerisinde kitbesiz ve rozet süslemesi olmadan diğerinden daha sade bir şekilde ele alınmıştır.

Kuzey duvarı üzerinde köşe taç kapısına yaklaşık 11 metre, medrese taç kapısına yaklaşık 8 metre uzaklıkta, caminin kuzey kapısı bulunmaktadır. Kapı kesme taştan sivri kemerli derince bir niş içerisinde. Sivri kemerin hemen altında dikdörtgen şeklinde üzerinde üç satır halinde yazıya sahip kitabe ve onun altında kare bir çerçeve içinde rozet yer almaktadır. Kapının geçmeli taşlardan meydana gelen basık kemeri ile yukarıdaki bölüm arasına sonradan sundurma şeklinde bir çıkıntı eklenmiştir. Kemer yuvarlak başlayıp düz devam eden ve yuvarlak profille taş sövelere oturan konsollara dayanmaktadır. Bu kapıya da yoldan merdivenle inilmektedir. Cami içinde camekanlı bir bölüme alınan kapıya üç basamaklı merdivenle

çıkılmaktadır.

Caminin kuzey doğu köşesinde “köşe taç kapısı” bulunmaktadır. Taç kapı beden duvarlarından dışarı doğru taşkınlık yapmamakta, ancak kütleli görünüşünü korumaktadır. Dikdörtgen formlu taç kapıyı iki yanda kalan izlerden belli olan köşeli sütunceler sınırlamaktaydı. En dışta kademeli olarak birbirini takip eden iki ince şeritten sonra iç bükey bir geniş bordür yer almaktadır. Bu bordürün üstte devam edip etmediği belli olmamakla birlikte büyük bir ihtimalle üst kısmı da çerçevelemektedir. Bordürü takip eden bir başka bordürün hemen üstünde soldaki tamamen sağdaki ise büyük ölçüde harap vaziyette olmak üzere iki kabara yer almaktadır. Bunların arasında dikdörtgen şeklinde taş üzerinde üç satır yazılı kitabe bulunmaktadır. Kapının yedi sıra mukarnaslı kavsarası, mukarnaslı tablalara oturan teğet bir kemerle çerçevelemiş. Mukarnaslı tablaların altında taş oyularak meydana getirilen sütunceler yer almaktadır. Üç basamaklı merdivenle inilen kapının girişi alt kısımları dilimli olan basık kemere sahiptir. Bu kemer taş söveler üzerinde yer alan mukarnaslı tablalara oturmaktadır. Kapı nişinin yan duvarlarında taş üzerine oyularak meydana getirilen teğet kemerli birer alan içerisinde dörder sıra mukarnaslı kavsaraları olan mihrabiyeler yer almaktadır. Mihrabiyelerin nişleri beş kenarlıdır. Mihrabiyelerin kemerlerinde taç kapının kemerindeki bitkisel bezemeye benzeyen bir süsleme yer almaktadır.

Ahşap kanatlara sahip olan kapı camiye dikdörtgen şeklinde açılmaktadır.

Harimde diğerlerinden daha geniş ve yüksek bir orta sahn ile bunun batısında kible duvarına dik olarak uzanan bir ikinci sahn yer almaktadır. Bunlarla birlikte doğu kısmında kible duvarına paralel olarak uzanan beş sahn ana hatlarıyla caminin planını meydana getirmektedir.

Orta sahnin mihrab önündeki kubbesi üç yöne profilli sivri kemerlerle açılmaktadır. Kuzeye doğru beşik tonozla devam eden bu sahnin ortada kuzey güney doğrultusunda kemerlerle kareye dönüştürülerek kubbeyle örtülen mekana bağlanmaktadır. Orta sahnin tonozlu iki bölümle caminin kuzey kapısında son bulmaktadır. Bu kapıya camiden basamakla çıkılmaktadır.

Tuğladan yapılan dışı sonradan moloz taşla

kaplanan mihrab önü kubbesine üçgenlerle geçilmektedir. Kubbe yüzeyine dört yönde kare şeklinde pencereler açılmıştır. Düz bir korniş sıvayla kaplanmış kubbe yüzeyini etek kısmında sınırlamaktadır. Kubbe basit profilli sivri kemerlerle üç yönde harime açılmaktadır.

Mihrab önü kubbesi kuzeye doğru sivri beşik tonozlu bir bölüm ile ilerlemekte, bunu da kemerlerle kareye dönüştürülen, pendentiflerle geçişin sağlandığı kubbeli bir mekan takip etmektedir. Mihrab önü kubbesinden daha küçük olan ve avluya tekabül eden mekanın kubbe eteğinin dört yönünde pencereler yer almaktadır. Bu bölümün zemininde restorasyon sırasında birde kuyu ortaya çıkarılmıştır. Bu mekandan kuzeye doğru uzanan her iki bölüm de kible duvarına dik uzanan sivri beşik tonozlarla örtülmüştür.

Girişin sağ tarafında tekne tonozla örtülü bir mekan bulunmaktadır. Camiye doğu ve güney yönlerinde araları camekanla kapatılan basık kemerlerle açılan bu mekan ile güneyinde kalan kısım batıdaki sahnı meydana getirmektedir. Bu sahnın medrese tarafında, batı duvarında bulunan, yan yana dikdörtgen iki açıklık, demir doğrama ile iki kapı haline getirilmiştir. Buradan kuzeye doğru devam eden iki ayak üzerinde yükselen basit profilli sivri kemerli üç açıklık camiye medreseye bağlamaktadır. Bu kemerlerin araları da camekanla kapatılmıştır.

Cami doğu duvarından ilk ayağa kadar kible duvarına paralel olarak beşik tonozla örtülü uzanan birinci bölümü mihraba dik beşik tonozlu bir ikinci bölüm takip etmektedir. Bu ayaktan daha kuzey batıda bulunan kubbe ayağına diyagonal bir şekilde, hafifçe dışa taşarak oturan kemer, ikinci ayak hizasına kadar uzanan söz konusu tonozu içten desteklemektedir. Kible duvarına paralel uzanan ikinci sahında da ayaklar hem kuzey-güney, hem de doğu-batı doğrultusunda kemerlerle birbirlerine bağlanmaktadır. Yine kible duvarına paralel olarak uzanan beşik tonozlu üçüncü sahnın, orta sahnın ortasındaki kubbeli mekana kadar devam etmektedir. Beşinci sahnın kuzey-doğu köşesi kesilerek bu kısma bir kapı açılmıştır.

Dikdörtgen formlu mihrabın yapım tarihi ve ustası bilinmemektedir. Kayseri’de bilinen tek mozaik çinili mihrab olması bakımından önemlidir. Caminin kible duvarında orta aks-
tan 30 cm. kadar doğuya kaydırılan mihrabı;

dikdörtgen şeklinde, üzerinde dendenları olan, çini süslemelidir. Restorasyon sırasında ortaya çıkan caminin asıl taş mihrabının üzerine sonradan çini mozaik tekniğinde yapılmıştır.

Dikdörtgen şeklindeki mihrabı üstte taçlandıran beş denden da firuze zemin üzerine mor palmet ve kıvrık dallardan meydana gelen bitkisel motifler yer almaktadır. Mihrabı ikisi dar, biri geniş olmak üzere üç bordür yanlarda ve üstte dolaşmaktadır. Bu bordürlerin zemin-
den 3.00 metre yüksekliğe kadar bozulduğu ve üzerlerinin çini süslemeleri taklit eden kalemiş-
leri ile boyandığı görülmektedir.

Birinci dar bordürde firuze ve mor renkte kare şeklinde çinilerin damalı bir kompozisyon meydana getirdikleri iki kaval silmenin birbirine geçmeler yaptığı görülmektedir. Dar bordür bu gün mermer taklidi taş sütuncelere dayanmaktadır. İkinci dar bordür, mor renkte kıvrık dallar ve palmetler üzerine nesih yazıya sahiptir. Yazı yanlarda firuze, üstte mor renktedir. Beyaz alçı zemin belli olmaktadır. Üçüncü ve geniş bordürde, firuze renkli çinili şeritlerin kesişerek meydana getirdiği on kollu yıldızların arasında mor çinilerden palmetler yer almaktadır.

Mihrab nişinin üstünde yer alan dikdörtgen şeklindeki firuze renkli bitkisel motifli zeminin üzerinde mor kufi yazı (Tövbe suresinin 18. ayeti kerimesi) bulunmaktadır. Bunu çevreleyen dar bordürlerden dıştakinde geometrik örgü, içtekinde bitkisel geçmeli bir kompozisyon görülmektedir.

Mihrabın köşeliklerinde üzerinde mor, firuze renkte geometrik geçmelerin bulunduğu kaval silme birer düğüm yapmakta ve düğümlerin ortasında da firuze renkte ajurlu iki kabara yer almaktadır.

Sivri kemerli az derin niş açık maviye boyanmıştır. Mihrap kavsarası beş sıra mukarnalıdır. Dikdörtgen şeklindeki mihrap nişinin yan ve orta yüzeyinin yanlarında yer alan üçgen alanlar mukarnaslarla hareketlendirilmiştir. Üstte mor, firuze renkte çinili ilk iki sıra dışında mukarnaslar koyu maviye boyanmıştır. Nişin üst kısmındaki üçgen alanı bitkisel süslemeli kare şeklinde XVI. Yüz yıl Osmanlı çinileri kaplamaktadır. Bunun altında beş sıra mukarnalı sarıya boyanmış üç yüzlü mihrabiye yer almaktadır. Nişin yanlarındaki bordürlerde görülen çini taklidi ka-

lemişi süslemeler son zamanlara aittir.

Selçuklu geleneğini gerek teknikte gerekse motiflerde yaşatan bu mihrabın konuyla ilgilenen sanat tarihçileri tarafından genel olarak XIII. yüzyıl sonlarına tarihlendirildiği görülmektedir.

Mihrabın 1210-11 yıllarında yapılan tamir sırasında camiye eklenmesini hemen bütün araştırmacılar erken olarak görmektedir. Bitkisel motiflerin gelişmiş, irileşmiş, netleşmiş görünümleri ve mozaik çini tekniğinde çok sayıda mihrab örneği, bu mihrabın XIII. yüzyıl sonlarına tarihlenmesine sebep olmuştur. Bu açıdan düşünüldüğünde varılan sonuç pek de hatalı görünmemektedir.

Kölük camisi mihrabının gerek bezeme ve form, gerekse boyutlarının büyüklüğü ile onarım tarihi dikkate alındığında 1335 yılı uygun görülmektedir.

Minberi yakın zamanlara aittir.

Minaresi; yapının çatısı üzerinde küçük avlu, kubbe ile medresenin avlu açıklığının arasına sonradan yapılmıştır. Kayseri’de çok görülen köşk minare adı verilen tiptedir. Kare şeklinde altı sütun kaş kemerlerle birbirine bağlanmakta, üzerinde kesme taştan sivri kule şeklinde yükselen bir çatıyla nihayetlenmektedir. Kulenin alt yüzünde küçük sivri kemerli dikdörtgen delikler yer almaktadır.

Minareye medresenin üst kısmında bulunan batı revakın güneyindeki merdivenlerle çıkılmaktadır.

Süslemesi: Genel hatları ile çok sade olan yapının en süslü elemanı sonradan camiye eklenen çini mihrabıdır. Geometrik ve bitkisel bezemenin mozaik çini tekniği ile bir arada kullanılmıştır. Bunun dışında cami ve medrese kısmında herhangi bir süslemeye rastlanmamıştır.

Yalnız caminin kuzey-doğu taç kapısı ve kuzey kapısında taş üzerine alçak kabartmalar dikkati çekmektedir. Caminin kuzey kapısının yegane süslemesi sivri kemerli alınlığın kare şeklindeki panosu üzerinde iri kabartmalar halinde çiçek şeklindeki rozettir.

Köşe taç kapısında, geometrik süslemeler (taç üzerinde oyularak meydana getirilen yarım yıldızların belirli aralıklarla ilerlediği dış bordür, yine taş üzerinde oyularak ortaya çıkarı-

lan geometrik geçmeli ikinci bordür), bitkisel süslemeler; (taç kapı kemerinde palmet dizileri, harap vaziyetteki kabalar, fikir vermekten uzak olsa da bunların da bezemeli olduklarını göstermektedir.) görülmektedir. Diğer kapılardan farklı olarak kuzey-doğu taç kapının basık kemeri alt kısımda dilimlidir.

Malzeme ve teknik : Yapının beden duvarlarında kesme taş kullanılmış olmakla birlikte mihrabönü kubbesinde moloz taş örgü ve bunun üstünde kıvrılarak kubbenin tepesine kadar çıkan taş basamaklar dikkati çekmektedir.

Yapıda uygulanan kemerler genel olarak çift merkezli sivri kemerdir. Bunlar basit profil olarak birbirini takip ederek kalın ayaklara oturmaktadır. Kesme taştan yapılan bu kemerler dışında hücre kapılarında yer alan basık kemerler yekpare taştan meydana gelmiştir.

Kölük cami ve medresesinde farklı onarım yıllarına ait farklı malzemeler dikkati çekmektedir. Dış duvarlarında kesme taş kullanılmışsa da yer yer eğrilikler ve kaba bir işçilik kendini göstermektedir. Batı duvarında yer alan pencere-lerin etrafındaki moloz taşlar hemen bütün cephelerde dikkati çeken gelişigüzel yerleştirilmiş kesme taşlar ve moloz taşlar arasında kendini gösteren kalın harçlar özensiz bir işçiliğin göstergesidir.

İç kısmında duvarlar kemer üzengileri hizasına kadar sıvalı ve badanalıdır. Bunların altında genelde yeni kesme taş kullanılmışsa da medrese eyvanının duvarları moloz taştan meydana gelmiştir.

Kemer ve ayaklarda da kesme taş kullanılmıştır. Mihrab önü kubbesinde tuğla, orta kubbe ise moloz taş kullanılmıştır. Günümüzde bunların üstü sıvalıdır. Kubbenin dış kısmı ise moloz taş ile kaplanmıştır.

Aslında toprak örtülü bir dama sahip olan yapının üzeri ahşapla örtülüp saca kaplanmıştır.

Pencerelerin büyük bir kısmında demir parmaklıklar göze çarpmaktadır. Ahşap kapı kanatları onarımlar sırasında yenilenmiştir.

Kölük camisinin mimari kompozisyonu ve plan elemanlarının düzenlenişi Anadolu Selçuklu mimarisinde pek karşılaşılmayan bir takım özellikleri sahiptir. Medrese ile homojen bir biçimde, harimden birbirine bağlantılı olarak yapılması, mihrab önü kubbesi, devamında

açıklığa yönelen beşik tonozlu bölüm ve üzeri sonradan kapatılmış küçük avlu düzenlemesi gibi hususiyetler dolayısıyla farklılıklar göstermektedir.

Caminin planında geçirdiği onarımlar sonucu bazı değişiklikler olmuştur.

Kitabesi: Kitabelerin en eskisi kuzey-doğu taç kapısının üzerinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki taş kitabe Selçuklu sülüsü ile üç satır halinde kabartma yazı şeklindedir. Kitabe de “bu binayı Keyhüsrev’in oğlu, dünya ve dinin şerefi, fetihler sahibi, mü’minlerin emirinin ortağı, büyük sultan Keykavus’un hakimiyeti zamanında Allah’ın en zayıf kulu, iffetli kadın, Yağibasanoğlu Mahmud’un kızı Atsız Elti Hatun (1210-11) yılında onartmıştır” yazılıdır.

Caminin kuzey kapısının üzerinde sivri kemerli bir niş içerisinde iri rozetin üstünde taş üzerine kabartma olarak üç satır halinde yazılı dikdörtgen şeklinde bir kitabe bulunmaktadır. 1325 Rumi tarihini taşıyan ve bir tamiri gösteren kitabe de; “Esirgeyen, bağışlayan Allah’ın adıyla, Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a ve ahiret gününe inananlar ve namazını kılanlar imar ederler. Sene 1325” yazılıdır.

Tarihlendirme : Kitabelerden; yapının 1210-11 yılında tamir edildiği, H. 735/ M. 1335 yılında Vakfiyesine göre Kölük Şemseddin tarafından tamir ettirildiği anlaşılmaktadır. Yapıda onarımın boyutları ve hangi elemanların onarıldığı konusunda kesin bir şeyler söylemek mümkün olamamaktadır. Örtü sistemi, kemerleri, duvarların büyük bir kısmının tahrip olduğu düşünülmektedir. Tahrip olan bu bölümlerin çinili mihrab da dahil olmak üzere yenilendiği gözlenmektedir. Kayseri’deki benzer örnekler ve kitabelerden çıkarılan sonuca göre yapının XII. Yüz yıl ilk yarısında yapıldığı söylenebilir.

Kaynakça:

Erol Yurdakul, **Kayseri-Külük Camisi ve Medresesi**, Ankara 1996.

Erol Yurdakul, “Kayseri Kölük Camisi ve Medresesinde Yapılan Hafriyat ve Araştırma Sonuçları İle İlgili Yeni Görüşler”, **Rölöve ve Restorasyon Dergisi**, Sayı: 1/1, Ankara, 1974.

Hüseyin Rahmi Ünal, **Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar**, İzmir, 1982.

Halit Erkileklioğlu, **Kayseri Tarihi**, Kayseri, 1993.

Ömür Bakırer, **13. 14. Yüz yıl Anadolu Türk Mihrabları**, Ankara, 1976.

Şerare Yetkin, **Anadolu’da Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1972.

Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, (Sadeleştiren : Kemal Göde) 1000 Temel Eser, No : 93, Ankara, 1982.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

Alev Çakmakoglu Kuru, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri’deki Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D’Anatolie**, I Paris, 1931.

Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**, Çeviren : Ahmet Akif Tütenk, Ankara, 1954.

Metin Sözen, **Anadolu Medreseleri**, I, II, İstanbul, 1970, 1972.

Aptullah Kuran, **Anadolu Medreseleri**, Cilt : I, Ankara, 1969.

Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, Ankara, 1972.

Doğan Kuban, **Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları**, İstanbul, 1968.

Yasemin Demircan, **Tahrir ve Evkaf Defterlerine göre Kayseri Vakıfları**, Kayseri, 1992.

K. Otto Dorn, **Türkische Keramik**, Ankara, 1957.

Türkmen, Kerim, Selçuklu Döneminde Kayseri’nin İmar Faaliyetlerine Katkıda Bulunan Hanımlar, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)**, (Haz. A. Aktan-A. Öztürk) Kayseri, 1998.

Çayırdağ, M., **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Selçuklu ve Beylikler Devrine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları”, **Tarih Dergisi**, S: XXXIV, İstanbul, 1984.

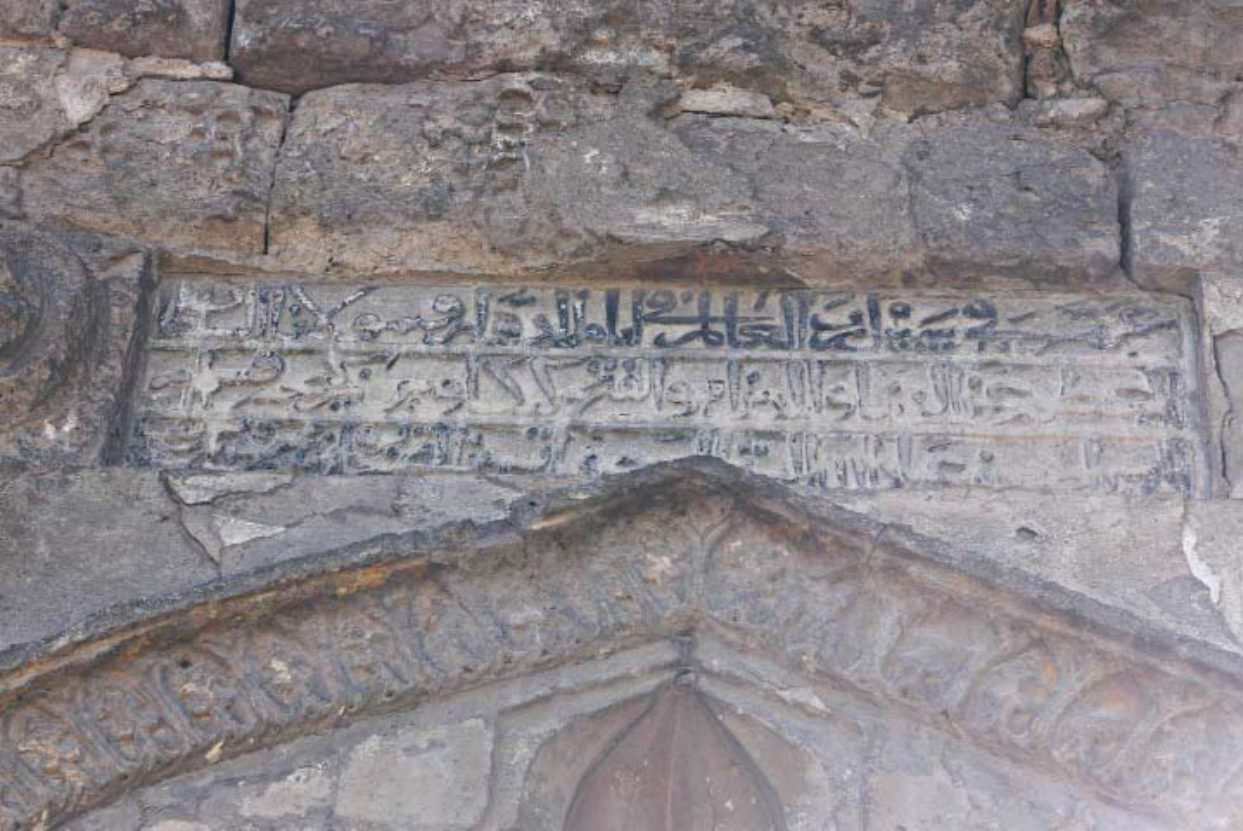
Gülük Cami, genel görünüş.

Gülük Cami, genel görünüş.

Gülük Cami, girişi.

Gülük Cami, kitabe.

Gülük Cami, taçkapı.

Gülük Cami, kitabe.

Gülük Cami, iç mekan.

Gülük Cami, harimde yer alan kuyu.

Güllük Cami, üst örtüden detay.

Güllük Cami, minber.

Güllük Cami, mihraptan detay.

Gülük Cami, mihrap.

ESERİN ADI : HAN CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Ekim 2006

Yeri : Kayseri merkez Talas yolu üzerindedir. Kayseri şehir surlarının güneydoğu kalıntısına bitişik olarak yapılmıştır.

Bugünkü durumu : Han olarak inşa edilmiş, daha sonra yapılan değişikliklerle camiye dönüştürülmüştür.

Tarihi : XIII. Yüzyıl ikinci çeyreği

Plan ve mimari özellikleri : Yapı güneybatıdan şehir surlarına yaslanan, derinliğine dikdörtgen planlı, beş sahnalı, avlusuz bir handır. Yapıda sahnlar yedi bölümlü olarak inşa edilmiştir. Her sahn dikdörtgen şeklinde ikişer ayak üzerine oturan, doğu-batı doğrultusunda yer alan yuvarlak kemerlerle birbirine açılmaktadır. Orta sahn derinliğine atılmış kademeli beşik tonozlarla örtülürken, yan sahnlar enine tonozlarla kapatılmıştır. Yapının içinde enine dört, uzunluğuna altı sıra halinde tertiplenmiş 24 adet taş ayak bulunmaktadır.

Yapının önünde beş açıklıklı, yuvarlak kemerli, payeli bir revak yer almaktadır. Bunlardan kapı karşısına rastlayan orta tonoz diğerlerinden daha yüksektir. Hanın basık kemerli kapısı orta göze açılmaktadır. Caminin mihrabı bu kapı yerine yerleştirilmiştir ve sonradan bu kapı iptal edilmiştir.

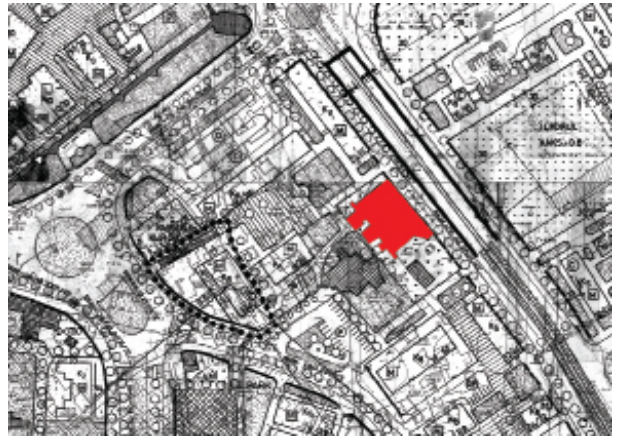
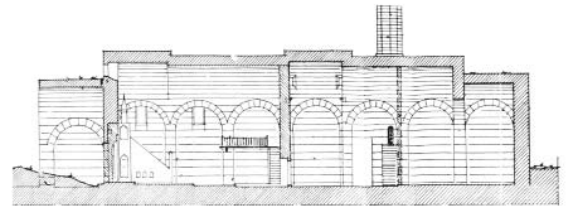
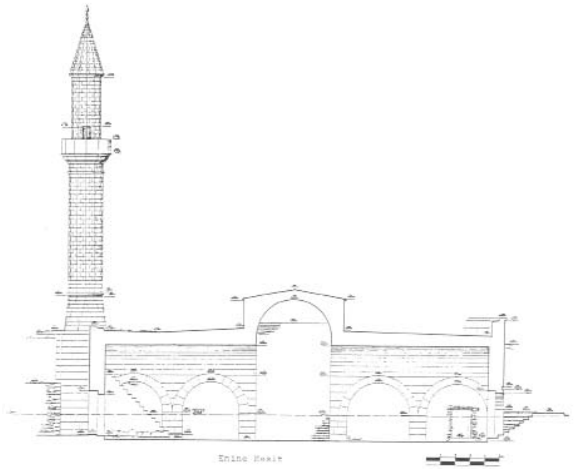
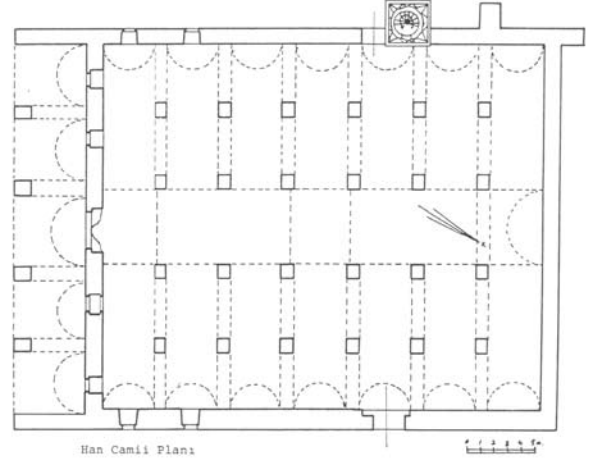
Orta sahnın güneyindeki mihrap; yuvarlak kemerli bir niş içerisinde. 1960-64 yıllarında yapılan restorasyonlar sırasında yapılmıştır. Mihrabın üzerinde tonozla bitişik vaziyette dikdörtgen bir pencere yer almaktadır. Bu cephede bulunan dört pencere sonradan açılmıştır.

Minberi yakın zamanlarda taştan yapılmıştır.

Caminin kuzeyi ahşap kafesli kadınlar mahfili olarak düzenlenmiştir. Bu mekana harimin batı ve doğu duvarına yakın birer ahşap merdivenle çıkılmaktadır.

Caminin Talas yolu üzerindeki, günümüzde kullanılan kapısı sonradan açılmıştır. Güney yönü kible istikameti olarak tanzim edilmiş ve mihrap eklenmiştir.

Süslemesi : Duvarları üzerinde çörtenler yer almaktadır. Bu unsurlar dışında yapıda bezemeye rastlanmamıştır.

Malzeme ve teknik : Caminin güney cephesi duvarı ile sur kalıntıları birleştirilmiş ve bu yüzeyde devşirme malzeme ile kalın hatlı dolgu malzemesi de kullanılmıştır. Bu duvarın kalınlığının iki metreye yaklaştığı görülmektedir.

dir. Bu kalınlık caminin bu yüzeyinin bilinen cami duvar kalınlıklarından ve diğer duvarların kalınlığından farklıdır. Orijinalinde tamamıyla kesme taştan yapıldığı anlaşılan yapıda, onarımlarla moloz taşlarında kullanıldığı görülmektedir.

Yapıda sahnların üzeri kesme taştan beşik tonozlarla örtülmüştür. Orijinalinde tonozların üzeri toprak dam örtülü iken, sonradan kesme taşlarla kaplanmıştır.

Kitabesi : Yoktur.

Tarihlendirme : Yapının günümüze gelemeyen avlusu ve kapalı kısmıyla genel han şemasını tekrarlayan erken tarihli örneklerden birisi olduğu, şehrin gelişimi ve han yapılarının mimari gelişimi içerisinde değerlendirilmesi dikkate alındığında XIII yüz yılın ilk çeyreğine tarihlendirilmesinin uygun olacağı araştırmacılar tarafından kabul gören bir görüştür.

Kaynakça:

Tanju Cantay, “Kayseri’de Talas Yolu Üzerindeki Bazı Kalıntıların Değerlendirilmesi”, **Tarih ve Toplum Mecmuası**, Sayı 22, Ekim, 1985.

Tahsin Özgüç, Mahmut Akok, “Üç Selçuklu Abidesi- Dolay Han, Kesikköprü Kervansarayı ve Han Camisi”, **Belleten**, C. XXII, Sayı 86, Ankara, 1958.

Alev Çakmakoğlu, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri’deki Türk Devri Mimari**, Ankara, 1998.

K. Erdman, **Das Anatolische Karavan Saray Des 13 Jahrhunderts**, Erster Teil Verlag Gebr-Man, Berlin, 1961.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, Sadeleştiren: K. Göde, 1000 Temel Eser, No:93, Ankara, 1982.

Han Cami, kuzey cephe.

Han Cami, batı cephe.

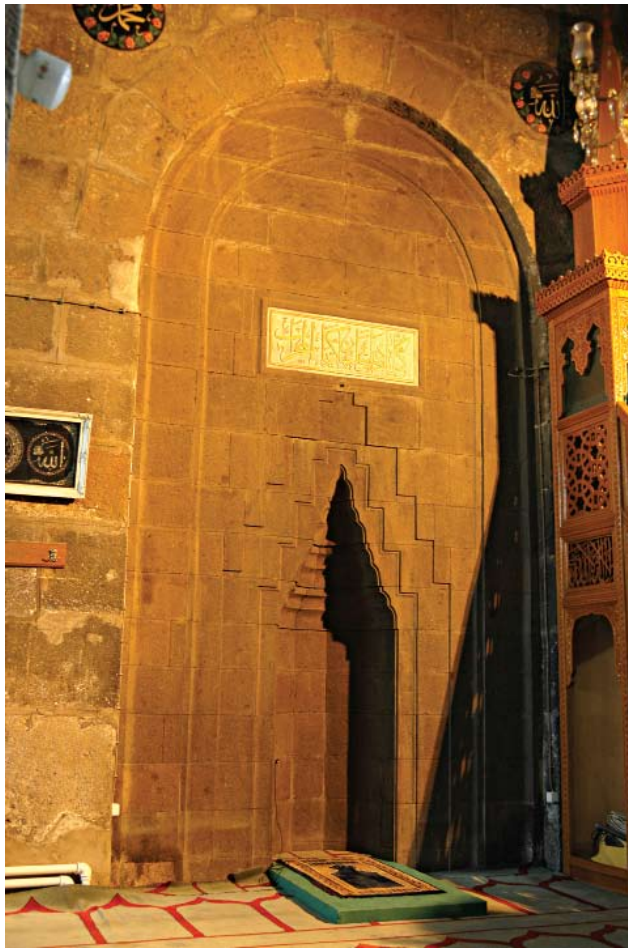
Han Cami, güney cephe.

Han Cami, iç mekan.

Han Cami, iç mekan.

Han Cami, mihrap.

ESERİN ADI : HUNAD CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri merkez, Surun dışında, İç Kallenin doğusundadır. Hunad külliyesinin merkezini oluşturmaktadır.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

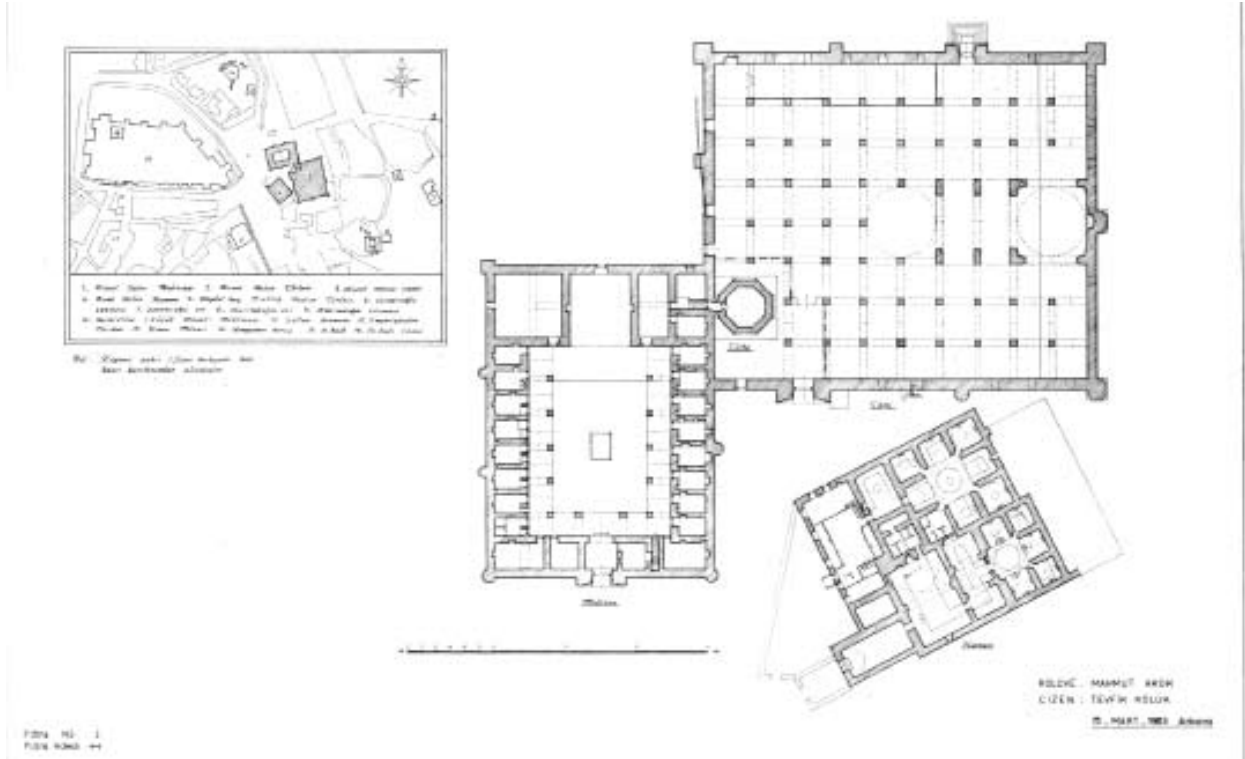
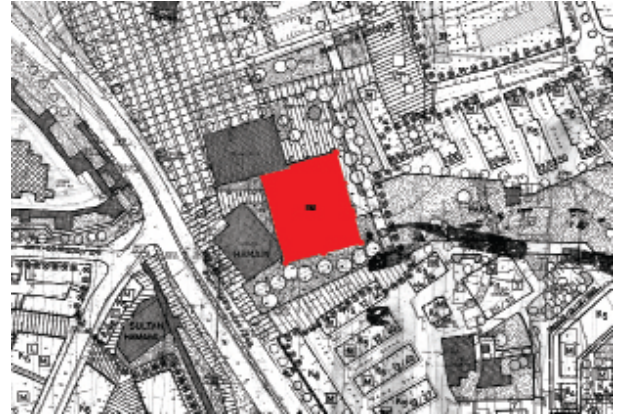
Tarihi : H. 635, Şevval-M. 1238 Mayıs, Haziran.

Plan ve mimari özellikleri : Kible istikametine doğru uzunlamasına dikdörtgen şeklinde inşa edilmiştir. Mihrab önü kubbesinin yer aldığı diğerlerinden daha yüksek ve geniş bir orta sahn ile mihrab önü kubbesinin iki yanında, iki sahn genişliği boyunca kible duvarına dik uzanan beşik tonoz örtülü birer sahn, doğu ve batıda kible duvarına paralel beşik tonozlarla uzanan sahnlardan meydana gelmiştir. Caminin doğu paralel sahnları on adet iken batı sahnlarının sayısı yedidir. Sekizinci batı sahnı caminin kuzey batı köşesinde yer alan türbe avlusunun önünde bu sahnlara dik istikamette üç beşik tonoz ile örtülmüştür.

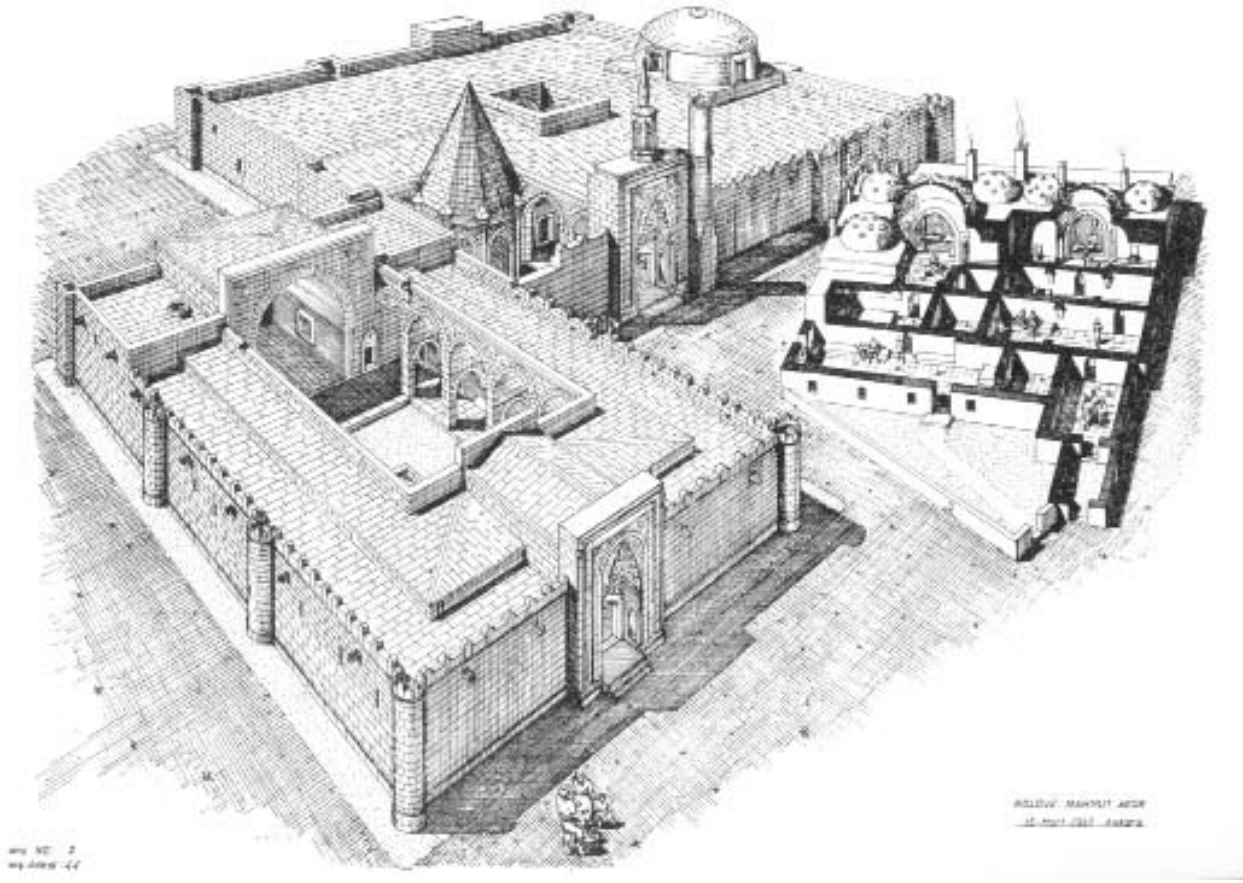
Kalınlığı 1.55 metre olan kesme taş kaplamalı duvarları, üstte düz, dışa doğru taşkın bir korniş sınırlandırmaktadır.

Yapının dış cephelerine bakıldığında; batı cephesi, yapının asıl cephesini oluşturmaktadır. Hemen önündeki hamamın çapraz şekilde cami duvarına bitişik olarak yer alması dolayısıyla taç kapısı yana kaymıştır. Dikdörtgen şeklinde cepheden dışa taşan abidevi kapı bulunmaktadır. Sekizinci batı sahnı batı kapısının harime açıldığı yerdir.

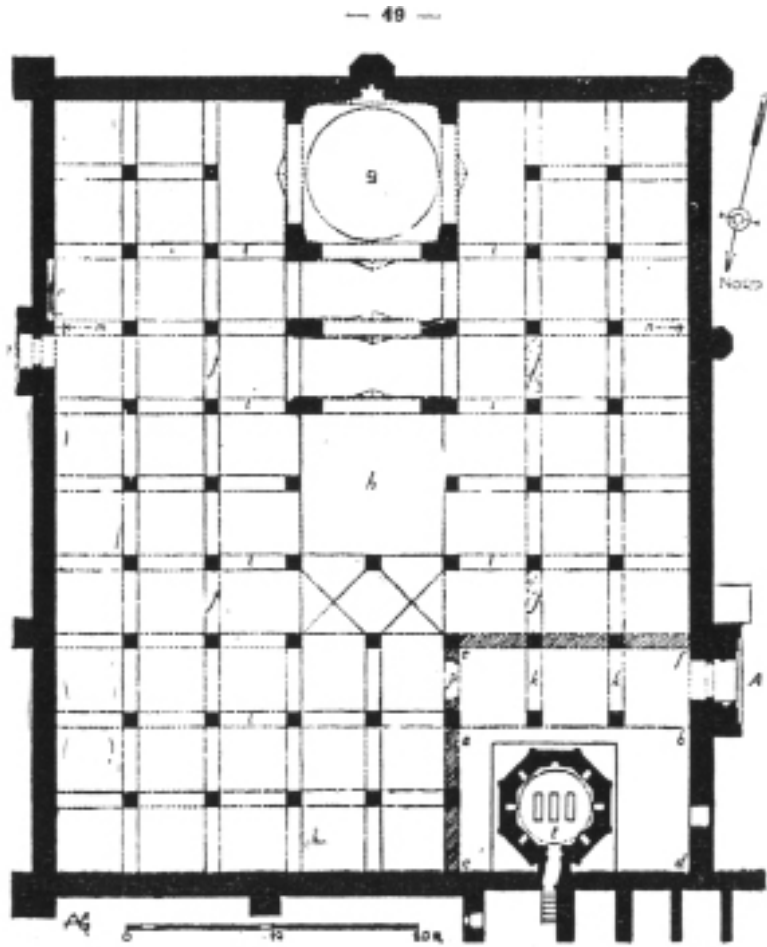
Üstte oluklu bir kornişle sınırlanan taç kapıyı dışta bir yazı kuşağı ve iki geniş bordür çevrelemektedir.İçe eğimli bu bordürden sonra üstte dikdörtgen şeklinde beyaz mermerden bir kitabe yer almaktadır. Kademeli iki teğet kemer halindeki taç kapı kemerlerinin köşeliklerinde rozetler bulunmaktadır. Teğet kemerlerden dıştaki yanlarda birer bordür olarak devam

(Mahmut Akok'tan)

(Mahmut Akok'tan)

(Albert Gabriel'den)

ederken içteki kemer ise onbir sıra mukarnaslı kavsaranın alt hizasında yanlardaki sütüncelere oturmaktadır.

Kavsaranın altında, kapı nişinin yan yüzlerinde de devam eden bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Bunu altta renkli geçmeli taşlardan meydana gelen kapının basık kemeri sınırlamaktadır. Kemerin alt kısımlarındaki bezemeler sövelerde de devam etmektedir. Yuvarlak profilli tablalara oturan kemerin kilit taşında yer alan altıgen içerisinde “Allah” yazısı görülmektedir. Kapı nişinin iki yanında teğet kemerli birer niş içerisinde mihrabiyeler yer almaktadır. Beş sıra mukarnaslı kavsaraları olan mihrabiyeler yarım silindirik nişlere sahiptir. Mihrabiyeler ile yazı kuşağı arasındaki dikdörtgen panolarda bezemeler bulunmaktadır.

Taş kapının hemen sağında yapıya sonradan eklenen ve kare kaide üzerinde yükselen silindirik minare yer almaktadır. Kesme taştan yapılan minarenin kare kaidesi pahlanarak çokgene, birbirini takip eden biri kalın diğeri daha ince kaval silmelerden sonra silindirik gövdeye geçilmektedir. Bir bilezikten sonra iki kademeye genişleyen şerefe altına sahip olan minarenin şerefe korkulukları taştan ve sağır olarak ele alınmıştır. Petek ve külah kısımları da kesme taş örgülüdür. sivri

Kapının üzerinde ise daha geç tarihlerde ilave edilen köşk minare tipinde ikinci bir minare vardır. Köşk minare; kare şeklinde altı sütunce üzerine oturan dilimli kaş kemerlere sahip altıgen biçimlidir. Külah altı yüzlü basık piramidal görünüştür. Bu örtünün ortasında yer alan yine kesme taştan ince, uzun ikinci bir gövde külahla bitmektedir.

Güneyden itibaren dördüncü sahnının kemerleri hizasında batı duvarında beş yüzlü bir destek kulesi duvar yüksekliği boyunca uzanmaktadır. Destek kulesinde, kare kaide köşelerinde pahlanarak çokgen gövdeye geçilmektedir. Güney batı köşede de altıgen gövdeli kule görülmektedir. Ayrıca dördüncü sahna açılan altta, beşinci ve altıncı sahnalara açılan üstte birer pencere, güneybatı köşedeki ve dördüncü sahn hizasındaki kule arasında da üç pencere yer almaktadır. Pencerelerin aralarında çörtenler bulunmaktadır.

Güney cephesi köşede, kenarları pahlanmış kare kaide üzerinde altıgen gövdeli kule ile başlamaktadır. Cephenin ortasında mihrabı dıştan destekleyen beşgen gövdeli bir destek kulesi yer almaktadır. Bu payandanın solunda bir pencere, sağında biri yukarıda biri altta olmak üzere iki pencere yer almaktadır. Güney cephe kare şeklindeki destek kulesi ile nihayetlenmektedir.

Doğu cephesi; güneydoğu köşedeki kare şeklindeki kule ile başlamakta, yedince ve sekizinci sahnaları birbirinden ayıran kemerler hizasında yine kule birer kule bulunmakta, kuzeydoğu köşede aynı şekilde kule ile sona ermektedir.

Doğu sahnaların hepsinde şekil ve seviye farklılıkları olan pencereler yer almaktadır. Duvarın üst kısmında üç çörten vardır. Caminin doğu kapısı dördüncü sahna açılmaktadır. Cepheden dışa taşan, dikdörtgen şeklinde düzenlenen kapı, yanlarda ve üstte birer silme ile çevrelenmekte, içte dar bordürü kademeli olarak takib eden geniş bir bordür de bezemeli olarak yer almaktadır. Üstte dikdörtgen şeklinde beyaz mermerden bir kitabeye sahip olan kapının teğet kemerindeki bezemeler kemer köşeliklerini yanlarda ve üstte bir bordür halinde çevrelemektedir. Yedi sıra mukarnaslı kavsaraya altta bir sıra kaval, iki sıra düz silmeleri olan bordür kapı nişinin yan yüzlerinde devam ederek ön yüze çıkmaktadır. Burada ye alan zar başlıklı sütüncelerin hemen yanından zemine kadar inmektedir. Kapının basık kemeri geçmeli taşlardan meydana gelmiştir. Kapı nişinin yan duvarlarında taş oyularak meydana getirilen sivri kemerli birer niş içerisinde dörder sıra mukarnaslı kavsaraları, dörder yüzlü nişleri olan mihrabiyeler yer almaktadır. Bu kapı açıklığına dışarıdan beş basamaklı merdivenle çıkılmaktadır.

Kuzey cephesinin bir bölümü medresenin güney duvarı ile ortaktır. Medrese duvarının bittiği yerde, kuzeybatı köşede camiye bir kapı daha açılmıştır. Bu kapı orta sahnın hizasındadır. Kapı içten profilli çift merkezli, sivri kemerli dikdörtgen şeklinde bir niş içerisindedir. Sekiz sıra mukarnaslı kavsaraya sahiptir. Kapıya dışarıdan üç basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Bu kapının üstünde sola doğru dikdörtgen şeklinde küçük iki pencere aralarında çörtenle

birlikte yer almaktadır. Cephe ortasındaki kare şeklindeki destek kulesinin her iki yanında duvar yüzeyine birer pencere açılmıştır.

Caminin harim kısmında diğer sahnlardan daha geniş ve yüksek tutulan orta sahn, mihrab önü kubbesi, eyvan hatırasını yaşatan mekan ve arta mekanı örten kubbe ile diğerlerinden daha belirgin haldedir.

Mihrab önü kubbesi sivri kemerler ve pandantifler üzerine oturmaktadır. Kubbe eteğine dört adet pencere açılmıştır. Orta sahnın sivri beşik tonozun örttüğü kısımdan sonra, çok tamiir geçirdiği belli olan ve avluya tekabül eden ikinci kubbeli kısım bulunmaktadır. Burada sivri kemerler ve pandantifler üzerine oturan kubbe kasnağının oniki yüzünde de birer yer almakta, düz bir korniştten sonra kubbe oturmaktadır.

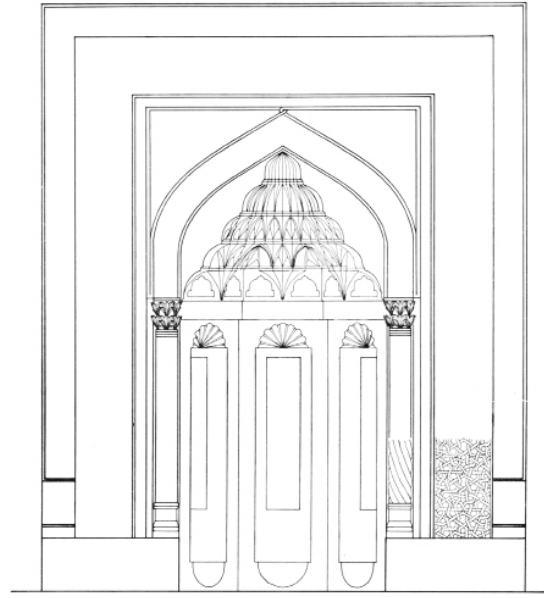
Mihrab önü kubbesinin iki yanında kible duvarına dik uzanan sivri beşik tonozlu sahnların dışında doğu ve batıda aralarda kemerlerle desteklenen kible duvarına paralel doğuda on batıda ise yedi adet sivri beşik tonoz örtülü sahn yer almaktadır. Camini kuzeybatısında bulunan kümbetin kuzeyindeki sahında üç adet sivri beşik tonoz örtülü bölüm kible duvarına dik bir şekildedir.

Harimde kare şeklindeki ayaklar üzerine oturan kemerlerin genel olarak kesme taştan ve çift merkezli sivri kemer şeklinde oldukları görülmektedir.

Sahnları birbirinden ayıran ve örtü sistemini taşıyan kemerlerin bir kısmı kare şeklinde kesme taş ayaklara oturmaktadır.

Caminin doğusunda üçüncü sahnın duvarında yer alan onyedı basamaklı bir merdivenle dama çıkılmaktadır.

Caminin taş mihrabı düz bir çerçeve içerisinde bir silme ile çevrelenen dikdörtgen bir alanı kaplamaktadır. Silmeyi birincisi süslemesiz, ikincisi üzerinde bezemeleri olan geniş ve içe eğimli dar üç bordür kademeli olarak takip etmektedir. Beş sıra mukarnaslı kavsarayı kuşatan teğet kemerin de yüzeyi bezemelidir. Kemer mihrap nişinin yanlarındaki burmalı sütuncelere oturmaktadır. Kavsarayı altta sınırlayan tezyin edilmiş dar bir bordürden sonra altta üç yüzlü mihrab nişi yer almaktadır. Nişler üstte

(Ömür Bakırer'den)

istiridye kabuğu şeklinde taçlanmaktadır.

Minber, mihrabın sağında yer almaktadır. Tarih ve kitabesi olmayan minber cami ile aynı tarihte yapılmış olmalıdır. Yalancı kündekari tekniğindeki minberin dikdörtgen şeklindeki kapısı, aynalıkları, korkulukları ve sütunceler üzerinde basık kemerli köşk kısmının külâhı tezyin edilmiştir. Aynalıklarının ortasında dikdörtgen şeklinde bir parça kesilerek çıkarılan minber tahrip edilmiş durumdadır.

Süslemesi : Yapının taçkapılarında, mihrabında ve minberinde döneminin özelliklerini yansıtan geometrik, bitkisel ve yazı kompozisyonlarından oluşan süslemeler görülmektedir.

Malzeme ve teknik : Cami dışta güneydoğu ve kuzeydoğu köşelerde, doğu ve kuzey cephe de kare, güneybatı köşede ve batı cephede çokgen kulelere sahiptir.

Yapının pencereleri yapılan onarımlar esnasında özelliklerin kaybetmişlerdir.

Kitabesi: Batıdaki taçkapı üzerinde bulunan kitabeden yapının 1238 yılında Aleaddin Keykubad'ın eşi Mahperi Hatun tarafından yaptırılmış olduğu yazılmıştır.

Tarihlendirme : Cami H.635/M.1238 yılında inşa edilmiştir.

Kaynakça:

Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, (Sadeleştiren: Kemal Göde) 1000 Temel Eser, No : 93, Ankara, 1982.

Türkmen, Kerim, Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetlerine Katkıda Bulunan Hanımlar, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)**, (Haz. A. Aktan-A. Öztürk) Kayseri, 1998.

Çayırdağ, M., **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001.

Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Devrine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları", **Tarih Dergisi**, S: XXXIV, İstanbul, 1984.

Alev Çakmakoglu, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'deki Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D'Anatolie**, I Paris, 1931.

Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**, Çeviren : Ahmet Akif Tütenk, Ankara, 1954.

Haluk Karamağaralı, "Kayseri'deki Hunad Camisinin Restitüsyonu ve Hunad Manzumesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülahazalar", **A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 21, Ankara, 1976

Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, Ankara, 1972.

Metin Sözen, **Anadolu Medreseleri**, I, II, İstanbul, 1970, 1972.

Mahmut Akok "Kayseri'de Hunad Mimari Külliyesinin Rölövesi", **Türk Arkeoloji dergisi**, Sayı 16/1, 1967, Ankara, 1968.

Suut Kemal Yetkin, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1965.

Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul, 1971.

Aptullah Kuran, **Anadolu Medreseleri**, Cilt : I, Ankara, 1969.

Semra Ögel, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1966.

Rahmi Hüseyin Ünal, **Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar**, İzmir, 1982.

Kara Mehmet Ağazade Kemaleddin, **Erciyes Kayserisi ve Tarihine Bir Bakış**, Kayseri, 1934.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi, (Mirat-ı Kayseriyye)**, Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

Hunad Cami, genel görünüş.

Hunad Cami, güney cephe.

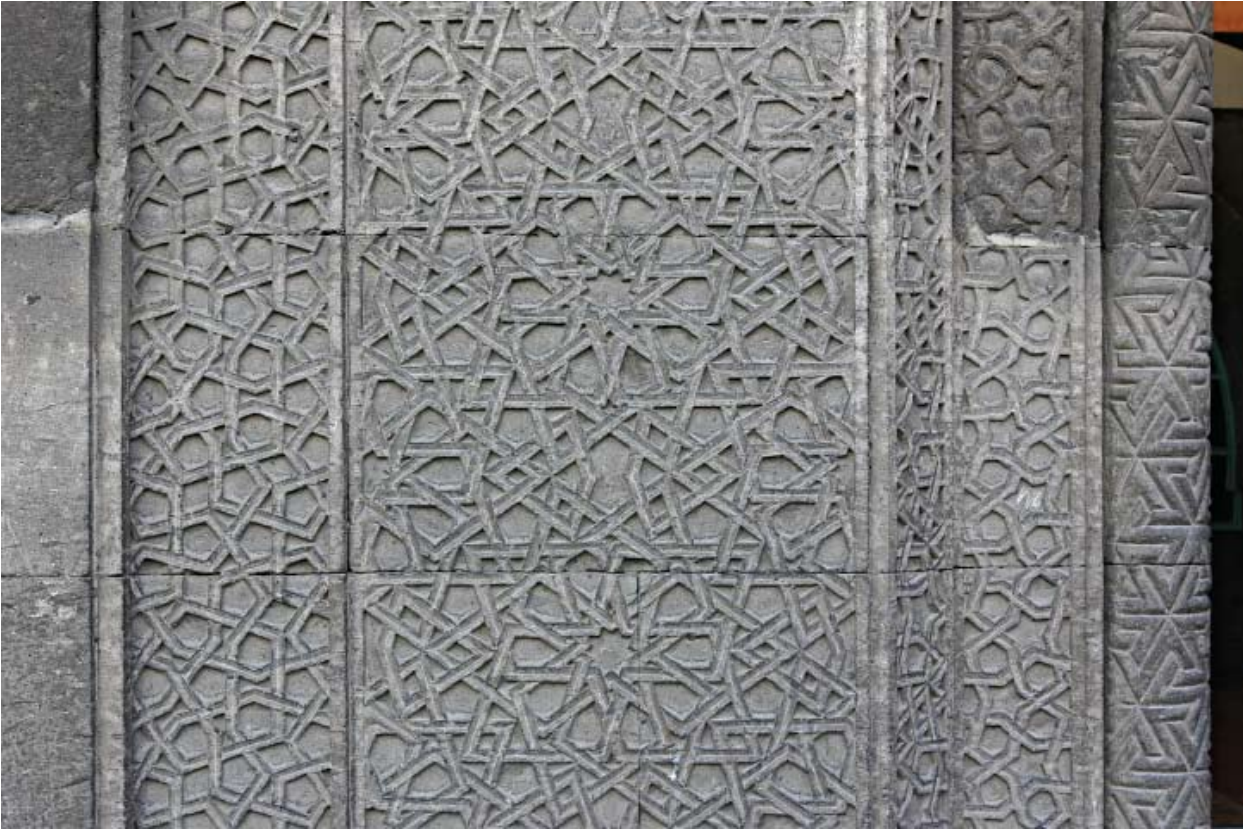
Hunad Cami, doğu taçkapaı.

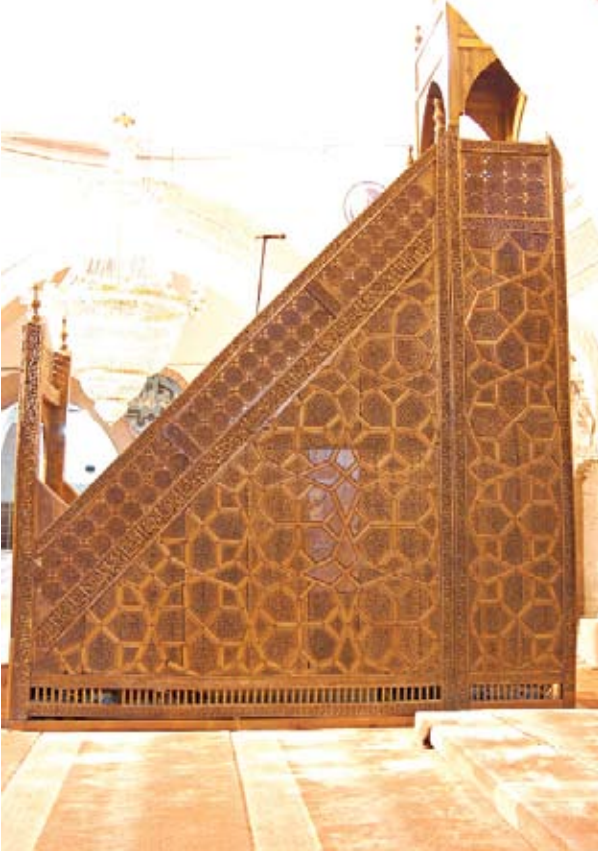
Hunad Cami, batı taçkapı.

Hunad Cami, batı taçkapı kitabe.

Hunad Cami, batı taçkapı bordürlerden detay.

Hunad Cami, minber.

Hunad Cami, iç mekan.

Hunad Cami, iç mekan.

Hunad Cami, mihrap.

ESERİN ADI : HACI KILIÇ CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Şehir merkezinin kuzeyinde, Kale surlarının dışında, İstasyon Caddesi üzerindedir.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

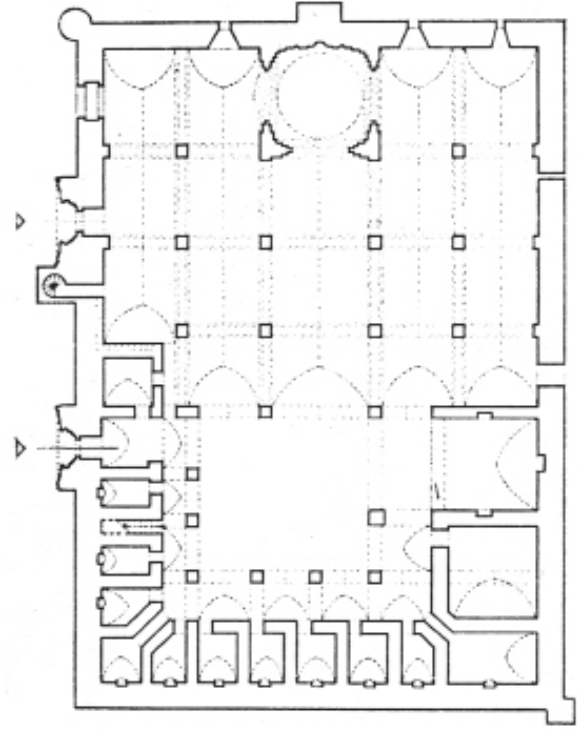
Tarihi : H. 691/ M. 1249

Plan ve mimari özellikleri : Dikdörtgen şeklindeki yapının güneyinde cami, kuzeyinde revaklı avlulu medrese yer almaktadır. Doğu cephesi hariç diğer cepheleri oldukça masif ve kütleli görümlü bir yapı olarak dikkati çeker. Cami esas itibarıyla Anadolu Selçuklular devrinde görülen ve gelişen, Derinlemesine Yönelen plan tipinde inşa edilmiştir. Mihrab duvarına dik uzunlamasına planlı, cami tipinin bir avlu etrafında medrese ile kaynaştırılmış nadir örneğidir.

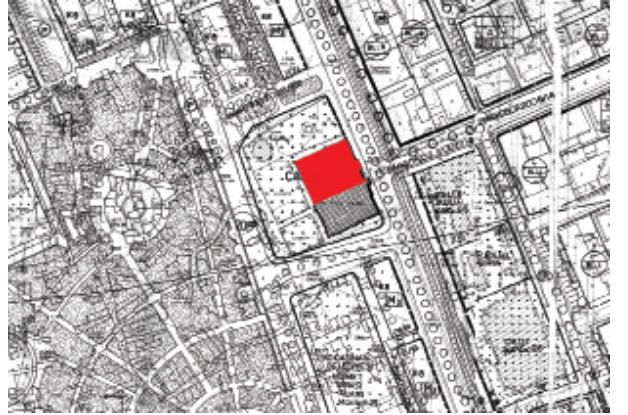
Cami ile medresenin girişleri her ne kadar ayrı ise de içeride harim ile medresenin avlusunu birbirine bağlayan geniş bir açıklık bulunmaktadır. Beden duvarından dışa doğru yaklaşık 2.60 m. çıkıntı yapan taç kapı medrese ile caminin ortak duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Hacı Kılıç Cami ve Medresesi, H.954/ M. 1547 yılında yeniden inşa edilmiş ve yakın geçmişte Vakıflar Genel müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Kuzey cephesi duvarı diğer cephelerden alçak tutulmuştur. Medreseye ait olan bu cephede dört adet mazgal pencere dışında masif görünümlüdür.

Batı cephesi duvarında devşirme taşlar, kaba yonu taşlarla birlikte kullanılmıştır. Duvar yüzeyinde caminin batı sahnının ikinci bölümüne açılan dikdörtgen pencere vardır. Pencere içte dikdörtgen bir niş içerisindedir. Aynı sahnın dördüncü bölümüne açılan kapıya kadar masiftir. Sivri kemerli bir niş içerisindeki kapının kitabe yeri boştur. Taş bir sundurma içerisine alınmıştır. Kapının üstünde ve yanında birer pencere bulunmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki pencere diğerleriyle aynı özelliktedir. Yapının bazı pencereleri genişletilirken bazıları da sonradan açılmıştır. Medrese kısmında sağır olarak ilerleyen duvar medresenin kuzey-batı köşesin-

(Oktay Aslanapa'dan)

deki kare şeklinde bir kule ile son bulmaktadır.

Güney cephesi duvarlarında da kaba yonu ve devşirme taş kullanılmıştır. Cephe ortasında, mihrab nişini içine alan, dikdörtgen şeklinde çıkıntılı kontrfor yer almaktadır. Güney doğu köşede yer alan silindirik kulenin hemen yanında düz oluklu bir çörten bulunmaktadır. Bunu aynı hizada bir çörten daha takip eder ve tepede dikdörtgen pencereden sonra üçüncü çörten yer alır. Payandanın sol yanındaki duvar yüzeyinde her biri bir sahna açılan dikdörtgen şeklinde iki pencere bulunmakta ve pencere aralarında üç çörten yer almaktadır. Bu pencereler duvarın üst kısmındadır ve orta sahnın iki yanındaki ve batıdaki sahna açılırlar. Pencerelerin söve ve lentoları taştır. İçeriye doğru genişleyerek açıl-

lan basık kemerli dikdörtgen nişler içerisinde yer alırlar. Payandanın üstündeki duvar yüzeyinde taşa oyulmuş bir yazı dikkati çekmektedir. Bu köşede duvarın dikdörtgen şeklinde hafifçe dışa taşıdığı görülmektedir.

Doğu cephesi, medrese ve caminin taç kapılarının yer aldığı yapının asıl cephesidir. Düzgün kesme taşlardan meydana gelen bu cephenin güney-doğu köşesinde silindirik bir kule yer almaktadır. Kare şeklindeki kaidesi köşelerde pahlanarak gövdeye geçilmektedir. İki düz, bir kaval silme yanlarda ve üstte gövdeyi çevrelemekte, güney duvarı üstte çevreleyen korniş kuleyi de sarmaktadır. Kule yine kesme taştan konik bir külahla nihayetlenmektedir. Kulenin üst kısmındaki tamir taşları bellidir.

Kuleden sonra caminin doğu sahnının ilk kısmına açılan dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Pencere dıştan silme ile çevrelenen dikdörtgen şeklindedir. Bunu bezemeli bir bordür takip etmekte, içe eğimli dar bir bordürden sonra gelen teğet kemerli bir niş içerisinde üstte bir pencere, altta ise kesme taş söveli geçmeli taşların meydana getirdiği lentolu dikdörtgen bir pencere yer almaktadır. Bu pencere dış zemine kadar inmektedir. İçte, basık kemerli bir niş içerisinde, üstte genişleyerek açılan, altta ise, dikdörtgen bir niş içerisinde.

Caminin taç kapısı aynı sahnın ikinci bölümüne açılmaktadır. Dikdörtgen şeklinde, cepheden ileri fırlayan ve cepheden taşan yükseklikteki kapının üst kısımları duvarın üst kısımları gibi tamirlidir.

Kapının hemen sağında geç devre ait bir minare yükselmektedir. Geç dönemlere ait olan minare burada yer alan pencerenin önüne, kaidesi taç kapıya bitişik olarak yerleştirilmiştir. Kesme taştan doğu ve kuzey yüzeyinde altı sıra taşın birer basamak teşkil ettiği kare bir kaide üzerinde pahlanarak çokgene geçilmekte ve cephe yüksekliğini aşmadan bir bilezikle son bulmaktadır. Kesme taştan silindirik gövde, yukarıya doğru daralmakta ve bir bilezikle şerefe altına geçilmektedir.

Kademeli bir şekilde dışa taşan şerefe altından, yine sade kesme taş korkulukları olana şerefeye geçilmektedir.

Minarenin petek kısmı bir bilezikle sona er-

mekte ve minare kesme taştan konik bir külahla nihayetlenmektedir.

Önüne minare gelerek kapatılan pencere doğu sahnın üçüncü bölümüne açılmaktaydı. Yanda bu pencerenin bordüründen bir kısım görülmektedir. Muhtemelen bu pencerede bir öncekinin benzeri olmalıydı.

Doğu cephesinin kuzeyinde medreseye açılan kapı yine dikdörtgen şeklinde, cepheden ileriye doğru taşan, cephe yüksekliğini aşan medreseye açılan taç kapı yer almaktadır.

Cephenin medreseye ait yüzeyi masiftir ve yenilenmiştir. Cami ve medrese tarafından paylaşılan bu duvarı üstte düz bir korniş sınırlamaktadır.

Caminin doğu duvarında, doğu sahnın ikinci bölümüne açılan taç kapı, cepheden daha yüksektir ve ileriye dikdörtgen şeklinde taşmaktadır. Kapının tamirli üst kısmı dikine yivlerin sıralandığı bir bordür ve bir kornişle nihayetlenmektedir. Taç kapıyı yanlarda sütunceler sınırlamaktadır. Ön yüzde düz bir bordürden sonra kademeli olarak birbirini takip eden üzerlerinde süslemeleri olan iki geniş ve içe eğimli dar bir bordürle çevrelenen kapının üstünde beyaz mermerden dikdörtgen şeklinde bir kitabe yer almaktadır. Dokuz sıra mukarnaslı kavsarayını kuşatan üzerleri süslemeli çift merkezli sivri kemerlerden içteki, mukarnaslı tablalarla bezemeli silindirik sütuncelere oturmaktadır. Dıştaki kemer bir bordür halinde yanlarda bunları takip etmektedir. Bu kemerlerin köşeliklerinde birer kabara bulunmaktadır. Kavsara altında beyaz mermer üzerinde kabartma olarak yer alan bir yazı kuşağı kapı nişinin yan duvarlarında da devam etmektedir. Bunu takip eden bezemeli bir bordürden sonra üzerleri geçmeli hissini veren çiziklerin meydana getirdiği kapının basık kemeri yer almaktadır. Kemer, alt kısımlarda kesme taş sövelerde de devam eden kabartma süslemelere sahiptir. Kemerin oturduğu tablalar da mukarnaslıdır.

Kapı nişinin yan yüzlerinde dikdörtgen birer çerçeve içerisinde mihrabiyeler bulunmaktadır. Beş sıra mukarnaslı kavsaralı mihrabiyelerin biri içbükey olan teğet kemerleri bezenmiştir. İçteki kemer köşeleri pahlı zar başlıklı ince sütuncelere oturmaktadır. Kemer köşeliklerinde

birer rozet bulunan mihrabiyeler beş yüzlü nişlere sahiptir.

Mihrabiyeler üstünde yer alan dikdörtgen şeklindeki panolar kabartma süslemelere sahiptir.

Caminin batı kapısı, batı sahnına açılan, sivri kemerli bir niş içerisinde basık kemerli açıklığı ve kesme taş söveleri olan basit kapı şeklindedir. Üstteki kitabe yeri boştur.

Harim mekanı, kible duvarına dik uzanan sivri beşik tonoz örtülü beş sahından ibarettir. Orta sahnın yan sahnılardan daha geniştir ve mihrab önünde bir kubbeye sahiptir. Maksure kubbesi kible duvarı hariç çift merkezli, profilili sivri kemerler ve pandantiflerle, “L” şeklinde iki ayağa, güneyde iki gömme ayağa oturmaktadır. Kubbe eteğine kuzey hariç üç yönde pencereler açılmıştır. Dışta kubbeyi basamaklar halinde taş levhalar kaplamaktadır.

Uzunlamasına tonozlar kible duvarına paralel üç sıra sivri kemerle desteklenirken, kuzey doğu köşede bulunan ve türbe olarak adlandırılan bölümün bulunduğu sahnın haricinde dördüncü bir sivri kemer sırası da bu destek sistemini devam ettirmektedir. Kemerler kalın kare ayaklara oturmaktadır.

Doğudaki sahnın ikinci bölümüne taç kapı açılmaktadır. Bu sahnın kuzeye doğru üçüncü bölümü camikan içerisine alınmıştır. Minareye, doğu kapısıyla camikanlı bölme arasında yer alan merdivenlerden çıkılmaktadır.

Harimde, taç kapıdan girişte sağ tarafta (kuzeyde) bulunan ve türbe olarak kullanılan bir oda dikkat çekicidir.

Harim kuzeyde iki ayakla desteklenen üç kemerle bitişiğindeki medrese avlusuna açılmaktadır. Camikanla kapatılan bu bölümde orta sahna bir kapı açılarak medrese ile irtibat sağlanmıştır.

Kible duvarı ortasında, dikdörtgen bir silme içerisindeki mihrap nişinin alt kısmı yarım dairevi, üstü ise yarım altıgen planlıdır. Mihrabda sathi bir işçilik dikkati çeker. Mihrap nişinin yanlarında bulunan sütuncelerin yüzeyi geometrik motifli geçmelerle süslenmiştir. Üç bordürün çevrelediği mihrap nişi yedi sıra mukarnas kavsarayla örtülüdür. Dışta kademeli bir şekilde birbirini takip eden bezemeli

üç bordürden sonra kalın bir kaval silme mihrabın teğet kemerini çevrelemekte ve buradan çıkan üçer dik hat köşelerde bir düğüm meydana getirecek şekilde birbirini keserek, kemerin üstünde düz bir hat teşkil etmektedir. Mukarnas kavsaranın ön yüzünde rozetler yer almaktadır.

Caminin minberi yeni olup, süsleme unsuru taşımamaktadır.

Süslemesi : Yapıda süsleme; taç kapılar ve doğu penceresi ile mihrabda toplanmış durumdadır. Bu bezemeler taş üzerine alçak kabartma tekniğiyle yapılmıştır.

Cami taç kapısında, geometrik süslemeler, (örgülü geçmeli motifler, altı kollu yıldızların geçme yaparak ilerlemeleri, oniki kollu yıldızların birbirine geometrik geçmeler, yapmaları, eğimli çerçevede iç içe poligon kesitler, kabaralar şeklinde), Bitkisel süslemeler; (kırık dallar, rumi motifleri, palmet motifleri şeklinde), Geometrik ve Bitkisel Süslemeler bir arada; (geometrik örgüler içerisinde rozetler, Rumiler ve palmetler şeklinde), Yazı; (beyaz mermer üzerinde çiçekli nesih yazı şeklinde) yer almaktadır.

Malzeme ve teknik : Cami ve medrese bölümleri büyük onarımlar geçirmiştir. Doğru cephesi diğer cephelerden farklı olarak düzgün kesme taş kaplamalıdır. Özellikle caminin güney ve batı duvarlarında devşirme taşların yanı sıra moloz taşlar da kullanılmıştır.

Kitabesi : Cami ve Medrese taç kapılarında kavsaraların hemen altında, camide mermer, medresede taş üzerine, Tevbe suresinden “Allah’ın mescitlerini Allah’a, ahiret gününe inanan, namaz kılan, zekat veren, yalnız Allah’tan korkanlar şenlendirir ki, olur ki onlar doğru yol bulanlardan olurlar” ayet-i kerimesi yazılıdır.

Cami taç kapısındaki beyaz mermerden dikdörtgen şeklindeki kitabede; “Bu mubarek mescidin inşasını Sultan Muazzam İzzüldünya ve Ed din Ebulfeth Keykavus bin Keyhüsrev –Allah’ın kulu ve rahmetine muhtaç olan- Ebu el Kasım bin Ali El Tusi’ye H.647/M.1249 yılında emretti” yazılıdır.

Tarihlendirme : Kitabelerden cami ve medresenin aynı usta (Tus’lu Ali oğlu Ebul Ka-

sım) tarafından H. 647/ M. 1249 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça :

Hüseyin Rahmi Ünal, **Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar**, İzmir, 1982.

Metin Sözen, **Anadolu Medreseleri**, I, II, İstanbul, 1970, 1972.

Aptullah Kuran, **Anadolu Medreseleri**, Cilt : I, Ankara, 1969.

Semra Ögel, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1966.

Ömür Bakırer, **XIII. Ve XIV. Yüz Yıllarda Anadolu Türk Mihrapları**, Ankara, 1976.

Alev Çakmakoglu Kuru, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'deki Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D'Anatolie**, I Paris, 1931.

Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**, Çeviren : Ahmet Akif Tütenk, Ankara, 1954.

Gönül Öney, "Kayseri Hacı Kılıç Camisi ve Medresesi", **Belleten**, C. XXX, S.119, Ankara, 1966.

Yasemin Demircan, **Tahrir ve Evkaf Defterlerine göre Kayseri Vakıfları**, Kayseri, 1992.

Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, (Sadeleştiren : Kemal Göde) 1000 Temel Eser, No : 93, Ankara, 1982.

Sadi Dilaver, **Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Avlu Gelişimi**, Trabzon, 1976. (KTÜ. Mimarlık Fakültesi, Basılmamış Doçentlik Tezi)

Halit Erkileklioğlu, **Kayseri Tarihi**, Kayseri, 1993.

Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, Ankara, 1972.

Çayırdağ, M., **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001.

Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Devrine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları", **Tarih Dergisi**, S: XXXIV, İstanbul, 1984.

Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi**, (Mirat-ı Kayseriyye), Sadeleştiren : Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, No : 2, Kayseri, 1987.

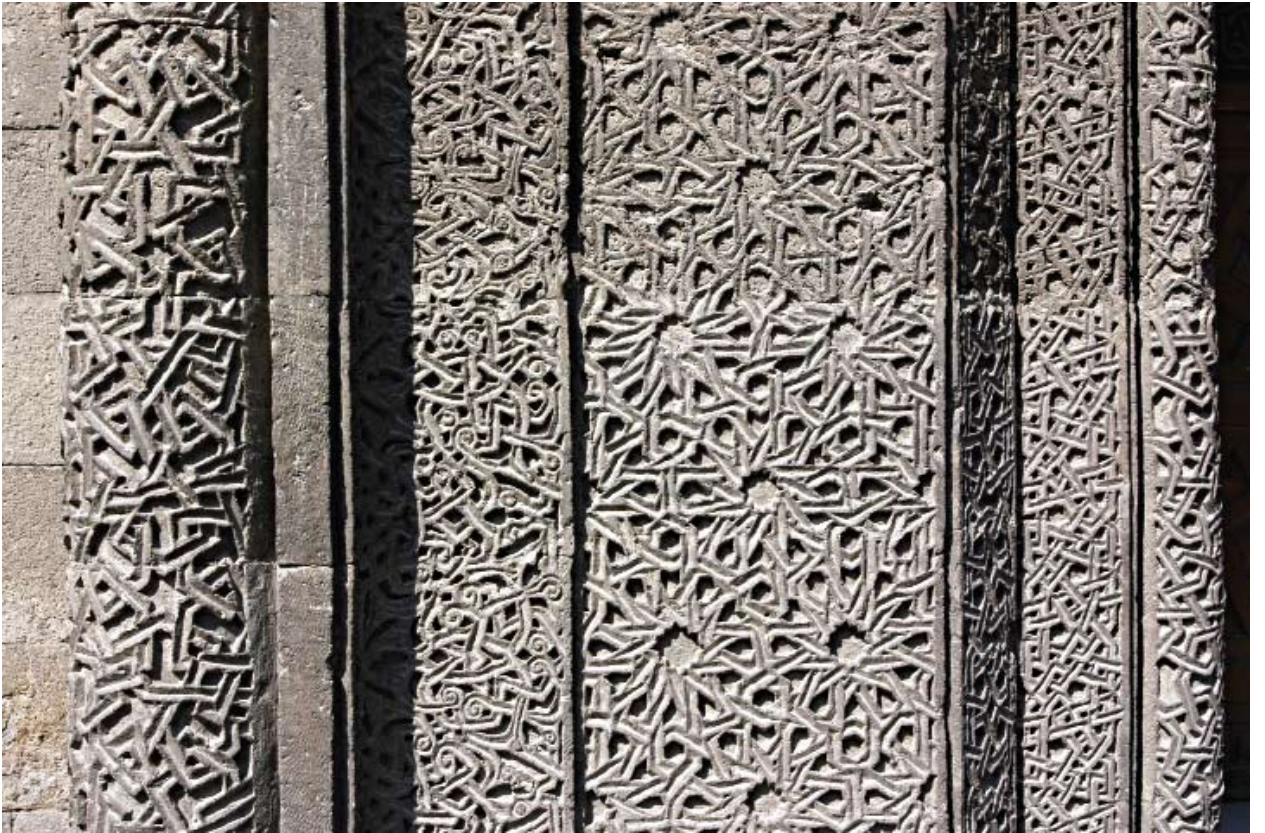
Hacı Kılıç Cami, genel görünüş.

Hacı Kılıç Cami, güney cephe.

Hacı Kılıç Cami, taçkapı.

Hacı Kılıç Cami, taçkapıdan detay.

Hacı Kılıç Cami, taçkapıdan detay.

Hacı Kılıç Cami, taçkapıdan detay.

Hacı Kılıç Cami, iç mekan.

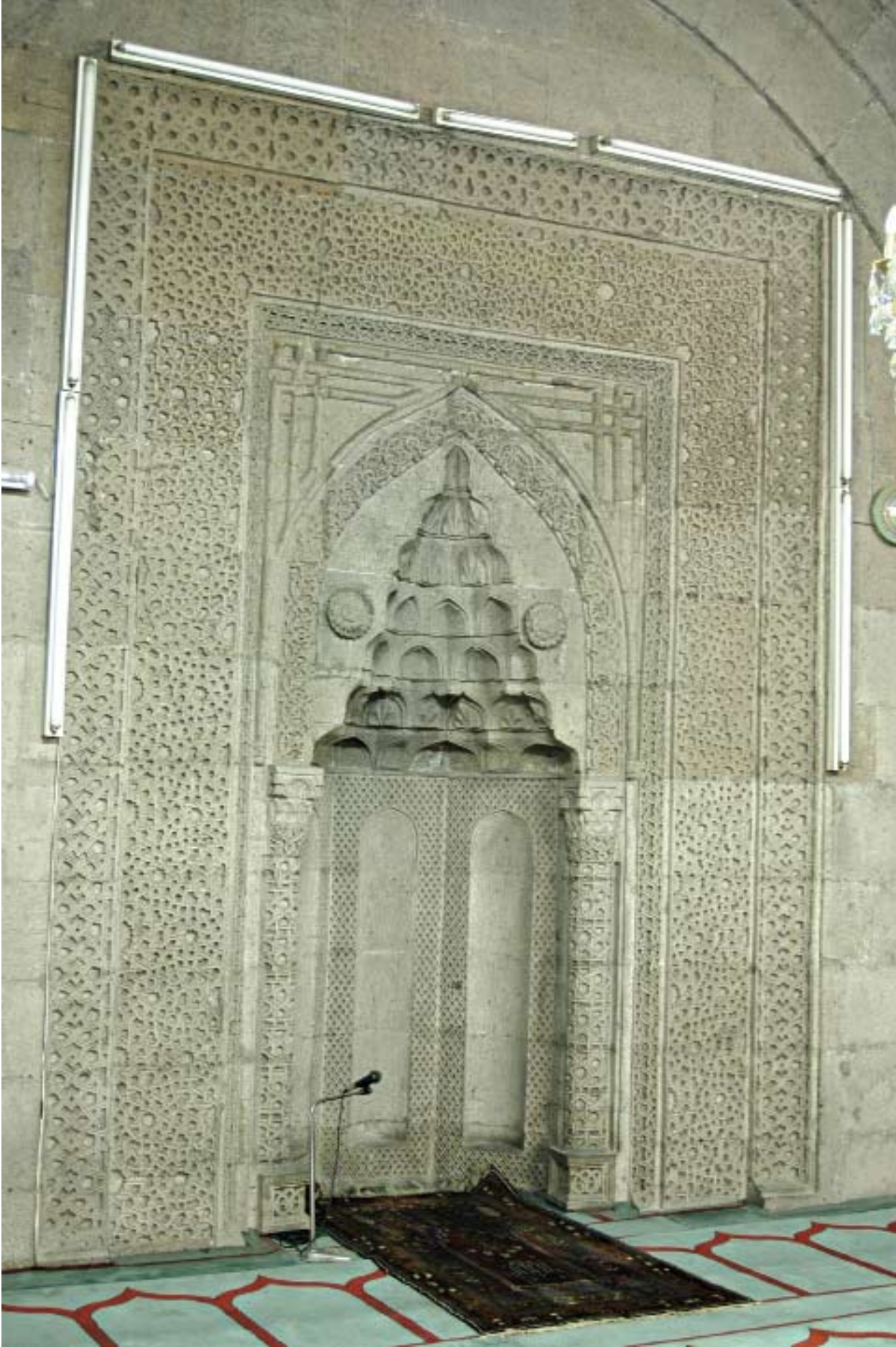
Hacı Kılıç Cami, iç mekan.

Hacı Kılıç Cami, minber.

Hacı Kılıç Cami, iç mekan.

Hacı Kılıç Cami, mihrap.

ESERİN ADI : YAZIR KÖYÜ CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

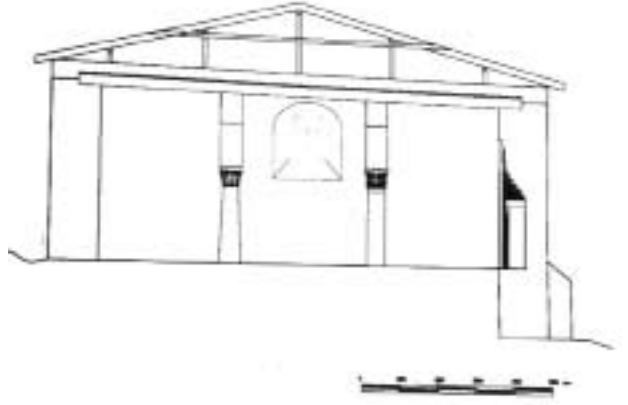
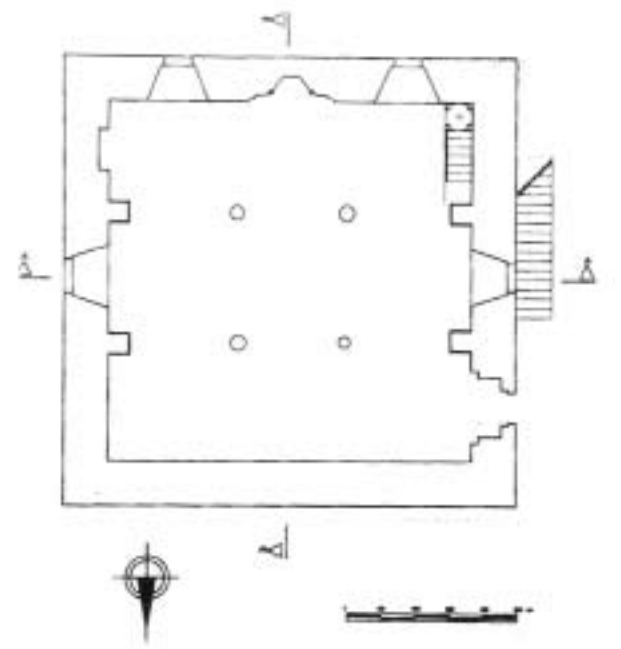
Yeri : Kayseri ili, Kocasinan ilçesi, Yazır Köyünde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Sağlam ve ibadete açıktır.

Tarihi : H.668/M.1269-70

Plan ve mimari özellikleri : Cami, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Oldukça alçak tutulmuş yuvarlak kemerli giriş kapısı batı cephenin kuzey tarafına açılmıştır. Cami harimi, ikişerden iki sıra halinde toplam dört sütun tarafından mihraba paralel üç sahna bölünmüştür. Caminin yola bakan güney cephesinde diğer cephelere oranla daha büyük ebatlı kesme taş kullanıldığı ve daha itinalı bir işçilik sergilendiği gözlenmektedir. Bu cephedeki taşların üzerinde diğer pek çok Kayseri yapısında gördüğümüz taşçı işaretlerine rastlanmaktadır. Caminin güney dış cephesi, zeminden yaklaşık 2.00 m.yüksekliğe kadar payanda işleviyle sonradan yapılan bir duvarla desteklenmişti. Caminin kuzey ve doğu cepheleri evlerle kuşatılmıştır. Kuzeybatı köşede yapıdan bağımsız olarak inşa edilen minare 1983 tarihli dir. Caminin güneybatı köşesinde çatı üzerinde yer alan köşk minare de sonradan yapılmıştır. Minareye çıkışı sağlayan merdivenli duvarın eserin batı duvarına sonradan eklendiği gözlenir.

Caminin batı duvarının kuzey köşesine açılan kapısındaki süslemeler istisna kabul edilirse dış cephede herhangi bir süsleme bulunmaz. Bir sıra düz ve yarım daire profilli silmeyle çerçevelenen giriş kapısının köşelerinde birer rozet kabartması bulunur. Giriş kapısının üzerindeki tek parça taş üzerinde dilimli kemerli dikdörtgen bir pano yer alır. Pano yüzeyine palmetler ve köşelere birer çark-ı felek kabartması işlenmiştir. Bu panonun giriş kapısı kemeriyle uyumsuzluğu ve işlendiği taşın büyük ebatlı tek blok oluşu, sonradan buraya yerleştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu taşın üzerinde bulunan inşa kitabesi beyaz mermere dört satır halinde sülüs hatla yazılmıştır. Bu inşa kitabesi dışında, caminin güney cephesine açılan

(Yıldırım Özbek'ten)

pencerelerden doğu yönünün alt lentosunda H.1291/M.1874 bir kitabe daha bulunmaktadır. Bu kitabe muhtemel bir onarıma işaret ediyor olabilir. Ancak onarımın niteliği hakkında bilgimiz yoktur.

Caminin harimi, mermerden yapılmış dört sütun ve duvara gömülü payeler üzerine atılan yuvarlak kemerlerle mihraba paralel üç sah-

na bölünmüştür. Sütunların gövde çaplarıyla, başlıkların biçim ve çapları arasındaki uyumsuzluk, başlıkların devşirilmiş olduğuna işaret etmektedir. Sütun başlıklarından güneydoğu taraftaki korint tarzındadır. Diğerleri dor tarzındadır. Batı taraftaki sütunların üzerindeki başlıklar esasen devşirilmiş sütun kaideleridir. Güney cephede mihrabın iki yanında birer mazgal pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı duvarlar, orta sahnin doğrultusunda açılan birer mazgal pencereyle boşaltılmıştır. Bu pencerelerden doğu cephede yer alanı, sonradan caminin doğu duvarına bitişik olarak yapılan Kur'an Kursu ve imam evinin çatısına açılmaktadır.

Güney cephe ortasındaki mihrap 3.37x2.50 m. ebadındadır ve iç duvardan çok az çıkıntı yapmaktadır. Üç cepheli olarak tasarlanan mihrap, yanlardan yarım daire profilli sütuncelerle sınırlandırılmış olup 75 cm. derinliğe sahiptir. Tepeliğin bulunmadığı mihrap, genişlikleri farklı üç bordürle üç yönden çerçevelenmiştir. Düz profilli dış bordür, altı köşeli yıldızların yarısının oyulmasıyla meydana gelmiş geometrik kompozisyonla bezenmiştir. İçte doğru meyillendirilmiş ikinci bordür düz profilli üç şeridin alt-üst geçmeler yaparak oluşturduğu geometrik kompozisyonla süslenmiştir. Mihrabı en içte kuşatan ve diğerlerinden daha geniş tasarlanan üçüncü bordür, sekizgen ve düzgün olmayan altıgen gibi poligonlar ve kırık çizgilerle oluşturulmuş sekiz ve dört kollu yıldızlardan meydana gelen geometrik bezemeyi içerir. Kompozisyonlar alçak kabartma olarak işlenmiştir. Mihrap kemeri yüzeyinde bordürlere nazaran daha yüksek kabartma olarak işlenmiş bitkisel süslemeler gözlenir. Kompozisyon gövdeleri uzatılmış üç dilimli palmetlerin, çanak yaprakları birbirine değecek şekilde yan yana dizilimiyle oluşmaktadır. Mihrap kavsarası beş sıra mukarnastan oluşur. Mukarnaslardan bir, iki ve dördüncü sıradakilerin yüzeyi istiridye kabuğu şeklinde dilimlenmiştir. Mukarnas sırasının altında, kûfi hatla aynı kelimenin tekrarlandığı bir yazı kuşağı bulunur. Bu yazı okunamamıştır. Mihrap nişinin orta cephesinde kavsara başlangıcına kadar yükselen sivri kemer kabartması görülür. Kemer yüzeyi, iki şeridin oluşturduğu dörtlü güğümlerin yan yana dizilmesiyle süslenmiştir. Sütuncelerin

gövdeleri zikzaklar yapan şeritlerle yivlenmiştir ve baklava dilimi şeklindeki başlıklarla nihayetlenmiştir.

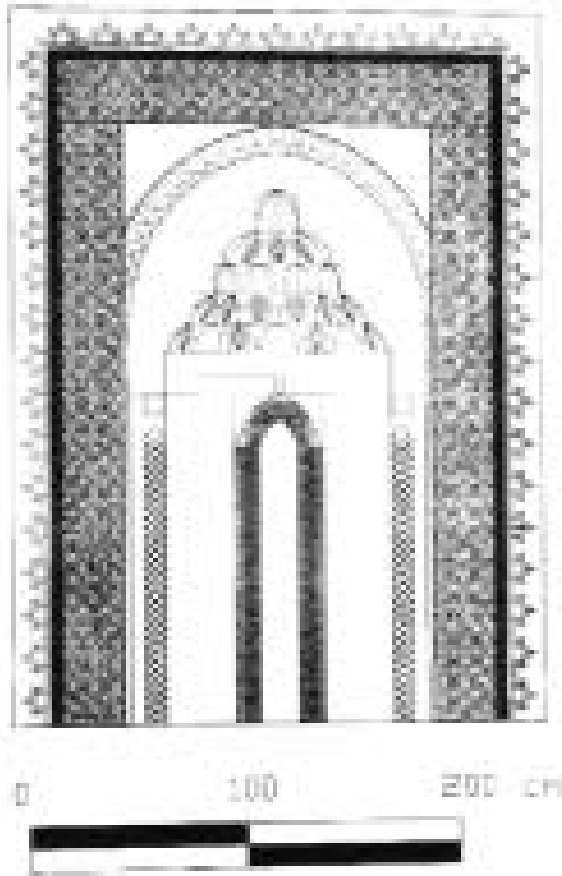
Minber ve vaaz kürsüsü orijinal değildir. Harimin kuzey cephesi boyunca giriş sahanlığına kadar uzanan ahşap mahfil sonradan yapılmıştır.

Caminin üst örtüsü, sütunlar üzerine doğu-batı doğrultuda atılan yuvarlak kemerlerin duvarlarına kuzey-güney doğrultuda yerleştirilmiş ahşap kirişler üzerine düz toprak dam iken 1970'li yıllarda yapılan bir onarımla betonarmeye çevrilerek kırma çatıyla kapatılmıştır. Harim mekanı doğu ve batı cepheye açılan birer, güney cepheye açılan ikişer pencereyle aydınlatılmıştır.

Süslemesi : Yapıdaki en önemli bezemeler mihrapta bulunmaktadır.

Malzeme ve teknik : Düzgün olmayan kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Kitabe, sütun ve sütun başlıklarında mermer kullanılmıştır.

Kitabesi : Kitabesi H.668/M.1269-70 tarihlidir. Bu kitabeden yapıyı III.Gıyaseddin

(Yıldırım Özbek'ten)

Keyhüsrev zamanında Abdurrahman oğlu Ferahver'in yaptırmış olduğu öğrenilmektedir.

Tarihlendirme :Yapının H.668/M.1269-70 yılında inşa edildiği ve 1874 yılında bir onarım geçirdiği kitabelerden anlaşılmaktadır.

Kaynakça:

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’nin Yazır Köyü’nde Bir Selçuklu Mescidi:Yazır Camisi”, **Belleten**, LXIV/239 (2000), s.59-61.

Yıldırım Özbek, “Kayseri’de Bilinmeyen Bir Selçuklu Yapısı:Yazır Köyü Camisi”, **I.Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi**, c.2, Konya 2001, s.147-151.

Yazır Köyü Cami, giriş kapısı.

Yazır Köyü Cami, güney cephe.

Yazır Köyü Cami, kitabe.

Yazır Köyü Cami, giriş kapısından detay.

Yazır Köyü Cami, mihrap.

Yazır Köyü Cami, iç mekan.

Yazır Köyü Cami, iç mekan.

ESERİN ADI : HATİROĞLU (TOPRAK MİNARE) CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri şehir merkezinde Melikgazi ilçesi Hacı Mansur mahallesi Katıroğlu sokağında bulunur.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

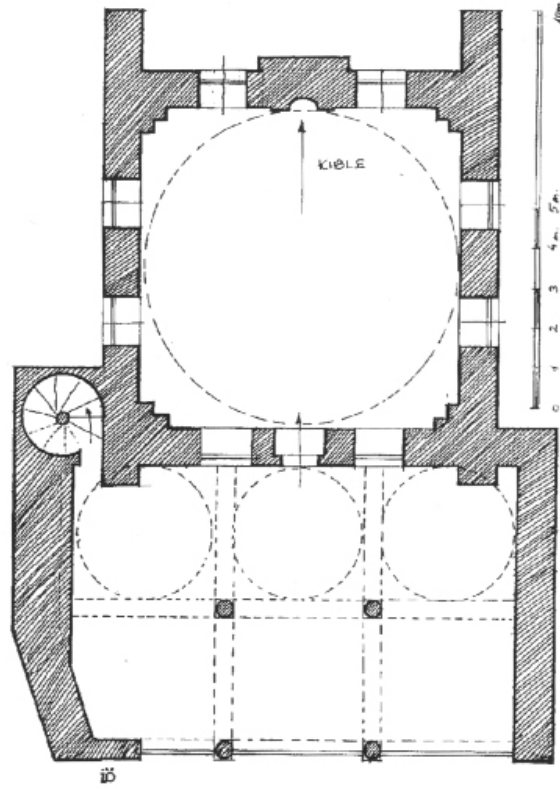
Tarihi : Kazım Özdoğan 1222, Ahmed Nazif Efendi H. 670/M. 1271 tarihlerini vermektedirler.

Plan ve mimari özellikleri : Cami kubbeye örtülü kare mekanlı harim ve kuzeyde üç küçük kubbeli son cemaat mahali ve devamındaki kemerlerle üç kısma bölünen saçaklı kısımdan oluşmaktadır. Hatıroğlu Camisinin ilk inşasının Selçuklu devrine kadar uzandığı ifade edilmektedir. Halk arasında “Katıroğlu Camisi” diye bilinen bu caminin “Toprak Minare”, “Osman Paşa” camisi gibi isimlerle de anıldığı bazı yayınlarda yazılmışsa da günümüzde bu isimler kullanılmamaktadır.

Son cemaat mahalli iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ana mekana bitişik olan üç kubbeli üç sivri kemerli, iki sütunludur. İkinci bölüm ise üç sivri kemerli iki sütunlu ve üst örtüsü meyilli direklerle örtülüdür. Camisi'nin dış duvarları daralarak geldiği için soldaki sivri kemer daha küçüktür. Bütün sütunlar Osmanlı klasik tarzında, baklava dilimli başlıklara sahiptir. Son cemaat mahalinin üçgen avlusu olduğundan bahsedilirse de bugün böyle bir avlu olmayıp camisinin önü geniş caddeye açılmaktadır. Camii güney duvarının iki yanındaki destek payandaları ve son cemaat mahalinin iki yanındaki payandalar kalın birer demirle birbirine bağlanmıştır.

Son cemaat mahallinden caminin harim mekanına giriş kapısı; basık kemerli olup, mermer ile siyah taş sıra ile kullanılmıştır. Derzleri girintili, çıkıntılıdır. Kapı üzerinde sülüs; üç satır altı, mısralık Türkçe kitabe yer almaktadır. Giriş kapısının iki yanında basık kemerli diktörtgen boyutlu birer pencere yer alır.

Cami harimi kare bir mekan olup, kubbe ile örtülüdür. Kubbeye pencere tabanı hizasından başlayan pandantiflerle geçilmiştir. Harim me-

(İlhan Özkeçeci'den)

kanı her cepheye açılan ikişerden toplam sekiz pencereyle aydınlatılmıştır. Pandantif yüzeyleri ile kubbe yüzeyinde yer alan kalem işleri yakın tarihlerde yapılan onarımlarda eklenmiştir.

Güney cephe ortasına konumlandırılan ve duvar yüzeyinden fazla çıkıntı yapmayan mihrap, beyaz mermerden yapılmıştır. Osmanlı klasik devir üslubunu taşıyan, mukarnaslı bir kavsaraya sahiptir. Alnında dönemin karakterinde celi sülüs hat ile “Küllema dehalet aleyha ayet-i kerîmesi yazılıdır. Batı taraftaki ahşap minber çok önemli bir hususiyet taşımaz.

Kesme yonu taştan olan minare, caminin doğu beden duvarı içerisinde yer almaktadır. Poligonal olan minarenin şerefesi de 12 köşeli olarak yapılmıştır. Minare Kayseri’de 1835 te depremde yı-

kılmış ise de 1867 yılında caminin tamiri sırasında yeniden yapılmıştır. Hatiroğlu camisinin 1866 (H. 1283), 1913 (H. 1332) tarihlerinde bazı tamirler geçirdiği kaydedilmektedir.

Süslemesi: Orijinal süslemeye sahip değildir.

Malzeme ve teknik : Kesme yonu taştan olan

Kitabesi : Kapı üzerinde sülüs; yazı ile üç satırlık Kitabenin metni şu şeklidir;

Sayesinde Hazreti Sultan Reşad-ı Adil'in

Mamur oldu iş bu cami-i şerif

Delalet eyledi alay 44 tabur imamı hafız Mustafa

Ehli hayrın gayretiyle ma'mur oldu bu ali cami-şerif

Bin İkiYüz Seksen Üçte oldu nim ta'mir

Bu kere müceddet ve ma'mur oldu işbu camisi-şerif "1330"

Tarihlendirme : Banisinin Moğol emirlerinden Hatiroğlu Eşref Bey olduğu bilinmektedir. Hatiroğlu Camisi'nin inşa tarihi Kazım Özdoğan'a göre 1222, Ahmet Nazif Efendi'ye göre ise 1271'dir. Caminin banisi Hatiroğlu Eşref Bey Moğol emirlerinden olup Selçuklu hizmetinde ve özellikle Kayseri Beyliğinde bulunmuş ve Selçuklu Devletinin Mısırlılar'la birbiri peşi sıra ceyran eden harpleri esnasında Mısırlılara karşı hudut muhafızlığına tayin

edilmiş olan kişidir. Daha sonra Selçuklulara isyan ederek Mısırlılar tarafını tutmuştur. Caminin bugünkü binasının ilk devrinden kalma olmadığı her halinden bellidir.

Caminin, 1835'te meydana gelen depremde minaresi yıkılmış, 1867 yılında caminin tamirati sırasında yeniden inşa edilmiştir. Caminin daha sonra H.1330/M.1912 yılında Sultan Reşat zamanında yeniden onarılmış olduğu kitabeden anlaşılmaktadır.

Kaynakça:

A. Nazif Efendi, **Mir'at-Kayseriyye**, (Kayseri Tarihi) Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri, 1987.

Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüz yıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XIII, Ankara, 1981

KARATAŞ, Muhammet, **XVIII. Yy. İkinci Yarısından Kayseri**, Doktora Tezi, Kayseri 1997.

Özkeçeci, İlhan, **Tarihi Kayseri Camisi ve Mescidleri**, Kayseri 1997.

Ali Yeğen, Kayseri'de Tarihi Eserler, Kayseri, 1993.

Halit Erkiletlioğlu; **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri, 1996

Hatiroğlu Cami, genel görünüşü.

Hatiroğlu Cami, güney ve doğu cepheler.

Hatiroğlu Cami, güney ve doğu cepheler.

Hatiroğlu Cami, son cemaat mahali.

Hatiroğlu Cami, kitabe.

Hatiroğlu Cami, iç mekan.

Hatiroğlu Cami, iç mekan.

ESERİN ADI : GUBAROĞLU CAMİSİ

İnceleme Tarihi :

Yeri : Gubarıoğlu Mahallesi, (eski karafakih)
Kurum sokak No:7'de bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Camisi bugün ibadete
kapalıdır.

Tarihi : XIV.Yüzyıl başlarında H.700
/M.1300.tarihlidir.

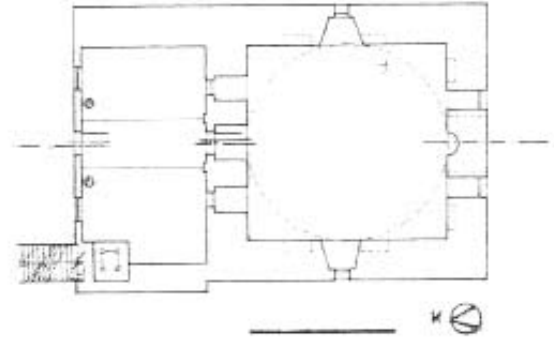
Plan ve mimari özellikleri : Gubarıoğlu
Cami üzeri kubbeyle örtülü kare planlı bir ha-
rim mekanı ile bunun kuzeyinde yer alan doğu
batı doğrultuda dikdörtgen planlı bir son cemaat
yerinden oluşmaktadır. Yapı üzerinde yer alan
kitabelerden binanın H.720/M.1300 yılında
Şahmelek Hatun adında birisi için türbe olarak
inşa edildiği H.968/M.1560 yılında mescide
dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

Son cemaat mahallinden asıl namaz mahal-
line girilen cümle kapısı sövelerden sonra 10
cm. kadar içeriye çekilerek çerçevelenmiştir.
Aslında önü açık olduğu halde sonradan ka-
patılan son cemaat mahalli önde iki ahşap sü-
tun üzerinde uzanan ahşap köşeli hatıl ve yan
duvarlara basan, araları ahşap kaplı yuvarlak
direkler ve bunlarında üzeri toprakla örtülü-
dür.

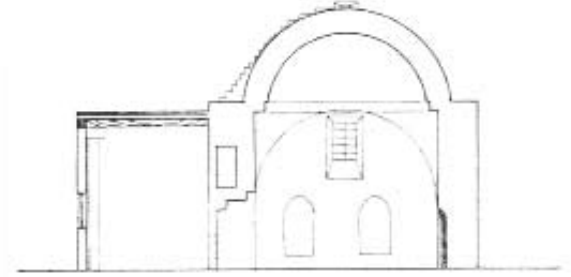
Kare planlı harim mekanı güney ve kuzey
cepheden ikişer, doğu ve batı cepheden birer
pencere ile aydınlatılmıştır. Pencerelem şevli ve
mazgal olarak düzenlenmiştir. Mescid harimini
örtün kubbeye pandantifle geçilmiş ve moloz
taş malzeme ile yapılmıştır.

Güney cephe ortasına yerleştirilen mihrap
birkaç sıra silme ile çerçevelenmiştir. Herhan-
gi bir süsleme içermeyen mihrap nişi oldukça
sadedir. Mihrabın iki yanında birer niş bulun-
maktadır.

Mescidin kesme taştan yapılmış minber
minaresi caminin kuzeybatı köşesinde yer al-
maktadır. Minareye cami avlusunun köşesinde
yer alan taştan merdivenle çıkılmaktadır. Mi-
nare kare gövdeli, köşeleri pahlı, sekizgen dört
sütundan oluşmaktadır. Sütun kaideleri kare
formludur. Sütun başlıkları ise baklava dilimli
Türk üçgenleriyle bezenmiştir.

Plan (Nazım Şanlı'dan)

Kesit (Nazım Şanlı'dan)

Caminin tek minaresi bu iken,yakın za-
manda ana mekanın kubbesi üzerine demir
basamaklarla çıkılan,demirden altı ayaklı bir
minber-minare daha yapılmıştır.

Süslemesi : Sade görünümlü bir yapıdır.

Malzeme ve teknik : Duvarları kesme ve
moloz taştan yapılmıştır.

Kitabesi : Mescidin kitabelerinden birin-
cisi; mihrap üzerine sonradan yerleştirilmiş
mermer sanduka tipi mezar taşı parçasıdır. Me-
zar taşının kime ait olduğu belli olmamaktadır.
İkinci kitabe mescidin giriş kapısı üzerinde
son cemaat mahalli tavanına yaklaşacak yük-
seklikte bulunmaktadır.

İkinci kitabe; 26x24 cm ebadındadır. Bu ki-
tabeden Ömer Ağanın kızı Şah melek'in Yedi
Yüz senesinin Yirmi şevvalinde (M. 29 Hazi-
ran 1301) vefat etmiş olduğu öğrenilmektedir.

Buradan binanın asıl namaz mekânının aslında bir türbe ve bu türbenin de Şah melek hatun ve ailesine ait olduğu (Mihrap üzerindeki mezar taş parçası bir erkeğe aittir) anlaşılmaktadır. Her halde iki katlı ve içerisinde mezar taşları olan türbe, mescide tahvili sırasında tek katlı hale getirilmiş mezar taşlarından birinin parçası da mihrap üzerine yerleştirilmiştir.

Üçüncü kitabesi ise; yine kapının üzerinde ve ikinci kitabeye göre daha aşağıda bulunmaktadır. 49x32 cm Ebadındaki üç satırlık bu mermer kitabenin tercümesi şu şekildedir; Bu mübarek mescid Sultan Süleyman Han zamanında, Dokuz Yüz Altmış Sekiz senesinde imar edildi. Tamiratı yaptıran Enbiyanın oğlu Hacı Bayram'dır. Buradan Enbiyanın oğlu Hacı Bayram'ın önce türbe tek yapı olan binayı, bir son cemaat mahalli ekleyerek ve çeşitli tadilatla bulunarak mescid haline getirdiğini anlamak mümkün olmaktadır.

Tarihlendirme : XIV.Yüzyıl başlarında H.700 /M.1300.tarihinde Banisi;Şah Melek Hatun tarafından yaptırılmıştır inşa edilmiştir

Kaynakça:

A. Nazif Efendi, **Mir'at-Kayseriyye, (Kayseri Tarihi)** Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri, 1987.

Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Kitabelelerinden XV. Ve XVI. Yüz yıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XIII, Ankara, 1981

Muhammet, KARATAŞ, **XVIII. Yy. İkinci Yarısından Kayseri**, Doktora Tezi, Kayseri 1997.

İlhan, Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Camisi ve Mescidleri**, Kayseri 1997.

Ali Yeğen, **Kayseri'de Tarihi Eserler**, Kayseri, 1993.

Halit Erkiletlioğlu; **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri, 1996.

Nazım Şanlı, **Kayseri'deki Mescitler**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1999.

Gubaroğlu Cami, genel görünüş.

Gubaroğlu Cami, kuzey cephe.

Gubaroğlu Cami, mihrap.

Gubaroğlu Cami, kitabe.

Gubaroğlu Cami, güney cephedeki devşirme malzeme.

ESERİN ADI : HACI VELED CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Ağustos 2006

Yeri : Kiçikapı'da, İsâ Ağa ve Hacı Veled mahallelerinin birleştiği Akbay Sokağı üzerindedir.

Bugünkü durumu : İbadete kapalıdır.

Tarihi : İlk İnşası 1349.

Plan ve mimari özellikleri : Kuzey güney yönünde uzanan dikdörtgen plâna sahiptir. Orijinalinde yapının dış duvarları kesme taştan yapılmış, üzeri düz toprak dam örtülüdür. Ancak sonradan yapılan onarımlar sırasında toprak örtü kaldırılarak beton atılmıştır. Kuzeyinde bir de betonarme kadınlar mahfeli oluşturulmuştur.

Camisin batısında bulunan yarım avluya üstünde bir kitabe ve bir de Maşaallah yazılı iki mermer levha yer alan kesme taştan yapılmış bir kapıdan girilir.

Camiye batı tarafındaki yarı kapalı avlu yönünden girilmektedir. Harime girişin solundaki betonarme bir merdivenle mahfile çıkılmaktadır. Mahfil iki ayağa oturmakta; cami üst örtüsü de enine üç adet kirişle desteklenmektedir.

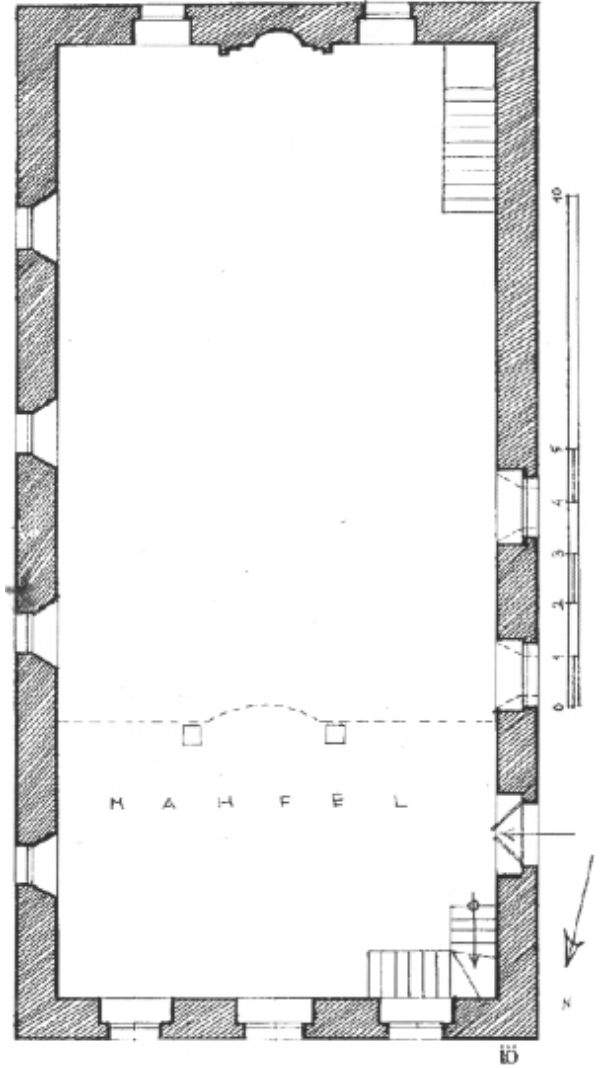
Pencereler; kible yönünde üstte iki küçük; doğuda üstte dört küçük; batıda üstte üç küçük, altta iki büyük ve kuzeyde de üstte üç küçük ve altta üç büyük olmak üzere toplam on yedi tanedir.

Mihrabı; dış ve iç pervazlarda kahverengili, diğer kısımlar beyaz renkli mermerdendir. Mihrab nişinin iki yanında burmalı mermer sütuncuklar bulunmaktadır. Mihrab alındaki mermer kitabede celi sülüsle mihrab âyeti yazılmıştır. Bunun sağ altında latin harfleriyle "Yeni İnşası 5.6.1956" tarihi yazılıdır.

Ahşap minber sade görünüşe sahiptir. Ters koni biçimindeki vaaz kürsüsü, caminin doğu duvarı ortalarında yer almaktadır.

Mahfilin altındaki iki bölme câmekânla kapatılmıştır.

Camisin kuzey batı köşesine bitişik, kesme taşlardan yapılmış silindirik gövdeli minare 1957 yılında inşâ edilmiştir. Bu caminin de küçük bir

(İlhan Özkeçeci'den)

minber-minaresi varken daha sonra yerine söz konusu, minare yapılmıştır.

Süslemesi : Yapıda süsleme görülmemektedir.

Malzeme ve teknik :

Kitabesi : Avlu giriş kapısının üzerindeki mermer kitabede H.1117/M.1705-1706 tarihi, mihrab alındaki mermer kitabede ise celi sülüsle

lsle mihrab âyeti ve H.750/M. 1349-1350 yılı okunmaktadır.

Tarihlendirme : Caminin ilk insasının, kitabelerden anlaşıldığına göre H.750/ M.1349-1350 yılıdır. Ayrıca M.1705-1706 ve 1956 yıl-

larında ciddi onarımlar görmüş, belki de yeniden in edilmiştir.

Kaynakça:

İlhan zkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.84.

Hacı Veled Cami, genel görünüş.

Hacı Veled Cami, kitabe.

Hacı Veled Cami, genel görünüş.

Hacı Veled Cami, giriş.

ESERİN ADI : GÜNGÖRMEZ MİNARELİ MESCİD

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Pir Mehmet Paşa Günhanı (Yenihan).
Kapalı Çarşının güneye açılan kollarından Urgancılar Çarşısı üzerinde (üst katta) bulunur.

Bugünkü durumu : Mescit günümüzde ibadete açıktır.

Tarihi :

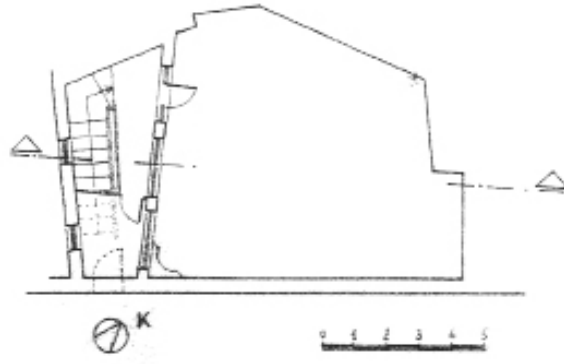
Plan ve mimari özellikleri : Güngörmez Minareli Mescidin harim kısmına (ikinci kata) güney doğudaki bir kapıdan girilerek merdivenlerle çıkılır. Orijinal kürsü, mihrap, minber ve kitabesi bulunmayan bu mescidin altıgen formlu plan özelliği göstermektedir.

Mescidin harimi ve giriş kısmı çarpık bir plana sahiptir. Giriş kısmı son cemaat yeri gibi düşünülmüş dar bir mekândır. Plân itibarıyla düzenli olmayan bir yapıya sahip olan mescidin mihrabı güney-batı köşeye sıkıştırılmış bir formika mobilya parçası şeklindedir. Bu cephe- de yukarı seviyede enine dikdörtgen formlu üç adet pencere vardır.

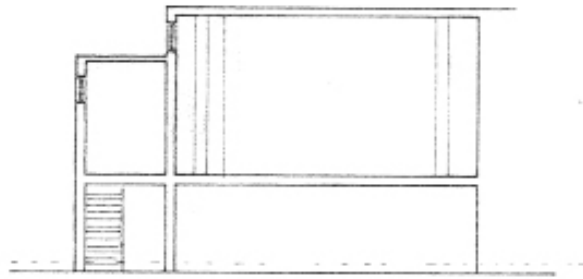
Yakın zamanlarda Kapalı Çarşı'nın geçirdiği restorasyonda burasının da tamir edildiği anlaşılmaktadır. Mescidin üst örtüsü betondur.

Süslemesi: Yapıda süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Duvarlar tamamıyla kesme taş malzemeden yapılmıştır. Mescidin üst örtüsü betondur

Plan (Nazım Şanlı'dan)

Kesit (Nazım Şanlı'dan)

Kitabesi : Yoktur.

Tarihlendirme : İçerisinde yer aldığı kapalı çarşı ile yaklaşık tarihlerde yapılmış olduğu düşünülebilir. Buradan hareketle Mescidin XIV. Yüzyılda yapılmış olması muhtemeldir.

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.26.

İlhan Özkeçeci, **Kayseri Cami Mimarisi- de Minber Minareler**, Kayseri, 1993, s.41-43.

Nazım Şanlı, **Kayseri'deki Mescitler**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1999.

Güngörmez Minareli Mescid, giriş kapısı.

Güngörmez Minareli Mescid, iç mekan.

ESERİN ADI : EMİR SULTAN MESCİDİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesinde, Kale içinde Sivas kapısı ile Boyacı kapısını birbirine bağlayan yol üzerinde, Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Yapı sağlam ve ibadete açık olarak kullanılmaktadır.

Tarihi : 14.yüzyılın sonu 15.yüzyılın başlarına tarihlendirilebilir.

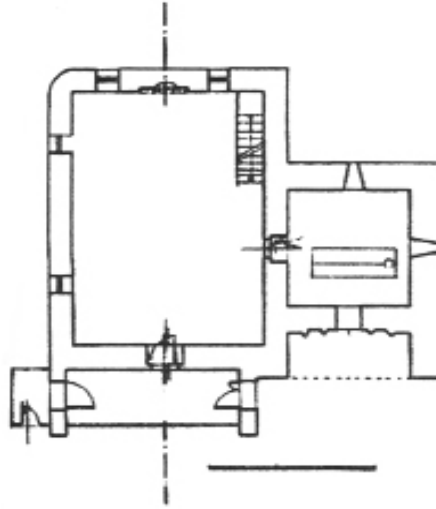
Plan ve mimari özellikleri : Mescit kendi adıyla anılan kümbetin batı duvarıyla bitişik olarak inşa edilmiştir. Kuzey cephe arazinin dolmasından dolayı yol kotunun altında kalmıştır. Mescit, güney-kuzey doğrultuda dikdörtgen plâna sahiptir. Mescidin batı duvarının bir bölümü kümbetin doğu duvarını oluşturur. Mescidin güney duvarı iki pencere ile boşaltılmıştır. Güney cephenin doğu köşesi oval biçimde pahlandırılmıştır. Doğu duvarı ise iki mazgal pencere ile boşaltılmıştır. Mescit ve kümbete kuzey cepheye açılmış olan kapıdan girilmektedir. Mescit ile kümbet arasında yapının batı duvarının kuzeyine kaydırılmış bir hacet penceresi bulunmaktadır. Kümbetin kapısı olmasına rağmen bugün içine bu hacet penceresinden geçilerek ulaşılmaktadır. Giriş kapısının üzerinde demir parmaklıklı bir pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarın doğu tarafında yarım sekizgen nişli bir mihrabiye bulunmaktadır.

Kuzey güney yönde tasarlanan harim mekanı, mihraba paralel iki ahşap sütunun desteklediği, kuzey-güney yönünde uzanan ahşap hatıllarla örtülmüştür. Mescidin mihrabı dikdörtgen biçiminde iki basit silmenin içine alınmış, yarım sekizgen formludur. Mihrabın iki yanına sonradan birer niş açılmıştır. Harimin batısındaki hacet penceresi sonradan kapıya dönüştürülmüştür. Mescit ve kümbetin beden duvarları arasında teknik ve form bakımından farklılıklar vardır. Mescidin beden duvarları kümbetin beden duvarlarından daha ince yapılmıştır.

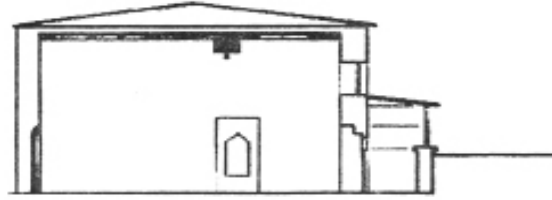
Süslemesi : Mescitte herhangi bir süsleme unsuru yoktur.

Malzeme ve teknik : Kapı ve pencere sövelerinde yonu taş, diğer bölümlerde ise moloz taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Eserin kitabesi yoktur.

Plan (Nazım Şanlı'dan)

Kesit (Nazım Şanlı'dan)

Tarihlendirme : Mescit ve kümbetin kim için kim tarafından hangi tarihte yapılmış olduğunu gösteren bir yazıt yoktur. Eser adını aldığı kişinin yaşadığı dönem dikkate alınarak 14.yüzyılın sonları 15.yüzyılın başlarında yapılmış olmalıdır.

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.60.

Nazım Şanlı, **Kayseri'deki Mescitler**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1999.

Emir Sultan Mescidi, genel görünüş.

Emir Sultan Mescidi, giriş kapısı.

Emir Sultan Mescidi bitiřiřindeki türbe.

ESERİN ADI : ŞEYH CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Ağustos 2006

Yeri : Kayseri ili, merkez, Melikgazi ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri sokak, no: 24' te bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : İbadate açıktır.

Tarihi : (1466)

Plan ve mimari özellikleri : Türbe ile bitişik olarak inşa edilen Şeyh Camisi yakınındaki çeşme ile birlikte kompleks oluşturmaktadır.

Mutasavvıf Şeyh İbrahim Tennuri adına izafe edilen yapı inşaaından günümüze kadar bir çok tamir geçirmiştir. Bu tamirler arasında H.1231/M.1815 yılı ve Mir Liva (Kayseri Sancak Beyi) tarafından yaptırılan H.1309/M.1891 yılındaki onarımlar bilinmektedir. Bu son tâmiratla ilgili olarak giriş kapısı üzerindeki mermer kitabe de şunlar yazılıdır:

“Oldu bu cami çeşme ile güzîn

Sebebin eyleye mesrur Huda

Geldi üçlerdedî tarihi tamam

Neyyir-i termime sebep Mir Liva” “1309”

Cami; 1958 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne, son olarak ta 1972 yılında hayırseverler tarafından tamir edilmiştir.

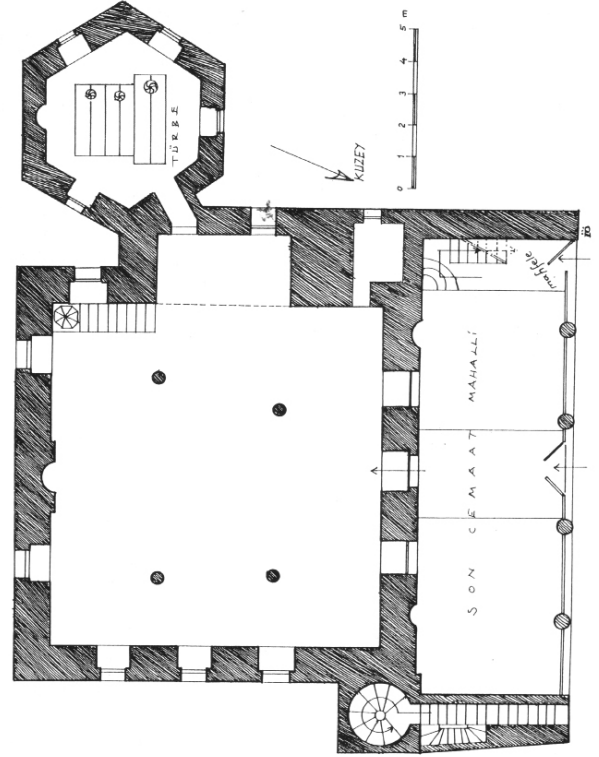
Cami; kare plânda yapılmıştır. Duvarlar kısmen moloz, kısmen kesme taşlardanır. Batısında türbeye geçişi de sağlayan bir eyvan vardır. Caminin kuzeyinde ise enine genişlemiş bir son cemaat mahalli bulunmaktadır.

Camisin iç mekânını; dört adet ahşap sütun üzerine köşeli ahşap hatıllara ve yan duvarlara oturan düz toprak damlıdır. Dam bir metre kadar kalınlıkta toprakla örtülmüş iken üzerine sonradan kiremit çatı yapılmıştır.

Kesme taşlardan işlenmiş mihrabın silmeli pervazı oldukça sade bir şekilde üç yanı çerçevelemektedir.

Mihrab nişi beş köşelidir ve mukarnasları da beş sıralı olarak yükselir. Bunun üzerinde az basık bir sivri kemer, kabartma olarak işlenmiştir. İki yanda yuvarlak, kabartma birer rozet yer alır.

Mihrabın iki kenarında gömme sütuncuklar vardır.

(İlhan Özkeçeciler)

Mihrabın üzerinde; **El-Hayyü, El-Kayyûmü, El-Vâcidü, El-Mâcidü, El-vâhidü, El-Ahadü** kelimeleri dörder kere tekrar edilerek yazılmıştır. Bu yazıların üzeri yaldızla boyanmıştır.

Mihrabın sağ ve solunda; altta birer büyük pencere, üstte; biri mihrab üzerinde olmak üzere üç adet pencere vardır. Kuzeydeki giriş kapısının iki yanında; altta birer büyük pencere bulunuyorken; doğu duvarındaki üç büyük pencere de üst kısımda yer almaktadır. Fakat bunlar aynı seviyede değildir. Camisi batı cephesinde; bir türbe eyvanı içerisinde, diğeri de, daha kuzeyde ve şimdi kapalı olmak üzere iki penceresi daha vardır.

Minberi ahşaptan yapılmıştır.

Son cemaat mahallinin yan duvarları uzatılmış ve arası ortadaki dört sütuna bağlı kemerlerle birleştirilmiştir. Kemer açıklıkları câmekânla kapatılmıştır.

Son cemaat mahallinin iki yanında küçük birer mihrâbiye vardır. Batı duvarına bitişik merdivenle mahfele çıkılmaktadır.

Son cemaat mahallinden harime basık kemerli mermer ve bazalt taşla yapılmış kapı ile harime girilmektedir. Basık kemer üzerinde yine mermerden iki parça halindeki kitabe üzerinde dikdörtgen şeklinde ki kitabede 1309 tarihli tamir kitabesi yer alır.

Caminin kuzey doğu köşesinde gri renkli kesme taştan yapılmış minaresi vardır. Bu minarenin şerefeye kadar gövdesi sekizgendir. Şerefeye altı silindirik, üstü de onaltıgendir.

Süslemesi : Yapıda süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Camisin iç mekânını; dört adet ahşap sütun üzerine köşeli ahşap hatıllara ve yan duvarlara basan ahşap direkler örtmektedir. Dam bir metre kadar kalınlıkta toprakla örtülmüş olup üzerine sonradan kiremit çatı yapılmıştır.

Cami ve minaresi gri renkli kesme taştan yapılmıştır.

Kitabesi : Yukarıda ifade edilen giriş kapısı üzerindeki mermer kitabesi dışında kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme : Camisin banisi ve inşâ tarihi hakkında değişik görüşler vardır. Ali Rıza KARABULUT'a göre; H.871 (M.1466) yılında bizzat **Şeyh İbrahim Tennûrî** tarafından yaptırılmıştır. Mehmet ÇAYIRDAG ise; o'nun vefatından sonra H.984 (M.1576) yılında vefat eden evlâdından Şeyh Abdürrahim Efendi'nin yaptırdığını yazmaktadır

Kaynakça:

Ali Rıza Karabulut-Ramazan Yıldız, **Gülzar-ı Manevi ve İbrahim Tennuri**, Ankara, 1978, s. 19.

Kazım Yedekçioğlu, **Kayseri Ağzı II, Sözcükler**, s. 544.

Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Kitabelelerinden XV ve XVI. Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları, **Vakıflar Dergisi**, Cilt:XIII, Ankara, 1981, s. 546.

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.184-186.

Şeyh Cami, dış görünüş.

Şeyh Cami, genel görünüş.

Şeyh Cami, giriş kapısı.

Şeyh Cami, giriş kapısı.

Şeyh Cami, giriş cephesi.

Şeyh Cami, minber ve mihrap

ESERİN ADI : FATİH CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri iç kalesinde, kuzey duvarın batısında bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Yapı sağlam ve ibadete açıktır.

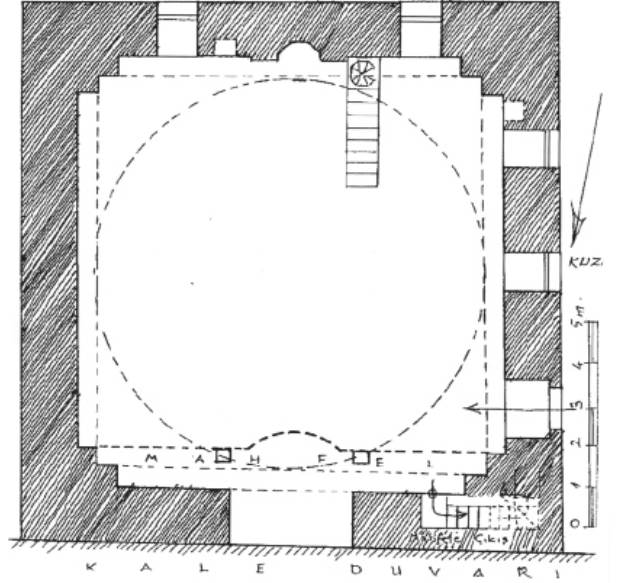
Tarihi : Yapının kesin inşa tarihi belli değildir. Ancak şehrin Osmanlılarca fethinden sonra Fatih zamanında inşa edilmiş olduğu ileri sürülmektedir.

Plan ve mimari özellikleri : Kare planlı ve üzeri tek kubbeyle örtülü olan cami 12.50 x 12.80 m. ölçülerindedir. Caminin güney batısında yüksek bir bahçe duvarı ve kemerli bir kapıdan avluya girildiği, yine aynı bölümde bir minber minare ile çeşmenin bulunduğu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

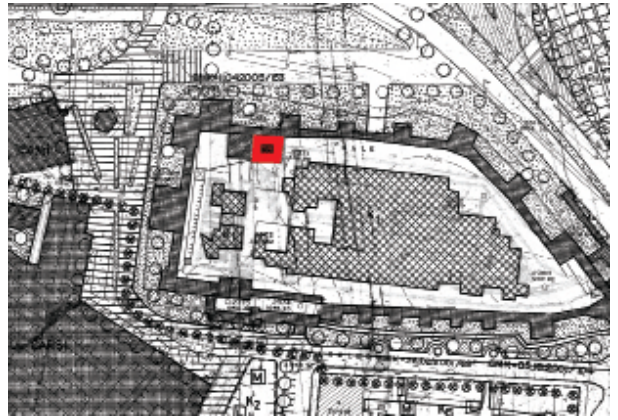
Harime girişi sağlayan kapı batı cephenin sur duvarlarına yakın köşesinde yer almaktadır. Sivri kemer içine yerleştirilen kapı basık kemerli olup, eşiği normal zeminin biraz altındadır. Sivri kemerin üzerinde boş bir kitabe panosu bulunmaktadır. Batı cephesi üzerinde belirli aralıklarla yerleştirilmiş sivri kemerli alınlıklara sahip dikdörtgen söveli iki pencere ve bunların üzerindeki üç pencere içeriği aydınlatır. Güney cephesi de yine aynı şekilde bir düzenlemeye sahiptir. Altta sivri kemer alınlıklı iki dikdörtgen pencere, üstte ise yine sivri kemerli ve ortadaki yanlardakinden biraz daha yukarıda tutulmuş üç pencere bulunur. Doğu cephesi sağır tutulmuş olup, son onarımlar sırasında bu cephesi tamamen yenilenmiştir. Caminin kuzey cephesi surlara bitişiktir.

Kare planlı harimin üzeri kasnak olmadan doğrudan beden duvarlarına oturan bir kubbeyle kapatılmıştır. Kubbeye geçiş elemanı olarak, pandantif kullanılmıştır. Kubbe zerinde üzenği seviyesine yakın yerde sekiz tane, yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Pencere kemerleri tuğladan örülmüştür. Kubbenin ağırlığı yan yüzlere yerleştirilen sivri kemerlerle hafifletilmiştir.

Kuzey duvarın altında mahfele çıkış kapısı ve küçük bir niş yer almaktadır. Yine doğu duvarında da dikdörtgen planlı nişler bulunmak-

(İlhan Özkeçeci'den)

tadır. Güney duvarı ortasında dikdörtgen biçimli mihrap ile iki yanda birer pencere yer almaktadır. Mihrap beden duvarından içe doğru taşırılmıştır. Alçı sıvalı ve altı sıra mukarnaslı kavsaraya sahip mihrap nişinin etrafını üç silmeden oluşan bir kuşak çevreler. Minber ahşap malzemeden yapılmış olup orijinal değildir.

Süslemesi : Yapıda döneminde kalmış orijinal süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Tamamen yonu taşından yapılmıştır.

Kitabesi : Eserin kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : Caminin ne zaman inşa edildiği kesin olarak belli değildir. Ancak, Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlığı sırasında Gedik Ahmet Paşa'nın nezaretinde 15.yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği bilinmektedir. Kale içinde Selçuklular zamanında da bir mescit olduğu bilinmektedir. Fatih Camisinin 1778 ve 1886 tarihlerinde onarım geçirdiği arşiv ka-

yıtlarından öğrenilmektedir.

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997,

Albert Gabriel, **Manuments Turec D'Anatolia**, Paris, 19311.

Mehmet Çayırdağ, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001.

Fatih Cami, dış görünüş.

Fatih Cami, giriş kapısı.

Fatih Cami, harim.

ESERİN ADI : YEŞİLYURT MELİK ARSLAN CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Yeşilyurt Mahallesinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Yapı sağlam ve ibadete açık olarak kullanılmaktadır.

Tarihi : 1454 yılında inşa edilmiş olduğu ileri sürülmektedir.

Plan ve mimari özellikleri : Melik Arslan Camisi tek mekanlı üzeri kubbeyle örtülü bir plân şemasına sahiptir. Caminin kuzeyinde orijinal olmayan betonarme örtülü bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Güney cephesinde ise mektep olarak kullanıldığı belirtilen bir müstemilat mekanı bulunmaktadır. Yapının beden duvarı güney cepheden üç payandayla desteklenmiştir. Cami oldukça kalın tutulmuş beden duvarlarına sahiptir. Kare mekanın üzeri tromplarla geçilen ve sekizgen kasnak üzerine oturan kubbeyle kapatılmıştır. Kubbe dıştan belirli yönlerde yüksek kabartmalı olarak düzenlenmiş silmaye le nervürlü olarak yapılmıştır. Kasnak üzerine açılmış dört büyük pencere gözlenir. Caminin güney ve kuzey duvarına ikişer pencere açılmıştır. Doğu ve batı duvarında da altı-üstlü düzenlenmiş ikişer pencere bulunur. Camiye kuzey duvarın ortasına açılan basık kemerli sade kapıdan girilmektedir. Ceviz ağacından yapılan ahşap kapı orijinal olup, ahşap parça-

larla oluşturulmuş geometrik düzenlemelidir ve metal kapı tokmakları özgündür. Caminin mihrabı yarım daire niş şeklinde düzenlenmiş olup mukarnaslı kavsarası yoktur. Taştan yapılan minberi orijinal olup, altta küçük nişçiklerle ve baklava dilimi biçiminde bezemeleri vardır. Harimin kuzeyinde ahşap direklerle taşınan kadınlar mahfili bulunur. Caminin kuzeybatı köşedeki minaresi çokgen gövdeli ve tek şerefeli olup kesme taş malzemeyle yapılmıştır.

Süslemesi : Caminin ceviz ağacından yapılmış kapısı ve taştan yapılan mermerindeki düzenlemeler dışında süslemesi yoktur.

Malzeme ve teknik : Caminin beden duvarlarında ve harimi örten kubbede tümüyle düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Yapının kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : M.Çayırdağ Dulkadiroğullarından bir bey olan 1465 yılında öldürülen Melik Arslan tarafından yaptırılmış olduğunu ileri sürer. Yapıyla ilgili kitabe yoktur, vakfiye kaydına da rastlanmamıştır.

Kaynakça:

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Kitabelerinden 15. ve 16.Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları”, **Vakıflar Dergisi**, S.13, Ankara 1981, s.531-581.

Yeşilyurt (Muncusun), genel görünüş.

Melik Arslan Cami, genel görünüş.

Melik Arslan Cami, üst örtü.

Melik Arslan Cami, cephe görünüşü.

Melik Arslan Cami, mihrap.

Melik Arslan Cami, harim girişi.

Melik Arslan Cami, harim.

İmelik Arslan Cami, harim.

Melik Arslan Cami, mahfil.

ESERİN ADI : İSA KÜMBET CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Ekim 2006

Yeri : Kayseri şehir merkezinde, Tahirağa Mahallesi, Göllüçeşme Sokak, Karamncı İlkokulu güneyinde bulunmaktadır

Bugünkü durumu : Cami; günümüzde ibadete kapalıdır.

Tarihi : H. 972 / M.1564

Plan ve mimari özellikleri : Kayseri'deki XVI.yy Osmanlı devri eserlerinden sade bir yapı olan Camisinin bir diğer ismi de Salıbahçe camisidir.

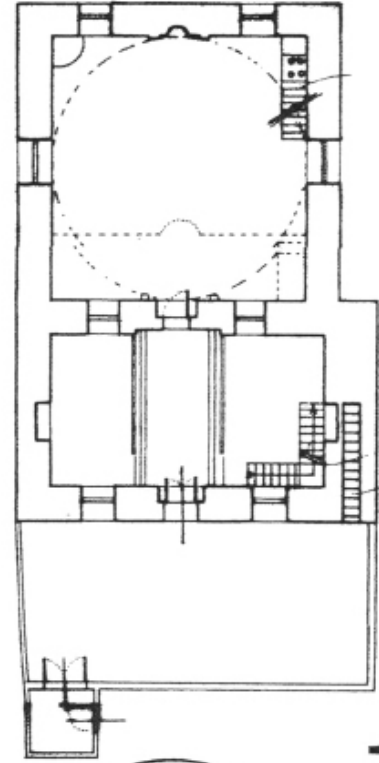
Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mescidin harimi kare planlı, ve kubbelidir. Son cemaat mahalli caminin kuzeyinde; ahşap örtülü ve dikdörtgen planlıdır.

Kubbe duvarlara pandandiflerle oturmaktadır ve kasnaklıdır. Mihrap kısmı köşeli olup dört sıra basit mukarnalıdır. Etrafı silmelerle çerçevelenmiştir. İki yanda iki pencere bulunmaktadır.

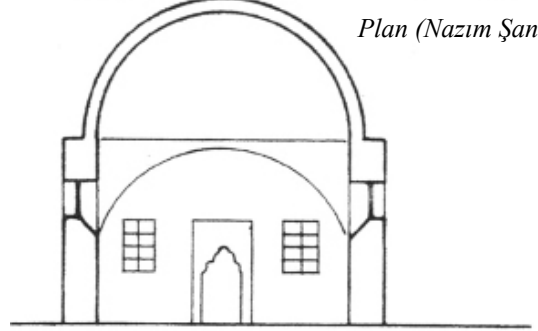
Mescidin yan duvarlarında birer, son cemaat mahalline açılan giriş kapısı yanında iki pencere bulunmaktadır. Mihrap yanında ve yan duvarlardaki pencereler sonradan açılmış veya genişletilmiştir. Giriş kapısı düz lentolu olup söveler gerisinden ve kitabe üstünden yan duvarlara göre 10 cm kadar derinleştirilerek çerçevelenmiştir. Son cemaat mahalli Kayseri'de bu devirde görülen üzeri ahşap örtülü önu açık tiptedir. Fakat sonradan yapılan onarımlarla değişikliğe uğratılarak girişte bulunan ve önde tavanı taşıyan iki ahşap direk kaldırılmış, açık olan ön taraf kapatılmıştır. Buraya kadınlar için bir orta kat ilave edilmiş, asıl namaz mahalli ile irtibatlandırmak üzere yukarıdan iki pencere açılmıştır. Son cemaat mahallinin iki yan duvarında iki adet geniş niş bulunmaktadır. Ezan okunmak için mescidin üzerine dışardan, batı duvarı arasından pencere gibi bir girişle ve taş basamaklarla çıkılmakta iken bu çıkış ağzı pencere gibi bırakılarak dama çıkış girişi son cemaat mahalli içine alınmıştır.

Süslemesi : Yoktur.

Malzeme ve teknik : Kalınlığı 120 cm. yi

Plan (Nazım Şanlı'dan)

Kesit (Nazım Şanlı'dan)

bulan duvarlarda kesme taş, pencere kenarlarında ince yonu taş kullanılmıştır.

Kitabesi : Mescidin kapısı üzerinde bulunan 30x85 cm ebadında mermer tek satır Arapça kitabenin tercümesi şu şekildedir; “Bu mübarek mescidi, Hacı Sinan oğlu, Hacı İsa dokuz yüz yetmiş iki senesinde bina etti” yazılıdır.

Hacı İsa'nın, Kayseri'de Bezirci Oğulların-

dan olduğu ve bu sülalenin elinde bir vakfiyesinin bulunduğu söylenmektedir.

Tarihlendirme : İsa Kümbet Camisi H. 962 M. 1564 yılında Hacı Sinanoğlu Hacı İsa tarafından yaptırılmıştır.

Kaynakça:

A. Nazif Efendi, **Mir'at-Kayseriyye, (Kayseri Tarihi)** Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri, 1987.

Yusuf Akyurt, **Türk Asar-ı Atıkası Binalarına Aid Tarihi Mecmua, Yalnız Osmanlılar Devri, İncesu, Kayseriye, Divriği, Sivas Şehirleri**, Kısım : 3, Cild.: 6, Ankara, 1946/747, s. 31.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Kitabelelerinden XV. Ve XVI. Yüz yıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XIII, Ankara, 1981

Muhammet, KARATAŞ, **XVIII. Yy. İkinci Yarısından Kayseri**, Doktora Tezi, Kayseri 1997.

İlhan, Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Camisi ve Mescidleri**, Kayseri 1997.

Ali Yeğen, **Kayseri’de Tarihi Eserler**, Kayseri, 1993.

Halit Erkiletlioğlu; **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri, 1996.

Nazım Şanlı, **Kayseri’deki Mescitler**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1999.

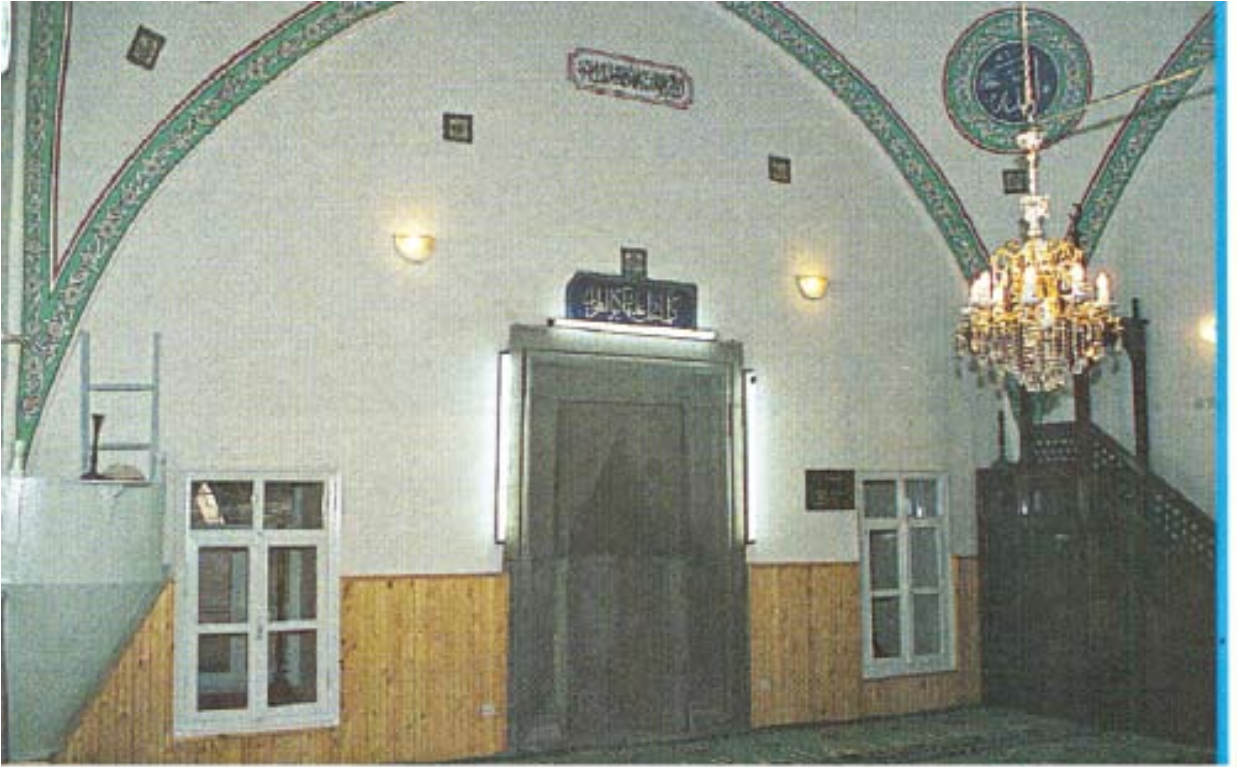
İsa Kümbet Cami, genel görünüş.

İsa Kümbet Cami, kitabe.

İsa Kümbet Cami, dış cephe.

İsa Kümbet Cami, harim (İlhan Özkeçeci'den).

İsa Kümbet Cami, giriş kapısı.

ESERİN ADI : PEYNİRLİ CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Emirağa Mahallesi, Miralay Nazım Bey Caddesi üzerinde, Uygur Sokağı'nın köşesinde yer almaktadır.

Bugünkü durumu : Kısmen sağlam ve ibadete açıktır.

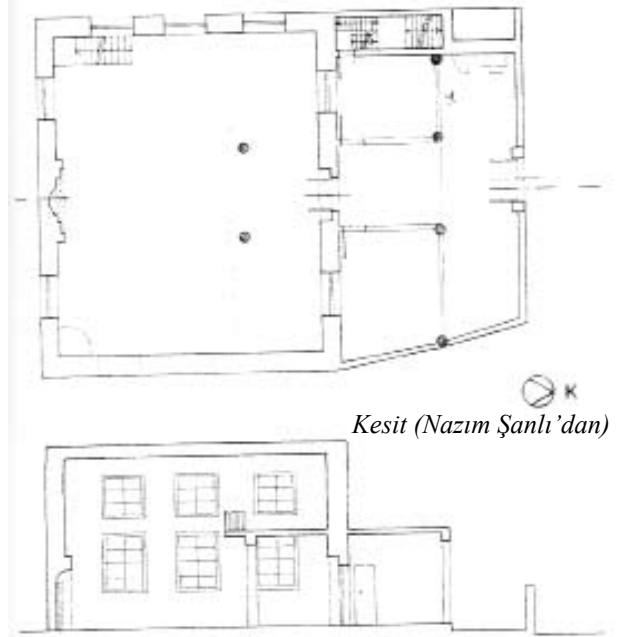
Tarihi : İlk inşası 1533, son tamirâtı ise 1956 yılıdır.

Plan ve mimari özellikleri : Dikdörtgen boyutlarda bir eser olan caminin kuzeyinde bir avlu bulunmaktadır. Avlunun güneyinde de dairesel sütunlara atılmış yuvarlak kemerli üç gözlü bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinin çatısı ibadet mekanının çatısından daha alçak yapılmıştır. Yaklaşık olarak 8.60x10.74m. ölçülerindeki ibadet mekanı kuzey taraftaki iki betonarme destek ve duvarların taşıdığı bir betonarme üst örtüye sahiptir. Caminin düzgün kesme taştan yapılan duvarları pencerelerle boşaltılmıştır. Batı cephede altı üstlü toplam altı, güney cephede dört pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu cephede ise tavana yakın bölümde iki pencere bulunurken, kuzey cephede iki pencere açıklığı dikkati çeker. Eserin mihrap ve minberi yakın tarihlerde yenilenmiştir. Caminin son cemaat yerini doğu ve batıdan sınırlayan duvarların ibadet mekanının duvarlarıyla birleştiği noktada görülen dilatasyon izlerine bakılırsa bu kısım yapıya daha sonradan eklenmiş gibidir. Avlunun batı cephesinin kuzeyine inşa edilen çeşme aynı zamanda minber minareye de kaide işlevi görmektedir. Minber minare demirden yapılmıştır.

Süslemesi : Camide kayda değer bezeme yoktur.

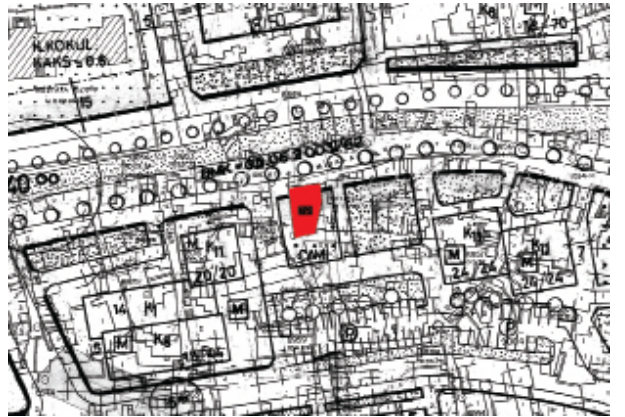
Malzeme ve teknik : Düzgün kesme taşla inşa edilmiştir.

Kitabesi : Eserin orijinal kitabesi yoktur.

Kesit (Nazım Şanlı'dan)

Plan (Nazım Şanlı'dan)

Tarihlendirme : Eserle ilgili tarihi kaynaklarda belge ve bilgiye rastlanmamıştır. Giriş kapısı üzerinde latin harfleriyle yazılan kitabeden caminin ilk inşasının H.940/M.1533, yeniden inşasının ise 1956 yılında olduğu yazılıdır. Bu yenileme esnasında orijinal düzenlemeye ne kadar sadık kalındığı da bilinmemektedir.

Kaynakça:

Nazım Şanlı, **Kayseri'deki Mescitler**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1999.

Peynirli Cami, genel görünüş.

Peynirli Cami, mihrap ve minber (İlhan Özkeçeci'den).

ESERİN ADI : BARSAMA CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

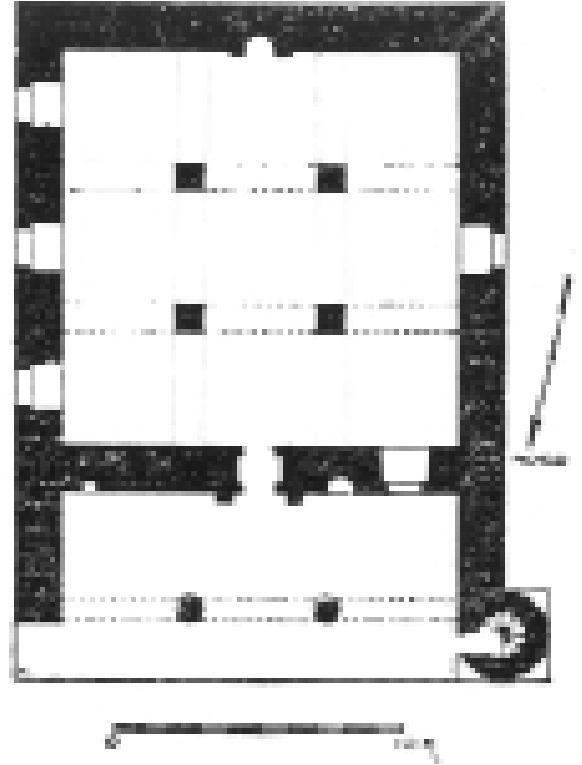
Yeri : Kayseri ili, Kocasinan ilçesi, Barsama (Çavuşağa) Köyü yakınında bulunmaktadır. Kayseri, Malatya, Sivas yolunun 22.km.de yolun 200 m. batısındadır.

Bugünkü durumu : Oldukça harap durumdadır, kullanılmamaktadır. Şerefeye kadar ayakta olan sekizgen gövdeli minaresi de yıkılmak üzeredir. Birkaç yöndeki duvar dışında hiçbir bakiye kalmamıştır. Üst örtü tamamen yıkılmıştır.

Tarihi : H.974/M.1567 yılında inşa ettirilmiştir.

Plan ve mimari özellikleri : Bugün tamamı yıkılmış ve neredeyse plânı çıkarılamayacak durumda harap olan caminin 1930'lu yıllarda Albert Gabriel tarafından çizilmiş plânı vardır. Bu plâna göre cami kare mekanlı bir harim bölümü ile kuzey cephede bulunan üç gözlü son cemaat yerinden oluşmaktadır. Harim mekanı, ikişer sıra halinde toplam dört yağma ayağa doğu batı doğrultusunda atılmış sivri kemerlerle mihraba paralel üç sahna ayrılmıştır. Üst örtüsünün güney-kuzey doğrultuda atılmış ahşap kirişler üzerine düz toprak dam olduğu varsayılabilir. İbadet mekanının güney cephesinde herhangi bir pencere açıklığı bulunmazken doğu cephede üç, batı ve kuzey cephelerde birer pencere bulunmaktadır. Yapının dairesel nişli mihrabı duvarlardan çıkıntı yapmaktadır.

Kuzey cephedeki son cemaat yeri, iki sütuna doğu-batı doğrultuda atılan kemerlerle üç gözlü olarak tasarlanmıştır. Bu cephedeki taçkapı duvardan taşırılmıştır. Albert Gabriel'in yayınlamış olduğu fotoğraftan taçkapının kavsarasız olduğu, basık kapı kemerinin siyah-beyaz taşların dönüşümlü kullanımıyla örülmüş olduğu görülmektedir. Son cemaat yerinin doğu ve batı cepheleri beden duvarlarının devam ettirilmesiyle kapatılmıştır. Son cemaat yerinin de üst örtüsünün düz toprak dam olduğu kabul edilebilir. Caminin kuzeybatı köşesinde sekizgen gövdeli minare bulunmaktadır. Bu minarenin tek şerefesi kısmen ayaktadır. Girişi kapısı üze-

(Albert Gabriel'den)

rinde yer alan ancak bugün Kayseri Arkeoloji Müzesinde olan kitabesi H.974/M.1567 tarihini taşımaktadır.

Süslemesi : Yapı tamamıyla harap olduğundan nasıl bir süslemesi olduğu hakkında bilgi yoktur.

Malzeme ve teknik : Yapının beden duvarlarında moloz taş kullanılıp, kesme taşla kaplanmış.

Kitabesi : Müzedeki kitabesi H.974/M.1567 tarihlidir. Kitabeden yapının Sultan Süleyman oğlu Sultan Selim Han zamanında merhum Musa Paşa'nın kızı, Memiş Beğin zevcesi Mahu Peyker Hatice Hatun tarafından yaptırılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Tarihlendirme : H.974/M.1567 tarihlidir.

Kaynakça:

Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları** (Çev:A.A.Tütenk), Kayseri 1954, s.106,

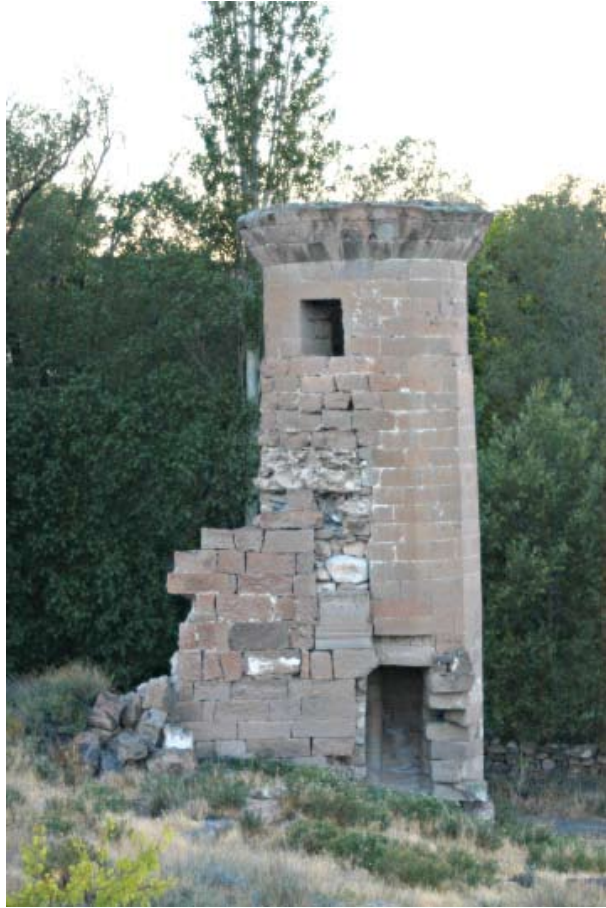
Mehmet Çayırdağ, Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI.Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları", **Vakıflar Dergisi**, S.13 (1981), s.554.

Barsama Cami, genel görünüş.

Barsama Cami, minare girişı.

Barsama Cami, minare kalıntısı.

ESERİN ADI : KURŞUNLU (AHMET PAŞA) CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri ili, Kocasinan ilçesinde, kent merkezinde Cumhuriyet Meydanının batısında Mimar Sinan Parkı içinde bulunmaktadır.

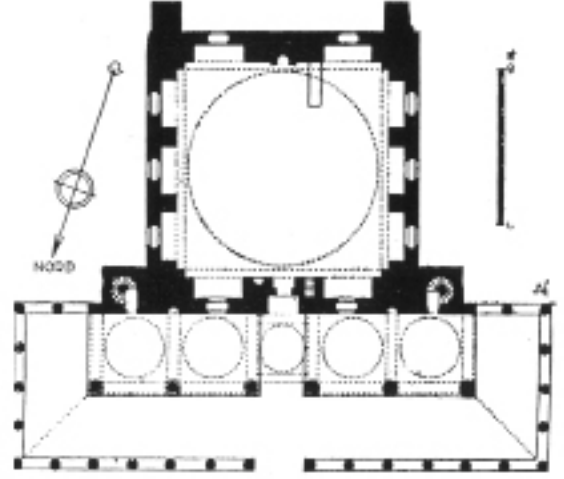
Bugünkü durumu : Sağlam ve ibadete açıktır.

Tarihi : H.981/M.1573

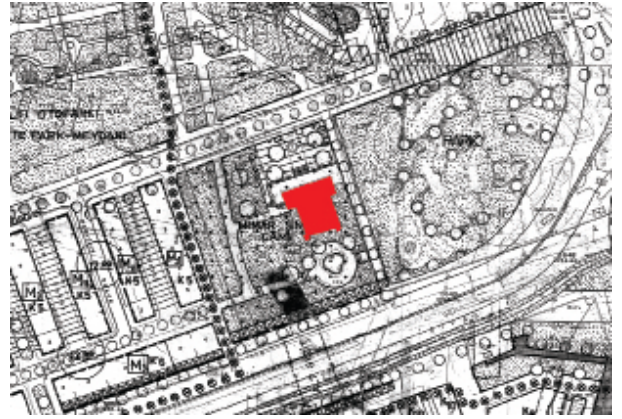
Plan ve mimari özellikleri : Halk arasında Kurşunlu Cami diye bilinen ve Mimar Sinan'ın Kayseri'de günümüze ulaşabilmiş tek eseri olan cami, üzeri kubbeyle örtülü tek mekanlı harim ve kuzey cephedeki çift son cemaat yerinden oluşmaktadır. Aslında cami, Hacı Ahmet Paşa'nın imaret, han, mektep ve hamamdan oluşan külliyesinin günümüze ulaşmış tek yapısıdır. Tek mekanı örten kubbe köşelerdeki ayaklara oturmaktadır ve kubbeye pandantiflerle geçilmektedir. Kuzey batı köşede tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Caminin avlu duvarları sonradan yapılmıştır.

Caminin son cemaat yeri, tıpkı Sinan yapılarından Üsküdar Mihrimah, Atik Valide ve Eminönü Rüstem Paşa camilerinde olduğu çift revaklıdır. Son cemaat yerinin güneydeki bölümü altı mermer sütuna ve caminin kuzey duvarına atılmış sivri kemerlerin taşıdığı pandantiflerle geçilmiş beş kubbeyle örtülmüştür. Giriş eksenindeki kubbe diğer kubbelerden daha küçük yapılmıştır. Son cemaat yerinin bu bölümünün yanları açıktır. Son cemaat yerinin güneydeki bölümü ikinci son cemaat yeriyle U biçiminde kuşatılmıştır. 24 sütuna atılan sivri kemerlerle oluşturulan bu revak sundurma biçimli bir kırma çatıyla örtülmüştür. Caminin kuzey duvarının dış yüzünde doğu ve batıda olmak üzere birer tane mihrabiye yer almaktadır. Caminin mermerden yapılan taçkapısı beş sıra mukarnaslı bir kavsaraya sahiptir.

Harim mekanında kubbeyi taşıyan askı kemerlerinin genişliği içinde doğu ve batı cephe- lere ikişer ayak yerleştirilip, sivri kemerlerle birbirine bağlanarak kible hariç üç cephede iç mekanı dolaşan bir galeri meydana getirilmiş-

(Albert Gabriel'den)

tir. Bu galerileri desteklemek için taçkapının arka yüzü iki payanda gibi içeri taşırılmıştır. Caminin beden duvarlarında alt bölümlerde güney ve kuzeyde ikişer, doğu ve batıda üçer pencere bulunmaktadır. Bu pencereler dikdörtgen formlu ve sivri kemer alınıklıdır. Güney cephede duvarın üst bölümünde altı pencere daha bulunmaktadır. Aynı düzenleme doğu, batı ve kuzey duvarlarda da görülmektedir. Üst pencerelerin tümü vitraylıdır. Caminin mihrap ve minberi mermerden olup, sadedirler. Avlusunda sekiz sütuna atılmış sivri kemerlerin taşıdığı kubbeli bir şadırvanı vardır.

Caminin 1702, 1706, 1709 ve 1730 yılında onarımlar geçirdiğini mahkeme kayıtlarından öğrenebilmekteyiz. Alınan kurşunlara bakılırsa onarımlar daha çok üst örtüde olmuştur. Cami, 1991 yılında da esaslı bir onarım görmüştür.

Süslemesi : Yapının kubbelerinde kalem işi bezemeler, sütun başlıkları, taçkapısında taş süslemeler yer alır.

Malzeme ve teknik : Beden duvarları ve minarede düzgün kesme taş, taçkapı, mihrap,

minber ve sütunlarda mermer malzeme kullanılmıştır.

Kitabesi : Yapının kitabesi vardır. Yapının kitabesinden bir yazım hatası dolayısıyla ebce hesabına göre H.994/M.1586 yılı çıkmaktadır.

Tarihlendirme : Yapının kitabesi 1586 tarihini taşımaktadır. Fakat Ahmet Paşa'ya II.Selim tarafından verilen temliknamede bu caminin 16 Rebiülahir 981/M.15 Ağustos 1573 tarihli olduğu belirtilmektedir. Paşa'nın vakfiyesinin de 1581 tarihli olduğu dikkate alındığında temliknamede bahsedilen tarihin yani 1573 yılının daha uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça:

Mehmet Çayırdağ, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri 2001, s.294-298.

Aptullah Kuran, **Mimar Sinan**, İstanbul 1986, s.278.

Albert Gabriel, **Monuments Turcs D'Anatolie** c.I, Paris 1931, s.56-57.

Gülru Necipoğlu **The Age of Sinan Architectural Culture in the Ottoman Empire**, London 2005, s.452-453.

Mehmet Karagöz, **XVIII.Asır Başlarında**

Kayseri, Kayseri 1993, s.76-99. (Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi).

Kurşunlu Cami, genel görünüş.

Kurşunlu Cami, son cemaat mahalli.

Kurşunlu Cami, kubbe.

Kurşunlu Cami, mahfile çıkış.

Kurşunlu Cami, mihrap.

Kurşunlu Cami, şadırvan.

ESERİN ADI : CINCIKLI (ÇİĞDELİ) CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri şehir merkezinde Cumhuriyet Mahallesi Tennuri sokakta Sivas Kapısı tarafında yer almaktadır. Halk arasında “Çiğdeli” camisi diye bilinmektedir.

Bugünkü durumu : Camisi bugün ibadete açık bir durumdadır.

Tarihi : H. 1075 / M.(1664-65)

Plan ve mimari özellikleri : Cıncıklı Camisi kare planlıdır. Kesme taştan yapılmıştır. Mihrab sağ ve solunda kibleye dikey üç adet kemeri taşıyan dört sütun üst örtüyü taşımaktadır.

Son cemaat mahalini kuzeyden altı taş sütun üzerinde beş adet yuvarlak kemer çerçevelemektedir. Batı yönü duvarla kapatılmıştır, doğusunda ise iki sütuna bağlı kemer açıklığı ve cami duvarı ile kemer arasında minber minaresi yer almaktadır. Kemerlerin kilit taşları açık kahve renkli taşlarla kabartma süslemeli olarak yapılmıştır.

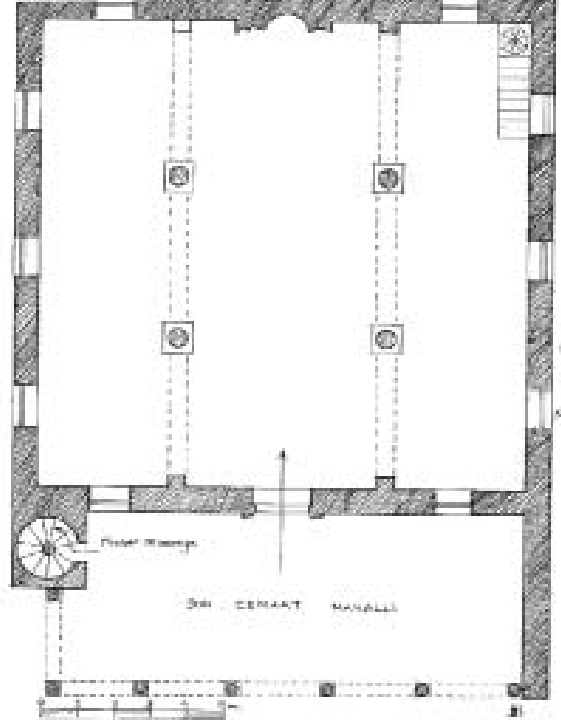
Camisinin çatısını geçerek yükselen bu kare planlı kaidenin içindeki otuz dört basamaklı taş merdivenle minber-minareye çıkılır. Bu minare kesme taştan ve dört sütun üzerine inşa edilmiştir.

Minarenin kaidesinin yüksekliğinin 1985 yılından önce, daha az olduğu ve kadınlar mahfiline minarenin döner merdiveni ile çıkıldığı belirtilmektedir.

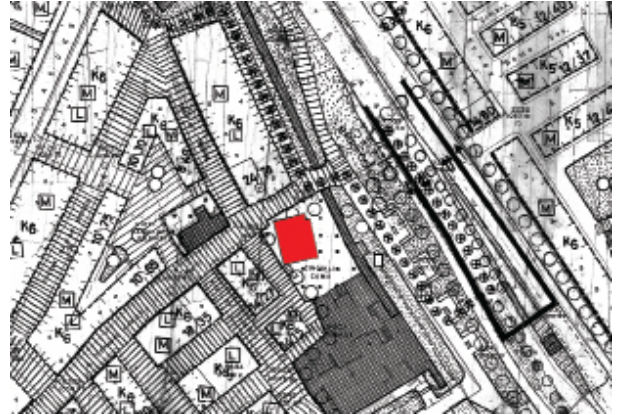
Minare, dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri kare formdadır. Sütun başlıkları yarım kesme baklava dilimlidir. Başka örneklerde görülmeyen biçimde sütunlar, üst örtü hizasından da dışarı taşırılmıştır.

Kemer:”U” biçiminde olup diğer minarelerden farklı tarzdadır.Minare çatısı dışı doğru çıkıntılıdır.

Petek; Çatı üzerinde kare kaide köşelerde yuvarlatılarak,üzerine sekizgen bilezik yerleştirilmiştir.

(İlhan Özkeçeciler)

Külah; Bileziğin üzeri de sekizgen piramidal bir külah ile örtülmüştür.Külahın alt kısmı daha yayvandır.

Alem; Demirden yapılmış alem daha sonraki bir dönemde eklenmiştir.

Minarenin diğer minarelerden farkı silindirik minarelerde olduğu gibi bir merdiven sisteminin benimsenmiş olmasıdır.

Caminin harim kısmında, yuvarlak kemerler ortada sütunlara, Kuzey ve güney duvarında ise hafifçe çıkıntılı ayaklarla birlikte duvarlara istinat eder. Sütun başlıkları üstte kare formlu aşağıda ise yuvarlak forma intikal eder. Karenin dört köşesinde birer püskül görülür ve başlığın yuvarlak gövdesi oluklarla süslüdür. Sütunların yüzeyi beyaz çimento ile sıvandığı için nasıl

bir malzeme kullanıldığı pek anlaşılmamaktadır. Camii doğu batı cephelerinde üçer pencere, Kuzey ve güneyde ikişer, mihrab yönünde üstte bir oval, yanlarda da küçük dikdörtgen pence-relerle aydınlanır.

Mihrabı kesme taştan yapılmıştır. Kemer i yuvarlak olup mihrab nişi yukarıdan aşağıya; önce taramalı yuvarlak ve küçük oygulu Sekiz parça, ondan sonra da altı dilime ayrılır. Kenar-daki sütuncuklarda dikey silmeli ve başlıkla-rında yaprak motifi işlemelidir. İki kenardada (sütun başlıkları hizasında) Sekiz yapraklı ka-bartma çiçek vardır. Mihrabın etrafı silme kor-nişi ile çevrili onun da dışında üç tarafı çiniler içerisinde “Ayet- el kürsi” yazılı bulunmaktadır. Bu çiniler yeni yapılmıştır. Mihrab alınlığın da da sac üzerinde yağlı boya ile yazılmış bir ayet okunmaktadır.

Camisinin sol köşesindeki vaaz kürsüsü ile sağ köşedeki minber, mermerden yapılmıştır.

Süslemesi : Yenilenmiş olan caminin harim kısmında devrinden kalan süs unsuru bulunma-maktadır.

Malzeme ve teknik : Ahşap ve kesmetaş malzemeden yapılmıştır.

Kitabesi : Kitabesinde;

Kılup ta'mir-i tevs-i pesendi

O devlet mend-i çar ercümendi

Rızarı hak için ihya edüdür

Zamanın hayra sayı huş mendi

Tarih ibin yetmiş beş hesab et

Hatip ise ona Numan efendi

Cenneti adni vere ilahi müstean

Namı ahmed bir merdi sah-ı cıha

Tamirine Nuhi dedi tarihi

Kıldı işbu mescidi Kasrı Cinan” yazılıdır.

Bu gün mevcut olmayan doğu kapısı kita-besinde;

“Binti vakıf camisi tecdid ve tevs-i eyledi

Ecrini göre varınca Cenneti Aşayişe

Ey belîğ oldu münasib bu dua tarih için

Eyledi pes camisi tecdiyd hasbi Ayişe”

“1128/1715”

Tarihlendirme : Çiğlizade Hacı Ahmet Ağa tarafından H.1075/M.1664-65 tarihinde geniş-letilerek inşa edilmiştir.

Adı geçen Mehmed Ağa 1062 tarihli (1652) tarihli vakıfnamesinde belirttiğine göre, deb-bağ esnafından olup, Kepe İlyas mahallesinde-ki Çiğdeli Bahçenin kendine ait yarı hissesini kendi camisine ve bazı çeşme ve camilere vak-feylemiştir. Bu mahalledeki çifte önü çeşmesi-de Hacı Ahmed Ağanın yaptırdığı bir eserdir.

Hacı Ahmed Ağa 1080 (1669) tarihinde öl-müş ve özel kabrine gömülmüştür.

Çiğdeli camisi H.1128/M.1715 tarihinde ve 1923 yılında tamir ettirilmiştir.

Cami 1985 yılında yeni düzenlemelerle son şeklini almıştır.

Kaynakça:

A. Nazif Efendi, **Mir’at-Kayseriyye, (Kay-seri Tarihi)** Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kay-seri, 1987.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Kitabele-rinden XV. Ve XVI. Yüz yıllarda Yapıldığı An-laşılan İlk Osmanlı Yapıları”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XIII, Ankara, 1981

Muhammet KARATAŞ, **XVIII. Yy. İkinci Yarısından Kayseri**, Doktora Tezi, Kayseri 1997.

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Camisi ve Mescidleri**, Kayseri 1997.

Ali Yeğen, **Kayseri’de Tarihi Eserler**, Kay-seri, 1993.

Halit Erkiletlioğlu; **Osmanlılar Zamanın-da Kayseri**, Kayseri, 1996

Cincıklı Cami, genel görünüş.

Cincıklı Cami, son cemaat mahalli.

Cincıklı Cami, giriş kapısı.

Cincikli Cami, iç mekan.

Cincikli Cami, mihrap.

ESERİN ADI : ÇUKURLU CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Küçük Mustafa Mahallesi; Bağlar ve Kâzım Karabekir caddelerinin kesiştiği bir noktada bulunuyor.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

Tarihi : İlk İnşası: Milâdî 1698

Plan ve mimari özellikleri : Çukurlu Camisinin üst örtüsü orijinalinde ahşap kirişli ve toprak kaplı olan üst örtü günümüzde kırma çatılı ve kremit örtülüdür. Kare plân harimin kuzeyinde enine uzun bir de son cemaat mahalli vardır. Caminin kuzeyinde de bir avlu ve şadırvan yer alır.

Son cemaat mahalli, batı cephesinde mahfele çıkış ve minareyle kapatılmıştır. Kuzey cephe dört sütunu birbirine bağlayan basık kemerle, doğu cephesi ise bir kemer açıklığı ile çevrilmiştir. Harime girişin solunda mihrabiyesi bulunmaktadır.

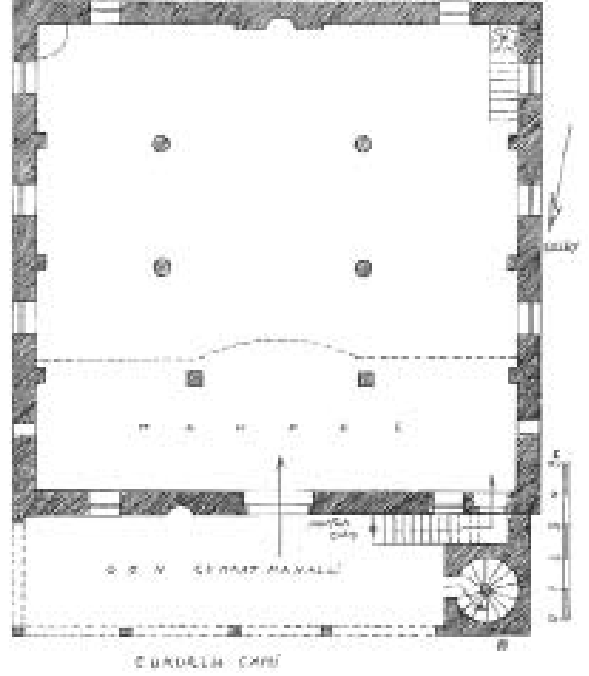
Camiin pencereleri altta büyük ve üstte küçük olmak üzere iki sıralıdır. Kible ve kuzey cihetinde altta (sağlı sollu) iki ve üstte üçer; doğu ve batı duvarlarında altta üçe üstte ise dörder adet pencere bulunur. Pencere lentoları basık kemer formuyla yekpare taşta oyulmuştur.

Camisin mihrabı, sağ köşedeki minber ve sol köşedeki kürsü mermerden yapılmıştır. Grinin yanında siyah ve kırmızı renkte mermerlerin kullanıldığı bu bölümlerin önemli bir özelliği yoktur. Mihrab nişindeki kare parçalı mermerler üslûp itibarıyla Otmanoğlu camisininkini hatırlatır.

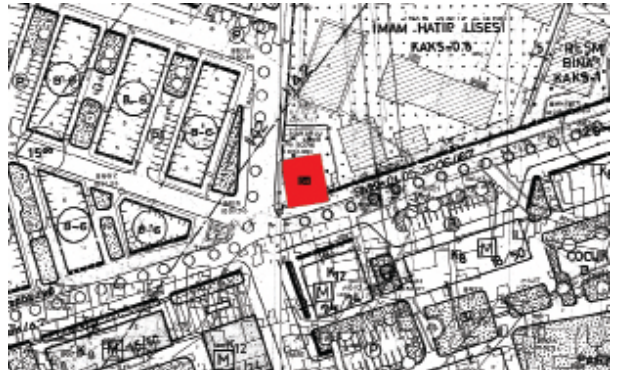
Harimin kuzey batı köşesinde küçük bir müezzin mahfeli vardır.

Süslemesi : Yapıda süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Bugünkü binanın taş işçiliğiyle kıyaslandığında, betondan yapıma son cemaat mahallinin çok daha sonraları yapıldığı hükmüne varabiliriz. Camisin çatısı kiremitlidir, saçaklarda ahşap işlemeli oymalar dikkati çeker. Bunlar bile, söz konusu olan son cemaat mahallinin ne kadar donuk olduğunun bir ifadesidir.

(İlhan Özkeçeci'den)

Kitabesi : Giriş kapısı üzerinde büyükçe bir mermer levhada tek satırlık ta'lik Besmele ve 1378-1110 tarihleri vardır. Hicri olarak kabul edebileceğimiz bu tarihlerden birincisi; camisin yeniden yapılması ile ilgili, ikincisi de; ilk inşaa tarihi olmalıdır. Kitabenin alnından ise iki satırlık sülüsle

“İnnemâ ya'müru mesâcid'allâhL.” âyet-i kerimesi yazılmıştır. Kapının sağındaki bir sac tabelada “Çukurlu Cami/İnşâ Tarihi H.1110/ Tamir Tarihi H.1378” ibaresi yazılıdır.

Tarihlendirme : Çukurlu Cami'nin günümüze ulaşan şekli H.1378/M.1958 yılında yapılmış. Daha önceki yapısının ise H.1110/M.1698 tarihini taşıdığı ifade edilmektedir.

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.54.

Çukurlu Cami, genel görünüş.

Çukurlu Cami, giriş kapısı.

Çukurlu Cami, iç mekan.

ESERİN ADI : TAVLUSUN ORTA MAHALLE CAMİSİ

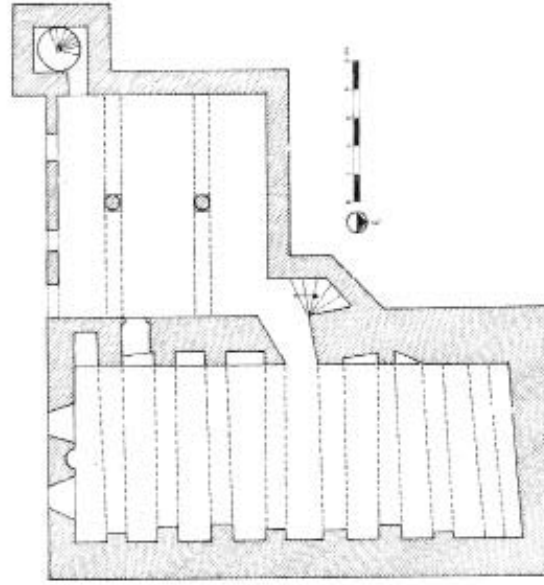
İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Tavlusun (Aydınlar) Mahallesinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Sağlam ve kullanılmaktadır.

Tarihi : Kitabesi yoktur. 17.yüzyılda yapılmış olabilir.

Plan ve mimari özellikleri : Cami biri batıda diğeri doğuda iki bölümden oluşmaktadır. Camiye güneydeki kapıdan girilmektedir. Caminin üzerine 1909 yılında okul yapılmıştır. Caminin son cemaat yeri diyebileceğimiz batı tarafı kareye yakın ölçülerde bir mekandır. Bodur tutulmuş taştan iki sütun ve duvarlara atılmış doğu-batı doğrultudaki sivri kemerlerle güney cepheye paralel üç sahnın halinde düzenlenmiştir. Bu mekanın üst örtüsü, birinci ve üçüncü sahnında güney-kuzey, ikinci sahnında doğu batı doğrultuda atılmış ahşap kirişler üzerine düz toprak damdır. Bu mekanın kuzeyindeki kapıdan bir sahanlığa geçilmektedir. Sahanlığın doğusundaki kapıdan caminin mihraplı esas bölümüne girilmektedir. Esas harim, güney-kuzey doğrultuda dikdörtgen bir plâna sahiptir. Güney cephe iki pencereyle boşaltılmıştır. Dıştan dikdörtgen biçimli olan bu pencereler içten yuvarlak kemerli bir niş şeklinde tasarlanmıştır. Bu mekanın üst örtüsü doğu-batı doğrultuda atılmış sekiz kemer üzerine güney-kuzey doğrultuda yerleştirilmiş ahşap kirişler üzerine düz damdır. Üst örtüyü taşıyan kemer karınlarına sonradan boyayla şemse desenleri işlenmiştir. Bu mekanın güneyden kuzeye doğru beşinci kemerinden kuzeydeki duvara bölümünde, toplam altı ahşap direk taşıyan kadınlar mahfili yer almaktadır. Kadınlar mahfili sahanlığın kuzeyindeki kapıdan çıkılarak geçilmektedir. Caminin minber ve mihrabı yenilenmiştir. Caminin iki şerefeli olan minaresi

(Yıldırım Özbek'ten)

güneybatı köşededir. Minarenin birinci şerefesi konsollar üzerine oturur. Konsol aralarında zincirle tutturulmuş kırmızı taştan küreler bulunmaktadır. İkinci şerefede tek kademeli konsollara oturmaktadır. Minare kûlahı bir taş aleme sahiptir.

Caminin batısında, üst kattaki okulun avlusunun altında yer alan mekanın medrese olabileceği yöre sakinlerince belirtilmektedir. Bu mekan doğu-batı doğrultuda atılmış dört kemerle takviye edilmiştir. Kemerlerin arasına sal taşları döşenerek üst örtü tamamlanmıştır. Bu medrese kısmına doğuya açılmış bir kapıdan girilmektedir. Güneybatı köşede bir penceresi bulunmaktadır. Medresenin kuzey ve batı duvarlarında birer dikdörtgen biçimli niş açıklığı yer almaktadır.

Süslemesi : Yapıda kayda değer süsleme yoktur.

Malzeme ve teknik :Yapıda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Kitabesi : Yapının kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : Yapının kitabesi veya vakfiyesi yoktur. Ancak yöre sakinlerince 1618 yılında Tavlusunlu Halil Paşa tarafından medrese ve çeşme ile birlikte yaptırılmış olabileceği belirtilmektedir.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, genel görünüş.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, minare.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, iç mekan.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, iç mekan.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, minber.

Tavlusun Orta Mahalle Cami, harim.

ESERİN ADI : GESİ HACI HAYDAR CAMİSİ

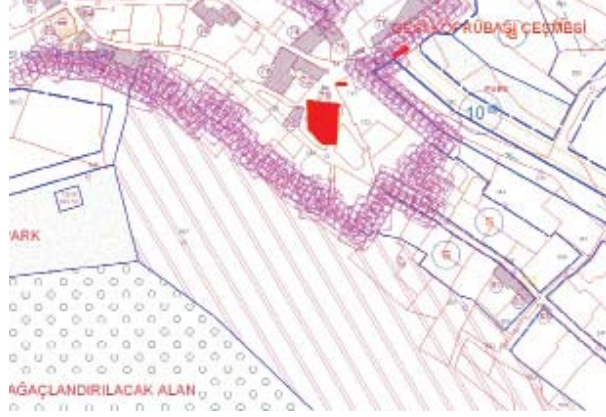
İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Gesi Kasabasında, Köprübaşı Mahallesinde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Günümüzde sağlam olan yapı, sadece Cuma namazlarında açılmaktadır.

Tarihi : 17. yy. inşa edilip 19.yüzyılın ilk yarısında onarılmış olabilir.

Plan ve mimari özellikleri : Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plân arz eden caminin, batı cephesi yola doğru biraz genişletildiği için esasında plânında biraz yamukluk söz konusudur. Camiye batı cephenin kuzeyine açılmış kapıdan girilmektedir. Caminin harimi, üçü kuzeyde, üçü ortada, ikisi de güneyde olmak üzere toplam sekiz ahşap sütuna güney kuzey doğrultuda atılmış ahşap kirişlerin bölüğü dört sahnın olarak düzenlenmiştir. Ahşap sütunlar yüksek tutulmuş, bilezikli taş kaidelele oturtulmuştur. Sahnınlar mihraba dik uzanmaktadır. Üst örtü alttan kaplamalı düz ahşap tavadır. Caminin batı cephesinde 1, doğu ve kuzey cephesinde de ikişer pencere açıklığı yer almaktadır. Dışardan dikdörtgen biçimli olan bu pencereler içerden şevli olarak düzenlenmişlerdir. Caminin doğu cephesinde batı cephesindeki kapıya simetrik olacak bir kapı daha açılmıştır. Caminin taştan yapılan mihrap nişi kavsarasız olup, niş üzerinde bir rozet kabartması görülür. Mihrap nişinin içinde ise kandil kabartması yer almaktadır. Minber yenilenmiştir. Harimin kuzey tarafında kadınlar mahfili

bulunmaktadır. Caminin kuzey cephesinde son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yeri taş sütunlara ve duvara atılmış yuvarlak kemerlerle üç gözlü olarak düşünülmüştür. Doğu ve batı cepheleri birer kemerli giriş şeklindedir. Ayrıca son cemaat yerinin batı cephesine de bir kapı açılmıştır.

Caminin köşk minaresi güney doğu köşede bulunmakta olup, dört sütun üzerine atılmış dekoratif kemerciklerin taşıdığı bir külah ve alemle bitirilmiştir. Minarenin güneydoğu köşeden başlayan ve çatıya kadar yükselen bir kaidesi vardır.

Süslemesi : Caminin mihrabındaki rozet ve kandil kabartması dışında süslemesi yoktur.

Malzeme ve teknik : Caminin kuzey cephesinde, kemerlerde düzgün kesme taş, diğer duvarlarda kaba yonu taş kullanılmıştır. Taşıyıcılarda ve üst örtüde ahşap malzeme tercih edilmiştir.

Kitabesi : Kitabesi yoktur.

Tarihlendirme : Camiye 17. yy. da yapılmış müteveli atama kayıtları dikkate alındığında eserin bu yüzyılda inşa edilmiş olabileceği ve 19.yüzyılda esaslı bir onarımdan geçtiği kabul edilebilir.

Gesi Hacı Haydar Cami, genel görünüş.

Gesi Hacı Haydar Cami, genel görünüş.

Gesi Hacı Haydar Cami, dış görünüş.

Gesi Hacı Haydar Cami, iç mekan.

Gesi Hacı Haydar Cami, iç mekan.

Gesi Hacı Haydar Cami, mihrap.

Gesi Hacı Haydar Cami, minare.

ESERİN ADI : KARAİMAM CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Karaimam Mahallesi. Haseki Sokak

Bugünkü durumu : İbadete kapalıdır.

Tarihi : 1675-76 tarihlidir.

Plan ve mimari özellikleri : Karaimam camisi kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ortadaki dört ahşap sütunun taşıdığı düz toprak damla örtülü moloz taşlardan inşa edilmiştir.

Caminin taş duvarları (90cm.) kalınlığındadır. Güney cephesinde bir küçük pencere, batısında da üç pencere üst seviyede yer alırken, kuzeydeki giriş kapısının iki yanında alt seviyede birer pencere bulunmaktadır. Sade biryuvarelik niş şeklindedir.

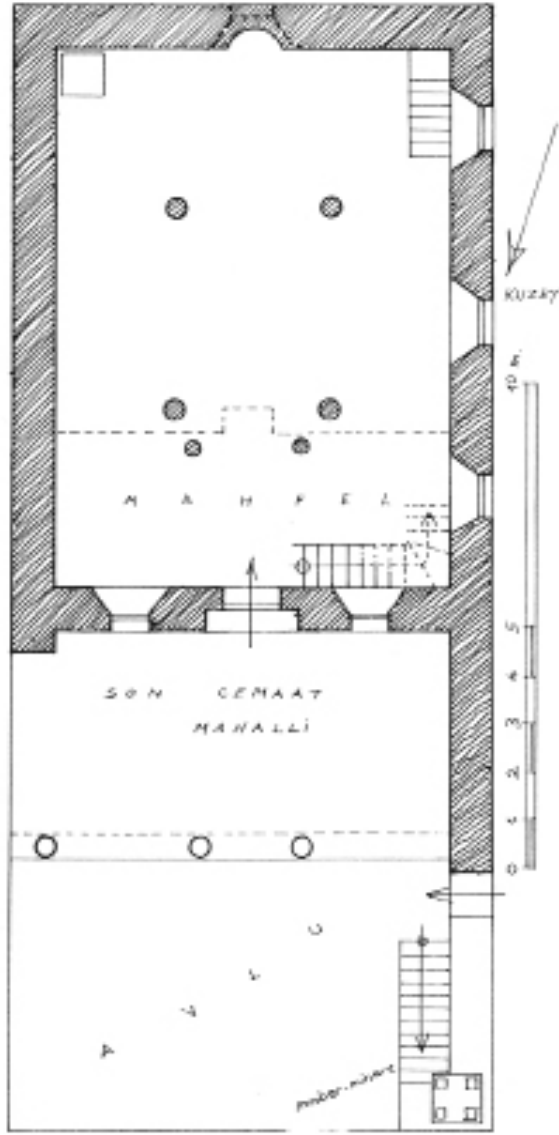
Harimde; kuzeydeki üst örtüyü taşıyan iki sütuna yakın bir yere yerleştirilmiş küçük iki ahşap sütuna oturan mahfil ortasından ileriye doğru dikdörtgen biçiminde bir çıkıntı yapmaktadır. Harimin kuzey batı köşesindeki bir merdivenle mahfile çıkılmaktadır.

Caminin doğusunda üç ahşap sütuna oturan ahşap örtülü son cemaat mahali bulunmaktadır. Son cemaat mahalinin batı kenarı duvarla kapatılmıştır. Ortada harime açılan kapı ve iki yanında birer pencere bulunmaktadır. Kapı üzerinde kitabe yer almaktadır.

Son cemaat mahallinin kuzeyinde yer alan küçük avlunun kuzeybatı duvarı üzerinde 17 basamaklı bir merdivenle çıkılan minbermaresi bulunmaktadır.

Minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Sütunları dört adet sıvanmış düz sütun formundadır. Kemerleri iki dişli sivri kemer, Peteği, kare formunda olup köşelerinden pahlanarak sekizgene dönüştürülmüştür. Peteğe dört yönden küçük pencereler açılmıştır. Külâhı sekizgen piramit formdadır. Külâhın ucunda metal alem görülür. Aslında daha uzun olan bu alem, külâhın yarısına kadar oturmuş durumdadır.

Süslemesi : Yapıda kayda değer süsleme yoktur.

(İlhan Özkeçeci'den s.130)

Malzeme ve teknik : Mescidin iç üst örtüsü ahşap malzeme ile yapılmış olup, üst önünün dışında beton malzeme kullanılmıştır.

Mihrap, minber ve kürsü orijinal ahşap malzemeden yapılmıştır. Özel bir süsleme tekniği kullanılmayan mescidin mahfili de ahşap sütunlarla taşınmıştır. Ayrıca mescidin son cemaat mahallinin batı tarafı duvara bindirilmiş-

ken doğu ve kuzey tarafları üç adet ahşap sütun üzerine bindirilmiştir.

Kitabesi : Harime giriş kapısı üzerindeki bir kitabede: “Kıldı tāmîrini/EI-Hâci Ali/1086 yazılıdır. Bu da 1675’76 yılına tekabül etmektedir.

Tarihlendirme : Kitabesine göre; H. 1086’ M. 1675-76 tarihlidir.

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Kayseri Cami Mimarisi- de Minber Minareler**, Kayseri, 1993, s.109.

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.130.

Karaimam Camisi, genel görünüş.

Karaimam Camisi, genel görünüş.

Karaimam Camisi, kitabe.

Karaimam Camisi, giriş kapısı.

ESERİN ADI : YENÎ CAMÎ

İnceleme Tarihi : Eylül 2006

Yeri : Hacı Kasım Mahallesinde; Lise Caddesi ve Yenicami Sokağı'nın kesiştikleri yerde bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : İbadete açıktır.

Tarihi : ilk inşası 1086 (M. 1675), yenileme 1962.

Plan ve mimari özellikleri : Kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı cami yakın geçmişte yenilenmiştir. Caminin kitabesi giriş kapışı üzerinde taş üzerine ince bir biçimde bitkisel motifler işlenmiştir.

Yeni Cami, kare planlı, taş duvarlı bir binadır. Betonarme tavanı, ortadaki dört adet yuvarlak kolon tutmaktadır. Arka kolonlar hizasında, dışarıdaki bir merdivenle çıkılan kadınlar mahfeli bulunmaktadır, iç mekanı kible cephesinde ve kuzeyde; altta iki büyük, üstte üç küçük; doğuda altta üç büyük, üstte üç küçük ve batıda; altta bir büyük ve üstte iki küçük pencere aydınlatılmaktadır. Bütün pencerelerin üzeri basık kemerlidir.

Camiin mihrabı ve minberi, Doğu duvarına bitişik yarım sekizgen planlı vaaz kürsüsü de mermerden camiin kuzeyine betondan basit bir şekilde altı ayağa basan bir son cemaat mahalli yapılmış, daha sonra bunun üzeri kapatılarak camiye dahil edilmiştir. Bu kısmın sağ köşesindeki bir merdivenle cami içindeki mahfele çıkılır. Sol köşe de kapatılmış, odunluk olarak kullanılan bölüm bulunmaktadır.

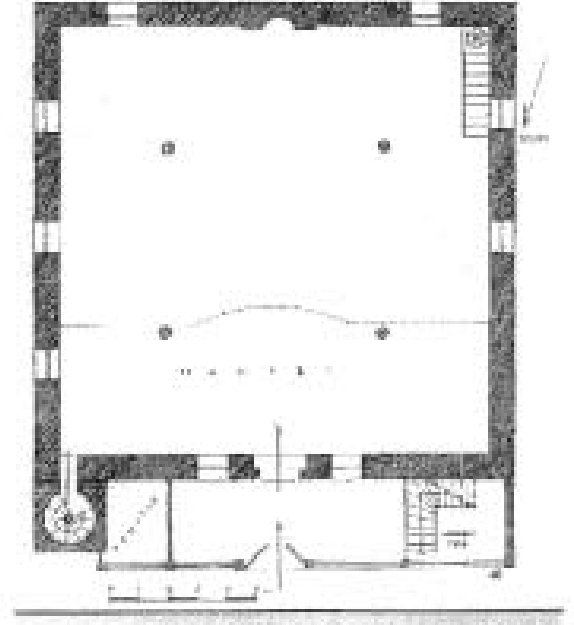
Minare, camiin kuzey doğu köşesine daha sonra yapılmıştır. Cami içerisindeki bir kapıdan buraya geçit sağlanır.

Süslemesi : Yapıda süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Yenilenen caminin üst örtüşü kırma çatılı ve betonarme olarak yapılmıştır.

Kitabesi : Camiin giriş kapışı üzerindeki (43x137cm.) ebatlı mermer üstüne 1086 (M. 1675)247 tarihini işaret eden şu tarihi kıt'a yazılmıştır:

“Hacı Akkaş ol keremkani o sahib-i himmetin Hayr-ı mahz etmiş vücudunu feyz-i rabb'il-Alemîn

(İlhan Özkeçeci'den)

Hak kabul edip bu hayratı livech'il-Eberrîn
Böyle mamur ola dünya ve ukbası hernîn

Hak kabul edip bu hayratı livech'il-Eberrîn
Böyle mahmur ola dünya ve ukbası **hemîrî**

Mülhimesi dedi bu camie tarih içün

Namaz-ı Cum'a niyyeti" L'ittaiyyne vel-akifm."

Camiin kapışı üzerindeki bu kitabe üzerinde ayrıca siyah mürekkeple yazılmış küçük yazılardan 1130 (M. 1717) tarihinde **El-Hac Halil İbni Tavîl** tarafından tamir edildiği öğrenilmektedir. Yine bu yazıların arasında:

“Mümin mescidde sanki bir balık gibidir.” mealinde bir yazı, altında da 1086 (M. 1676) tarihi yazılıdır, ki; bu camiin inşa tarihidir.

Ayrıca camiin 1265 (M. 1848) tarihinde de Sipahizade **Hacı Osman Ağa** tarafından mükemmel bir surette tamir olunduğu da kayıtlarda belirtilmektedir.”

Tarihlendirme : Kitabesine göre ilk inşası 1675

Kaynakça:

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri**, Kayseri, 1997, s.204.

Yeni Cami, genel görünüş.

Yeni Cami, giriş kapısı.

Yeni Cami, kitabe.

Yeni Cami, iç mekan.

ESERİN ADI : YANIKOĞLU CAMİSİ

İnceleme Tarihi : Temmuz 2006

Yeri : Nuh Naci bey caddesi Yamkoğlu mahallesi. Alaca sokakta No:2 de bulunmaktadır.

Bugünkü durumu : Camii bugün ibadete açıktır.

Tarihi : H. 1068/M. 1657

Plan ve mimari özellikleri : Cami dikdörtgen planlı olup iç mekan dört adet ahşap sütuna oturan ahşap kirişlerle örtülmüş, mihraba dik üç sahnıdır. Son cemaat mahalli kuzeyde olup ahşap direklerle taşınan düz tavanlı bir mekandır. Caminin ahşap çatısı kiremit kaplıdır.

Camii giriş kapısının iki yanında birer pencere ve bunlarda yanında bir mihrabiye mevcuttur. Bunlar beş dilimli nişli sivri kemerli, kavsaralı üzeri de kitabeli olan küçük mihrabiyelerdir. Cami'nin son cemaat mahallinde yapılan tadilatla mahfil ilave edildiğinden iç ve dıştaki mahfile sağ ve soldaki merdivenlerden çıkış temin edilmiştir. Ortadaki giriş kapısının üzeri siyah taş ve mermerden basık kemerli olarak yapılmıştır. Söveleride bazalt taşır.

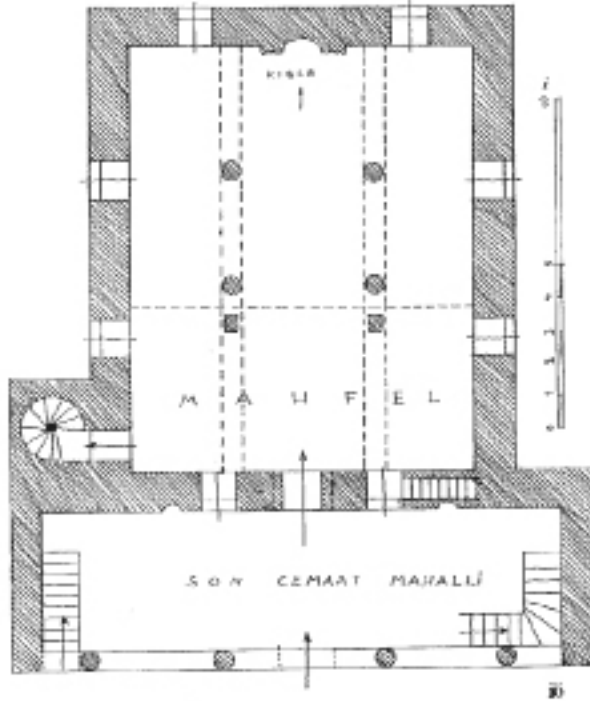
Camii ye kuzeydeki bir kapıdan girilir, iç mekanı aydınlatan pencereler; dört cephede dörder tanedir. Bunlardan alttaki ikişer pencere dik dörtgen şekilli olup, çift camlı çerçeve yapılmıştır. Üstteki pencerelerin ise üzeri basık kemerlidir ve içeri doğru mazgal biçimde açılmaktadırlar.

Yalnız bir çok kısmında orjinalliklerin bozulduğu gözden kaçmamaktadır.

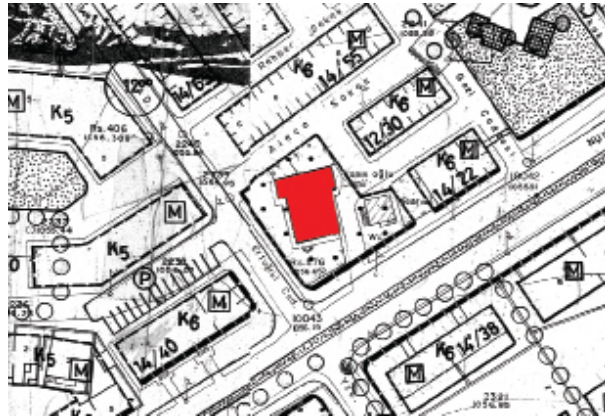
Mihrab orjinallliğini muhafaza ederken sağ köşedeki minber sol köşedeki vaaz kürsüsü ve pencere kenarları mermerden yapılmış basit birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mihrab kesme taştan yapılmış silme pervazlı sivri kemeri nişi olan bir yapıdır. Üstü kesme yedi dilimli bir deniz kabuğu gibi oygulu, altı ise beş dilimlidir ve iki kenarında sütunceler yer almaktadır. Mihrab kitabesinde bozuk cel-i sülüsle yazılmış olan "Küllema de hale aleyha..." ayeti okunmaktadır.

Harimin son bölümünde beton direkler

(İlhan Özkeçeci'den)

üzerine mahfel yapılmış ve burası son cemaat mahalli ile irtibatlanmıştır. Ayrıca duvarın içine doğru yapılmış sivri kemerli küçük bir kapıdan geçilen dar bir merdiven bulunmaktadır. Yapılan tamirler esnasında dar olup kullanılmadığı gerekçesi ile bu merdiven boşluğu kapatılmıştır.

Kesme taştan inşa edilmiş olan minare; çokgen gövdeli ve ortak şerefelidir. M. 1835 yılındaki depremde şerefesine kadar yıkılan bu minare daha sonra tamir edilmiştir,

Camii'nin, ibadet mekanının kuzey doğu köşesinde minareye çıkışı sağlayan kapışı yer almaktadır. Minare kapışı dikdörtgen formda olup düz lentoludur.

Minarenin kaidesi, kesme taştan kare planlı bir kaideye sahiptir. Kaide beden duvarı ile bitişiktir. Pabuçluğu, Türk üçgenlerin-

den müteşekkil olup kalın bir bilezikle son bulmaktadır.

Pabuçluğun kuzey cephesinde cami damına çıkışı sağlayan küçük bir açıklık bulunmaktadır.

Şerefe korkulukları masif bir görünüme sahiptir. Kesme taştan yapılmış olan petek çokgen formdadır, ince bir silme ile sonlanmaktadır. Konik külah çokgen olup kısadır. Alemi, küp, boyun, armut, boyun, üst bilezik, boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Süslemesi : Yapıda orijinal süs unsuru bulunmamaktadır.

Malzeme ve teknik : Duvarları kesme taştan yapılan caminin penceresinin lento ve söveleri ince yönü taştan yapılmıştır, iç mekanda; kalın ahşap sütuna basan, ağaç yastıklar üzerine yatay hatıllarla örtülmüştür. Son cemaat mahalli kuzeyde olup ahşap direklerle taşınan düz tavanlı bir mekandır. Caminin ahşap çatısı kiremit kaplıdır.

Kitabesi : Mihrab kitabesinde bozuk cel-i sülüsle yazılmış olan “Küllema de hale aleyha...” ayeti okunmaktadır.

Tarihlendirme : Banisi, Kayseri’li “Seyyid Süleyman Ağa Bin Yusuf Ağa olarak geçmek-

tedir. H.1068/M.1657 tarihinde yaptırılmıştır.

1748’de Yanıkoğlu Ömer Ağa adında birisi camii tamir ettirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Tarihi: H.1062/M1651 senesinde banî Süleyman ağa Kayseri müftüsüne camiyi yaptırmak üzere şer’i hüccet göndermiştir. Halep Yeniçeri Serdarı Süleyman ağa bin Yusuf Ağa tarafından yaptırılmış ve 1748’de Kayseri Yeniçeri alayı Serdar Yanıkoğlu Ömer ağa tarafından tamir ettirilmiştir.

Kaynakça:

A. Nazif Efendi, **Mir’at-Kayseriyye, (Kayseri Tarihi)** Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri, 1987.

Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Kitabelerinden XV. Ve XVI. Yüz yıllarda Yapıldığı Anlaşılan ilk Osmanlı Yapıları”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XIII, Ankara, 1981, s.

Muhammet KARATAŞ, **XVIII. Yy. İkinci Yarısından Kayseri**, Doktora Tezi, Kayseri 1997. s.

İlhan Özkeçeci, **Tarihi Kayseri Camii ve Mescidleri**, Kayseri 1997. s.

Ali Yeğen, **Kayseri’de Tarihi Eserler**, Kayseri, 1993. s.

Yanıkoğlu Camisi, genel görünüş.

Yanıkoğlu Camisi, genel görünüş.

Yanıkoğlu Camisi, genel görünüş.